

ПОЛИТИКИН

Немачка 5.80 DEM, Швајцарска 5.00 CHF, Аустрија
40.00 ATS, Шведска 28.00 SEK, Македонија 65.00 DEN,
Словенија 250 SIT, Русија 3.50 USD, Хрватска 12.00
HRK, БиХ 2.00 KM, Грчка 750 GRD, 2.00 ЦГ DEM

ISSN 0032-339-x

9 770032 339010

ЗАБАВНИК

9. 11. 2001. • ИЗЛАЗИ ПЕТКОМ • ГОДИНА LXIII • ЦЕНА 40 ДИНАРА • БРОЈ 2596

ЖЕНСКЕ СУЗЕ,
МУШКЕ СУЗЕ

ФАНТАСТИКА:

РАТОВИ ЗВЕЗДА

Рекли су о...

Сирене

ЗЕЛЕНЕ
КЋЕРИ
МОРА

За све од 7 до 107

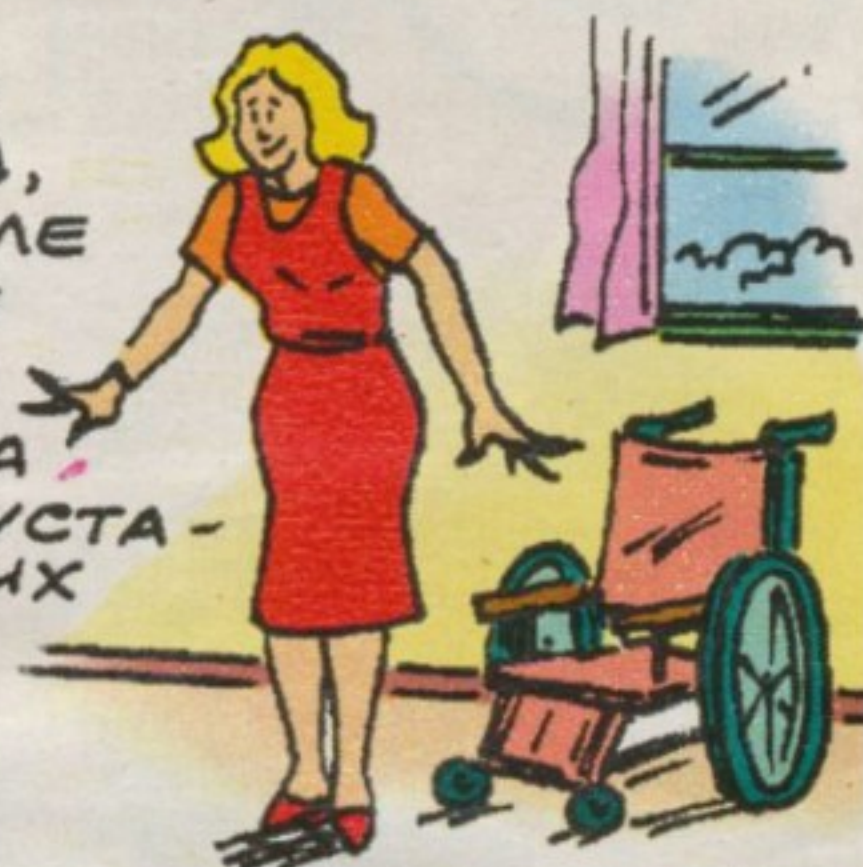
ВИЛИН КОЊИЦ
ИМА ВИДОКРУГ ОД 360
СТЕПЕНИ, ПОЛЕКЕ

БРЗИНОМ
ОД 72 КИ-
ЛОМЕТРА
НА САТ,
А
МОЖЕ
И ДА
ЛЕТИ
УНАЗАД.

**УДАР ГРОМА У НЕПОКРЕТНУ
МЕРИ КЛЕМСТЕР**

ИЗ ОКЛАХОМА
СИТИЈА У САД,
ИНАЧЕ ОБОЛЕЛЕ
ОД МУЛТИПЛЕ
СКЛЕРОЗЕ,
УЧИНИО ЈЕ ДА
ОНА ОДМАХ УСТА-
НЕ ИЗ СВОЈИХ
КОЛИКА.

**СКЯКЯВЦИ, ГУШТЕРИ,
МРЯВИ И СМРЗНУТЕ
ШКОРПИЈЕ**

НАЛАЗЕ СЕ У ЈЕЛОВНИКУ
РЕСТОРАНА „ИМПЕРИ-
ЈАЛ“ У СИНГА-
ПУРУ.

РАДИО-СТАНИЦА ОРКА - ОМ
У ВАНКУВЕРУ, КАНАДА, 24 САТА ДНЕВНО
ЕМИТУЈЕ САМО ЗВУКЕ КИТОВА.

ДУБИ,
ДУБИ,
ДУУУ...

●●● Херберт Хувер, три-
десет и први председник
Сједињених Америчких
Држава (од 1929. до 1933.
године), пре него што је
постао први човек САД
радио је у Аустралији као
рударски инжењер■

ЈЕСТЕ ли већ чули да...

●●● звук човековог хрка-
ња може да достигне јачи-
ну до 69 децибела, готово
као пнеуматска бушилица
(од 70 до 90 децибела)■

●●● тринаести у месецу
чешће од свих осталих да-
на пада у петак. Током 400
година 688 пута поклопи-
ће се петак и тринаести,
док ће овај датум 687 пута
падати у недељу или сре-
ду, а то су друга два дана
на „баксузној“ листи■

●●● октобра 1869. године
аустријска пошта прва је
у свету пустила у продају
дописнице које су већ
имале плаћену поштанску
марку■

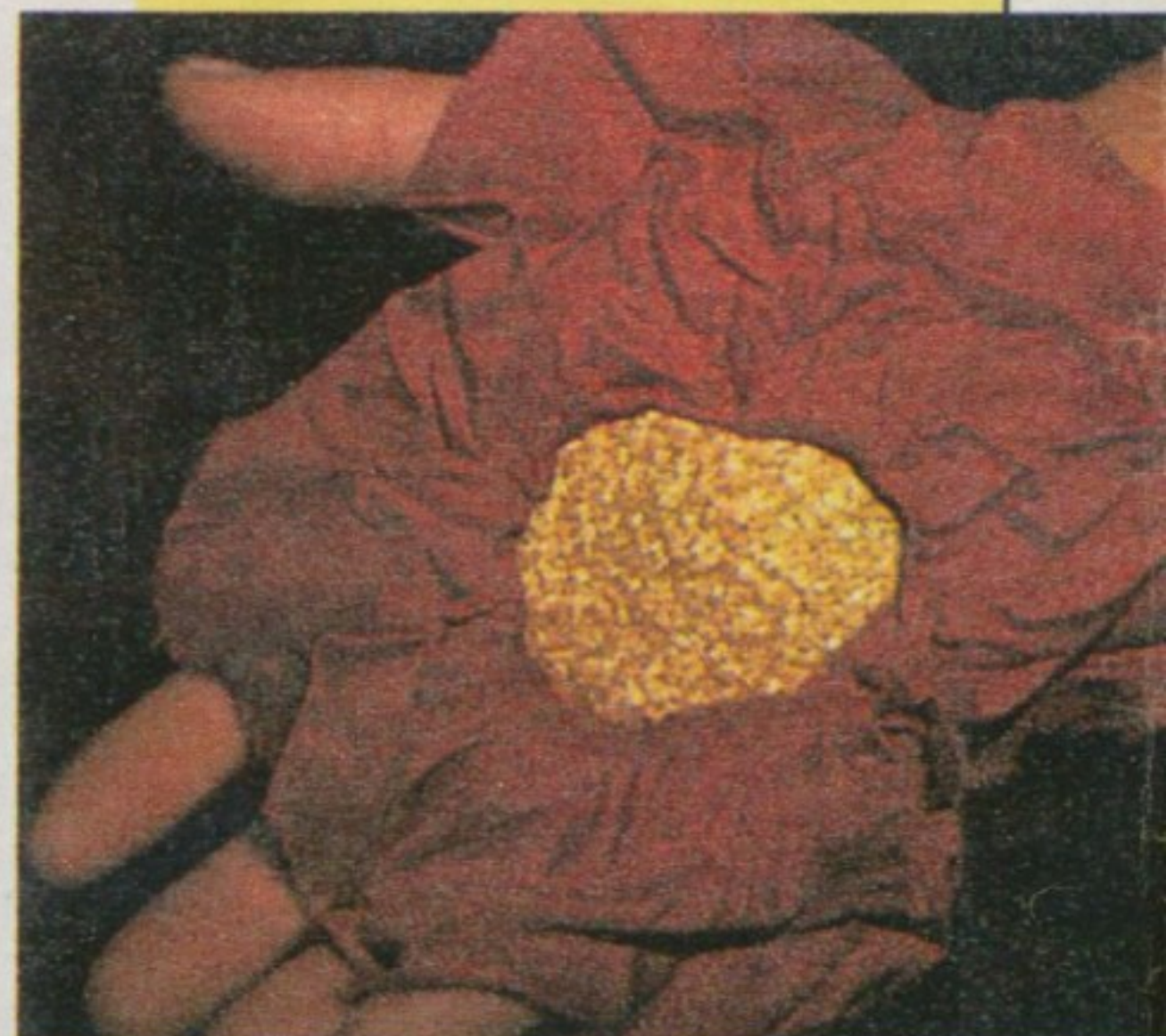
●●● кретање Марса
око Сунца траје 687
дана, тако да су годи-
шња доба на овој пла-
нети готово два пу-
та дужа него на Зе-
мљи■

●●● застава олим-
пијских игара први
пут се званично поја-
вила на Играма у
Белгији 1920. годи-
не■

●●● кад би се
уплела коса само
једне одрасле же-
не, та кика би мо-
гла да издржи те-
жину од дванаест
тона■

●●● тек са пуне три годи-
не мужјак пауна сасвим
се окити раскошним пер-
јем■

●●● да би се добила са-
мо једна унца (31,103 гра-
ма) злата које се копа у
Јужној Африци неопходно
је прерадити и више од
две тоне руде која садр-
жи овај племенити ме-
тал■

DIK
BROWNE

ХОГАР СТРАШНИ

ЏОН РИД У СРБИЈИ

Џон Рид,
новионар
који је
потресао
свет, на
свом
радном
месту.

У августовском броју њујоршког месечника „Метрополитен“ лета 1915. године на ударним странама 3–9, али и 53–57, појавио се први текст младог али већ славног репортера Џона Рида илустрован цртежима Канађанина Бордмана Робинсона. После наслова „Србија између битака“ потекле су речи:

„Истрљали смо се од главе до пете камфоровим уљем, намазали косу петролеумом, напунили цевове куглицама против мољаца и попрскали пртљак нафталином, укрцали смо се у воз тако натопљен формалином да су нас очи и плућа пекли као од негашеног креча. Американци из филијале Стандард ојла у Солуну дошетасти су да се са нама последњи пут опросте.

– Ужас један – рекао је Вили. – И то тако млади. Желите ли да ваше остатке пошаљемо бродом кући или треба да вас сахранимо тамо горе?

Ово су биле уобичајене мере предострожности путника који су кретали за Србију, земљу тифуса – трбушног тифуса, повратне грознице, и тајанственог и жестоког пегавог тифуса који убија половину оболелих, и чији бацил до тог времена још нико није био пронашао... Истина о тифусу је ово: о њему нико не зна баш ништа осим да је од њега помрла једна шестина српског народа...

Топло време и престанак пролећних киша већ су били почели да заустављају епидемију – и вирус је постао слабији. Сада је у целој Србији било свега сто хиљада бо-

лесних од тифуса и само хиљаду мртвих дневно – осим случајева страховите тифусне гангрене...

Иностране медицинске мисије тешко су страдале. Педесетак свештеника подлегло је пошто би дали последњи опроштај смртницима. Од преко четири стотине лекара, са колико је српска војска почела рат, преостало је мање од две стотине. А тифус није био једини. Велике богиње, скерлетна грозница, шарлах, дифтерија харали су дуж главних друмова и у забаченим селима, а било је већ и случајева колере која ће се сигурно ширити доласком лета, у овој опустошеној земљи у којој су бојна поља, села и друмови заударали на плитко закопане мртваце и у којој су и потоци били загађени лешевима људи и коња...

Овако је двадесетосмогодишњи дипломац са Харварда, сведок великих радничких побуна у САД али и мексичке буне Панча Виље и Емилијана Запате, почео серију репортажа о Првом светском рату у источној Европи када, поред измучене Србије, као дописник „Метрополитена“ обилази и Грчку, Турску, Бугарску, Румунију и Русију.

Шта ми је рекао „млади Србин“?

Више од пола века – све до изласка књиге међу којим су корицама смештена три дела (Џон Рид „Рат у Србији 1915“ и Вук Драговић „Џон Рид у Србији“ и „Метеорски животни пут Џона Рида“), а коју је 1975. године

28 ДАНА КОЈИ НИСУ ПОТРЕСЛИ СВЕТ

Како је чувени амерички репортер путовао нашим ратиштем 1915. године, шта је видео и написао и због чега су ти текстови нашег читаоца чекали више од пола столећа...

издао цетињски „Обод“ Ридови текстови о Србији и Србима у Првом светском рату нису били познати нашем читаоцу, без обзира што су репортаже из „Метрополитена“ априла 1916. године објављене и у књизи Џона Рида „The War in Eastern Europe“, а у издању „Charles Scribner's Sons“ из Њујорка.

Како тврди Вук Драговић – некадашњи новионар „Политике“, публициста и дипломата који се први пут код нас озбиљније позабавио боравком Рида у Србији и његовим текстовима на ту тему и који није дочекао да

види своју књигу у излогу – има неколико разлога због чега је Џон Рид тако дуго остао непознат читаоцима нашег поднебља.

Први, али не и најважнији разлог био је што је Ридова књига „Рат у источној Европи“ права реткост и у његовој домовини, где се до ње може доћи, ако се уопште дође, нарочитом љубазношћу америчких књижара антиквара, и то уз изузетно високу цену.

И други разлог је техничке природе. Наиме, кад се књига појавила (априла 1916), српска војска тек је

ПОДКУПИНИ
ЗАБАВНИК

9. 11. 2001.

стигла до Крфа и ваљало је, пре свега, бринути о пречим стварима.

Чини се да је најпресудније, ипак, било Ридово политичко опредељење. Социјалиста до сржи и велики противник рата који је назвао и „рат трговаца“, непрестано понављајући да „ово није наш рат“ и поручујући родитељима бораца да „набаве лудачку кошуљу своме сину војнику“, Рид је у својим репортажама из Србије исписао и пасусе који се нису баш допали краљевској влади. Рецимо и овакав:

„У Србији ме је с почетка запрепастила штета причињена ратом и епидемијама томе народу који цивилизација још није искварила. Откровење су била, такође, и бескрајне замршене интриге у које су велике државе, припремајући се за рат, увукле управљаче Србије. Један млади Србин причао ми је како се стварала завера у циљу убиства аустријског ерцхерцога и како је српска влада толерисала ту заверу. Он ми је саопштио све што је знао о новцима које је платио руски министар...”

А можда се (некоме) није допало што је у једној Ридовој репортажи кочијаш свог левог ата звао краљ Петар а десног војводу Мишић.

Ипак, сведочанства која је свету оставио Џон Рид о страдању Србије и Срба 1915. године више су него драгоцене. Прво, исписао их је изузетно проциљив посматрач и, друго, прилично неутралан сведок догађаја.

Три странца и вођа

У архивском фонду Србије, жестоко пострададом и током Првог и током Другог светског рата, мало је трагова које је за собом оставио Џон (за пријатеље Џек) Рид. Вук Драговић, овде наш водич кроз боравак Џона Рида у Србији, ипак је успео да нађе неколико докумената. Први је један шифровани телеграм с потписом Николе Пашића, тада председника владе. Упућен је 6. априла 1915. године (по новом календару 19. априла) из Ниша, тадашњег седишта владе, у Крагујевац, где се налазила Врховна команда.

„Врховној команди за Поповића

Тамо долазе сутра вече 7 часова американски нови-

нари и писци Џон Рид и Бордман Робинсон. Они желе ићи у Београд а за тим Шабац и пропутovati опустошене крајеве. Мишљења сам да им ваља одобрити и да би могли ићи с Ворфилдом који је већ тамо. Молим задржите им једну или две собе у хотелу и изградите им потребне дозволе. Јовановић.

Пашић

Путовање кроз Србију писца који је доцније објавио дуго времена кулtnу књигу „Десет дана који су потресли свет“, о Октобарској револуцији, трајало је 28 дана, од 20. априла до 18. маја (датуми по новом календару). Маршрута Џона Рида је била следећа: Солун – Београд – Раковица – Ада Циганлија – Обреновац – Шабац – Прњавор – Лозница – Гучево – Крупањ – Завлака – Ваљево – Ниш – Софија.

На основу Ридових написа, али и једног другог документа из тог времена, види се да су од почетка у групи била тројица странаца (Џон Рид, Бордман Робинсон и др Вилијем Ворфилд, кога је у својству изасланика „америчког одбора за помоћ српским привредницима“ личним писмом Нико-

ли Пашићу препоручио Мишаило Пупин, српски генерални конзул у Њујорку) које је, по војном задатку, кроз опустошене крајеве и линијом фронта провео др Војислав М. Јовановић – у Ридовим текстовима „Џонсон“ – тада на дужности у Ратном пресбируу, иначе књижевник, историчар књижевности и дугогодишњи српски а потом и југословенски дипломата.

Три странца и њихов вођа пута кренули су према Београду и осталим деловима фронта, по коначном одобрењу шефа обавештајног одсека Врховне команде Драгутина Димитријевића Аписа. У тадашњим новинама нема ништа о боравку већ познатих репортера, док је за др Вилијема Ворфилда, њиховог сапутника, „Политика“ од 6/19. маја донела вест да је „обишао све крајеве Србије где су били Аустријанци, па је сада отпутовао за Ниш, одакле ће кроз неколико дана кренути натраг за Америку”. Очигледно, и војни и цивилни

апарат Србије више је пажње поклањао Џону Риду и Бордману Робинсону него њихове колеге новинари.

Бордман Робинсон, Ридов пратилац и цртач: Жена с Гучева

Занимљиво је, још, додати да је за све време боравка ова група потрошила 1567,75 динара, суму коју је Стану Врховне команде надокнадио Савез земљорадничких задруга тек 5/18. септембра.

Ходали смо по мртвима

Сабрани у већ поменутој књигу „Рат у источној Европи“, текстови о Ридовом боравку у Србији несумњиво су драгоцен прилог за целовиту причу о том времену. У овом кратком новинском напису, мада је сасвим неприлично скраћивати новинске приче, ипак дајемо краће изводе, тек да се осети рука Џона Рида.

„... У Србији је највећа част за човека да му странац дође у кућу. Ово лепо српско гостољубље према странцима искусили смо много пута. Једном смо, сећам се, били у непознатом граду у који недељама није стигло снабдевање и у коме није било дувана. Отишли смо у једну радњу да покушамо да нађемо нешто цигарета.

– Цигарете? – рекао је продавац, ширећи руке. – Цигарете су двапут скупље од злата. – Погледао нас је за тренутак. – Јесте ли ви странци? – Рекли смо да јесмо. На то је он откључао гвоздену касу и обојици дао по кутију цигарета. – Не кошта ништа – рекао је. – Ви сте странци...

... У време прве инвазије многи су остали у Шапцу, надајући се да ће бити безбедни. Али, војници су насрнули као дивље звери по граду палећи, пљачкајући, силујући. Видели смо опустошени хотел „Европу“ и поцрнелу и унакажену цркву у коју је три хиљаде људи, жена и деце било сабијено одједном без хране и воде и држано унутра три дана, а затим подељено у групе – једни су били послати у Аустрију као ратни заробљеници, а други терани пред војском док је она наступала на југ против Срба. Ово није неоснована прича или хистеријска оптужба, као што је често био случај у Француској и Белгији, то је чињеница доказана мноштвом сведочанстава која су под заклетвом дале стотине учесника тог ужасног марша...

У среском начелству прегледали смо стотине изве-

Бордман Робинсон: Србин (цртеж)

штаја, изјава и фотографија, са именом, годинама старости, адресама жртава и детаљима о страхотама које су Аустријанци починили. На једној слици, снимљеној у селу Лешници, видело се више од сто жена и деце, ланцима заједно повезаних, с главама одсеченим и набацаним на посебну гомилу. У Кравици су старци, жене и деца били мучени и изложени зверском насиљу, а онда искасапљени. У Јарменовцу је педесет особа било сатерано у један подрум и живо спаљено. Пет небрањених вароши сравњено је са земљом – четрдесет два села су разорена, а већи део њиховог становништва масакриран.

Тифус, који су у земљу донеле аустријске трупе, још је дивљао по Шапцу и целом крају. А овде није било ни лекара ни болница...

У дворишту једне куће, у ко-

ме је трава била ископана да се начини гроб за много њих, зборана хрома жена стајала је окружена с деветоро деце, све испод петнаест година. Двоје од њих једва је било у стању да стоји, мртвачки бело и дрхтећи од неке грознице, друго троје деце, од тога једно још беба, било је покривено незалеченим ранама и крастама. Жена је показала на гроб.

– Изгубила сам све своје, осим ових овде – тамо су ми муж, сестра, отац, девер и његова жена. И немам ништа чиме би требало нахранити ову болесну децу. Кондензовано млеко које влада шаље за децу – председник општине даје само својим политичким пријатељима, лопуза...

Ходали смо по мртвима, тако много их је било – понекад би нам ноге упале у јаме трулог меса, дробећи кости. Изненада су се отварале рупе које су водиле дубоко унутра и по којима је врло од сивих црва... На једном месту полупоједени скелети једног Аустријанца и једног Србина били су сплетени, руку и ногу обавијених један око другог у самртничком грчу који ни сада није могао да буде раздвојен. Иза аустријских линија била је барикада од бодљикаве жице, значајна за дух људи прикованих у овој самртној замци – јер то су били већином Срби из аустријских словенских провинција, упереним револве-

рима натерани да се боре против своје браће.

Пуних девет километара дужином врха Гучева мртви су били тако наслагани – десет хиљада њих, рекао је капетан...

Јахали смо кроз воћњаке отежале од бехара, кроз велике шуме храстова, бреза и расцветалих кестенова, под високим шумовитим врховима чије су се падине ломиле у стотине таласастих планинских ливада што су се пресијавале на сунцу као свила. Одасвуд су из гротла текли извори, а бистри поточићи се рушили низ клисуре загушене зеленилом, са Гучева, које су Турци звали „Планином вода“ – са Гучева, натопљеног сагњилим мртвима. Сав овај део Србије нападао се изворима са Гучева, на другој страни, они су текли у Дрину, отуда у Саву и Дунав кроз крајеве у којима су милиони пили ову воду, њоме се прали и у њој рибарили. За Црно море текао је отров Гучева...

Касно поподне сишли смо на главни друм за Ваљево, којим је аустријска војска ушла у срце земље, а увече смо се котрљали низ главну улицу белог сеоцета Крупња, где су нас помоћник среског начелника, шеф полиције, председник општине и официри штаба дивизије сачекали обучени у своје најбоље униформе. Вечера се састојала од печеног младог прасета искиданог на комаде, пива, вина, ракије, коњака, и пите с месом – од млевеног меса испрженог у масном тесту...

Као последњи утисак из тог првог познанства са Србијом и Србима, Рид је у памћењу однео слику: „Висок, жилав, брадат човек, стра-

жар с аустријском заплењеном пушком, замишљено гледа пут далеких планина и пева неку стару песму о својој драгој мајци – Србији...”

Чланци им се нису свидели

Након тих 28 дана које је провео у Србији, Рид путује и пише из Румуније, Русије и Бугарске. И поново би у Србију која је пред још тежим искушењима. Аустријанци опет дижу главу, Бугари се спремају за удар с леђа. Права прилика за добре ратне репортере. И 19. септембра 1915. године српски посланик из Софије Чолак-Антић шаље телеграм Николи Пашићу:

„Џон Рид и Бордман Робинсон амерички кореспонденти који су били на нашем бојишту желе пропутovati Македонију прешавши границу код Струмице. Молим јавите ми телеграмом могу ли прећи. N° 498”

Телеграм је истог дана послат у Софију:

„У одговор на ваш телеграм N° 498 амерички кореспонденти не могу прећи како траже.”

Узалуд је Пашић, искусан политичар, ако је судити бар по писаним траговима дотеклим из тог времена, неколико пута тражио од Врховне команде да се страним новинарима допусти улазак у Србију. „У одговор на ваш телеграм Врховна команда не може одобрити долазак странаца. Поповић.”

У предговору књиге „Рат у источној Европи” Џон Рид, пак, исписује ово:

„Били смо уверени у топао дочек у Србији. Али открили смо да су сви Срби прочитали наша прва два чланка о њима и да им се ти чланци нису свидели. Речено нам је, у ствари, да ћемо вероватно бити избачени из земље кад борбе поново почну. У то време нам је било доста Балкана, па смо ионако отишли.”

Џон Рид је отишао у легенду и с непуне тридесет три године сахрањен у зидине Кремља, 19. октобра 1920. године. Његови текстови о Србији и Србима с пролећа 1915. године стигли су у Србију 1975. године.

Петар Милатовић

ПОСРЕДНИК
ЗАБАВНИК

9. 11. 2001.

Бордман Робинсон: Избегавање шрапнела на Сави. Нешто је фијукнуло изнад наших глава и поред зграда на обали с буком одлетело увис (цртеж).

ХАЈДЕ, РАДО, У КОЛОРАДО!

Језик
поставља
замке

О књижевним преводиоцима људи најчешће имају веома лоше мишљење. Оно вероватно произлази из општег уверења да је немогуће правилно превести оригинални текст на неки други језик. Па ипак, свесно или не, већини преводилаца верујемо. Јер, како смо уопште заволели француску књижевност, ако не говоримо француски? Руски писци нас одушевљавају иако руски језик једва натуцамо! Значи, ти преводиоци – чији је посао тако често ниподаштан, а они сами својеврсне су жртве издавача који их готово по правилу бедно плаћају – ипак много чине за све нас.

Не треба, дакле, сумњати у преводилачке заслуге. Мада, нису ни сви преводиоци једнаки. Аргентински преводилац Франциско Сото-и-Калво био је убеђен да превод мора имати исти број речи, исти број слова, акценте на истом месту и исти редослед речи као оригинал. Држећи се овог свог убеђења, он је превео Дантеову „Божанствену комедију“, што је истовремено разбеснело, али и засмејало, славног писца Хорхеа Луиса Борхеса.

Постоје такође и они преводиоци који се без знања језика са ког преводe, а што је најгоре и сопственог језика, смело и самоуверено упуштају у пустоловину преводeња. Резултат њиховог „рада“ потпуна је катастрофа: изневерен оригинални текст који је изгубио и смисао и значење и ритам тако да не личи ни на шта. Ево изванредног примера за такав узалудни труд. Неименовани „Забавников“ сарадник покушао је да енглески језик обогати нашим изрекама и свакодневним фразама, а успут превeде и називе неколико популарних народних песама. Његов начин преводeња могао би да се назове буквалним.

Неименовани „Забавников“ сарадник покушао је да својим „буквалним методом“ превeде нешто са српског на енглески доказујући несвесно да преводилачки посао није нимало лак, а да резултат тог посла понекад може да буде смешан

* Оп, жица, жица
жица, дрма ми
се кабаница!

Hej, wire, wire, wire, my Raincoat
is shaking! *

Илустровао Добросав Боб-Живковић

Уверите се и сами:

Причам сам са собом.
I'm talking alone with the room.

Зашто да не?
Why yes no?

Ко те шљиви?
Who plums you?

Море бре!
Sea, brother!

Два јаја на око.
Two eggs on eye.

Уђе Фата у магaзу сама, за њом Мујo
замандали врата...
*Fata came to the warehouse alone,
followed by Mujo locking the door.*

Све што је изгубљено, може се
повратити.
*Everything that is lost, can be
thrown up.*

Видела жаба да се коњи поткивају,
па и она дигла ногу.
*A frog had seen that horses were
getting shoed, so she too lifted a leg.*

Отиш'о си, сарму проб'о ниси...
*You've left before you tried stuffed
cabbage meat rolls.*

Пљунути отац.
Spitted father.

Превео га жедног преко воде.
*He translated him thirsty across the
water.*

Болујем ја, болујеш ти, болујемо од
љубави...
I'm sick, you're sick, we are sick of love.

Лево-десно, нигде мога стана, ој,
улице, и ти си пијана!
*Left-right, my flat is missing, oh street,
you are drunk too!*

Хајд у коло, Радо!
Come to Colo-Rado!

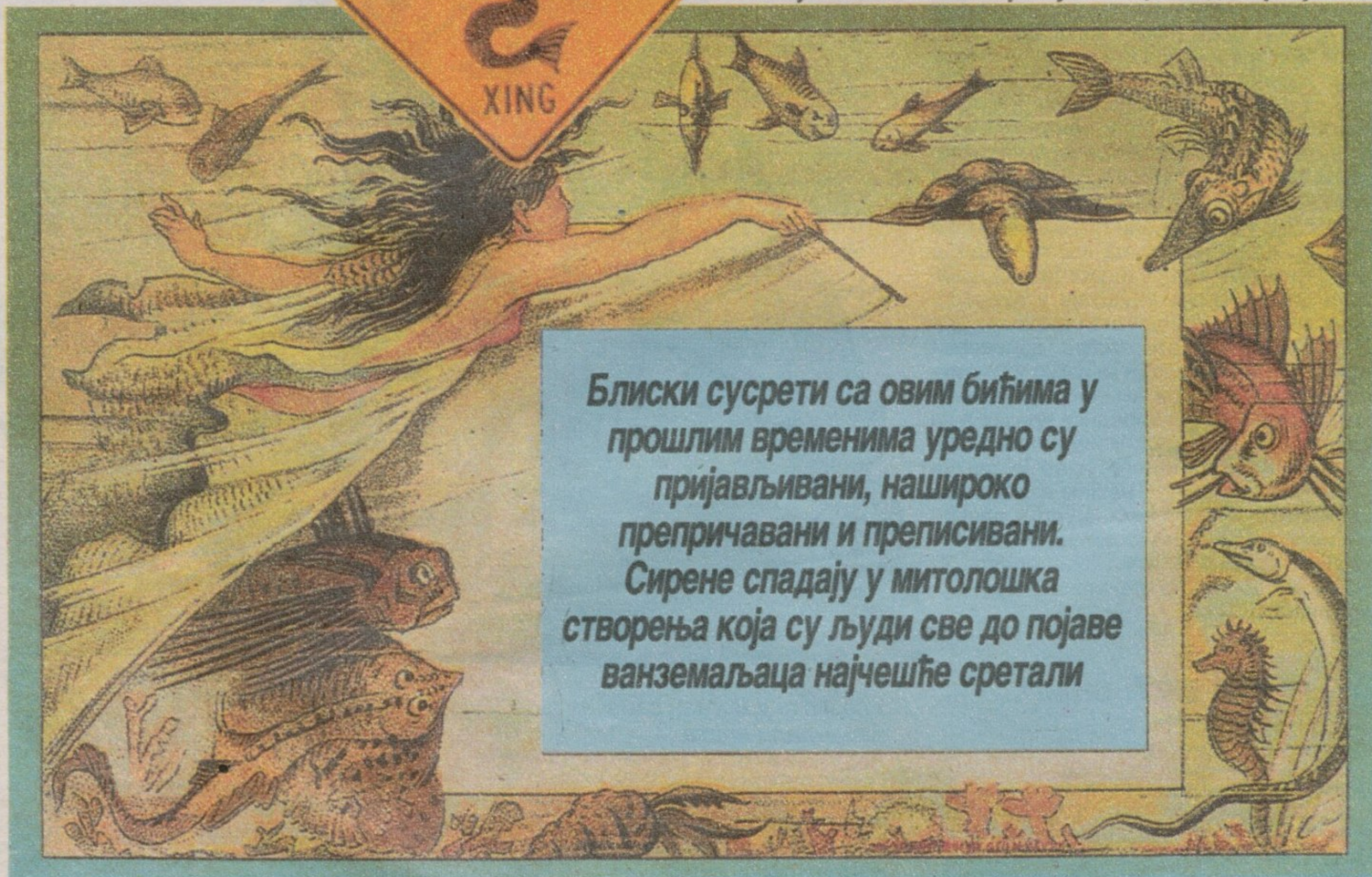
**СИРЕНЕ -
ЗЕЛЕНЕ КЋЕРИ
МОРА**

Прво ћеш dospети до сирена, двеју сестара које заносним певањем маме морнаре. Ко им се нехотице приближи и чује њихову песму, никад се више не враћа са њихове зелене обале. Наоколо труле кости људи које су оне наамиле к себи певајући. Зато вози што је могуће брже поред њих. Пре тога затвори друговима уши воском да их не чују! Када би их чули, никаква их сила не би задржала да не окрену лађе обали и тад бисте сви били изгубље-

НИ РЕКОВА НИ ДЕВОЈКА

Ако наиђете на овакав саобраћајни знак, поведите рачуна...

Блиски сусрети са овим бићима у прошлим временима уредно су пријављивани, нашироко препричавани и преписивани. Сирене спадају у митолошка створења која су људи све до појаве ванземаљаца најчешће сретали

ни. Ако желиш да их сам чујеш, дај да ти вежу руке и ноге, а поред тога, нека те чврсто привезу за јарбол! Будеш ли им давао знак и молио да те пусте, јер не би могао даље да се одупиреш чари мелодије, нека те боље привезу."

Овако је чаробница Кирка, богиња магије, упозорила Одисеја на опасност од сирена.

Хелени су веровали да су сирене фантастична бића чаробног гласа. Својом заводљивом песмом оне су мамиле морнаре, а онда их убијале или их наводиле на опасне стене о које су се њихови бродови разбијали. Приказиване су у облику птице са женском главом или девојке с крилима и канцама, а ниједан морнар није

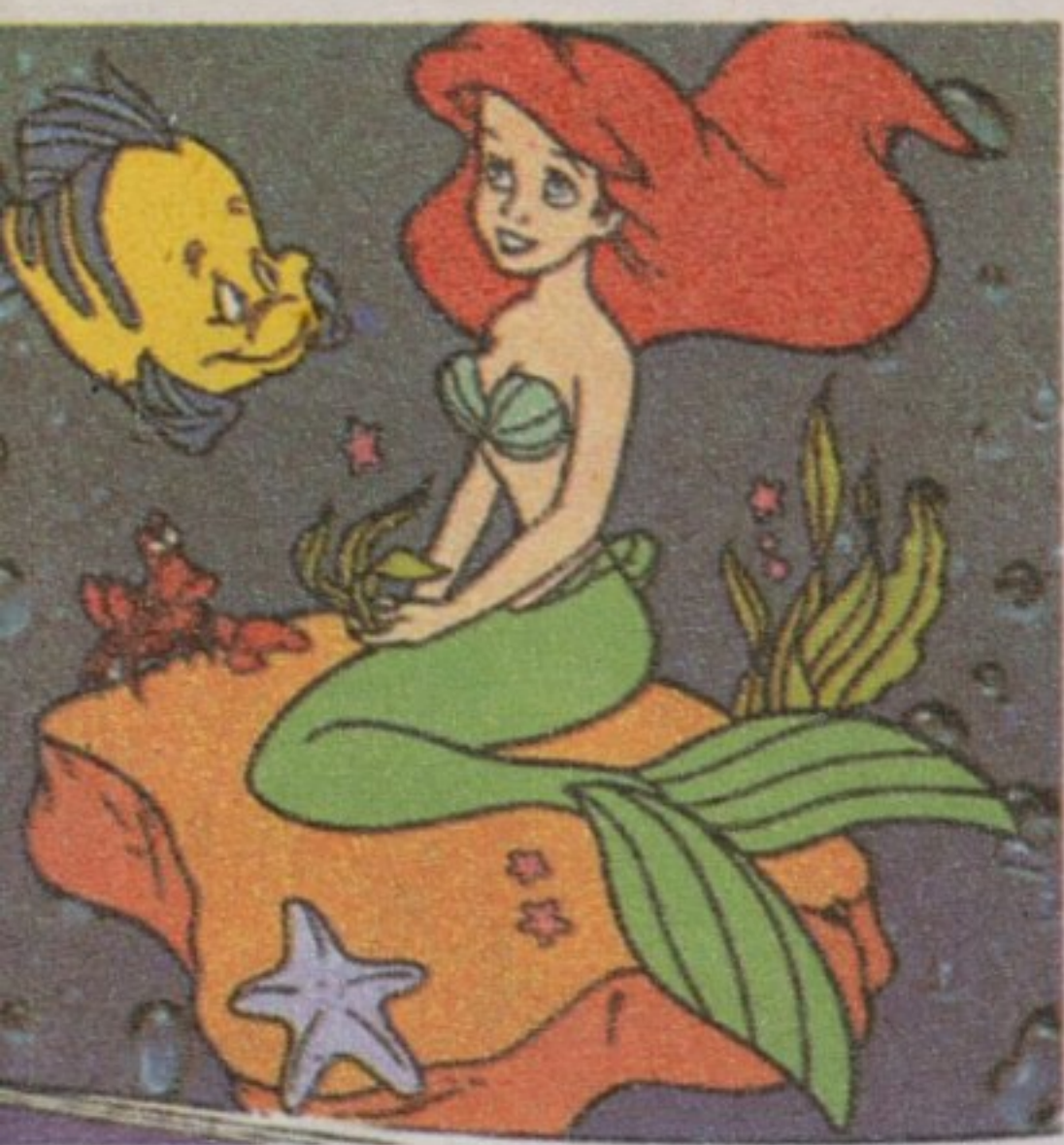
Енглеска трговачка рекламна разгледница с краја 19. века

могао да им одоли, чак и када је знао да га на крају чека сигурна смрт.

А римски песник Овидије, који је у свом главном делу „Метаморфозе“ описао око 250 грчких митова који се завршавају преображавањем, каже да су сирене настале из запаљених тројанских галија

што су се претвориле у „зелене кћери мора“.

Већина људи сирене замишља као лепе девојке с риблим репом. То је разумљиво јер их хеленска и западноевропска митологија различито приказују. Од старих Грка прихватили смо метафоричко значење речи сирена. То

је заводница која је због своје лепоте права опасност за мушкарце, али ни у легендама на западу нашег континента сирене нису много другачије.

Какве су биле „западне“ сирене?

Описане су много пута, али најпознатија је „Мала сирена“ данског писца Ханса Кристијана Андерсена (1805-1875).

О малој сирени Аријел снимљен је и дугометражни цртани филм у „Дизнијевој“ продукцији.

Сирене у западној митологији почињу да чине добра дела (у хеленској су биле лепе, али зле), а детаљ када сирена постаје бесмртна ако се њоме ожени принц први пут се јавља у причи „Унди-на“ од Ла Мот Фукеа, немачког књижевника француског порекла, објављеној 1811. године. „Мала сирена“ неоодо-

љиво подсећа на „Ундину“. Међутим, обе приче надахнуте су француском легендом о воденој богињи по имену Мелузина која се удала за витеза тражећи заузврат од њега да јој дозволи да сваке суботе поново постане сирена и време проводи у мору. Данас се лик Мелузине, нагелене која уместо ногу има рибљи реп, често појављује као симбол у хералдици. Ипак, неки мисле да је Андерсен за „Малу сирену“ нашао надахнуће у својој личној несрећној љубави.

Сирену Ундину одгајили су стари рибар и његова жена који су изгубили кћерку. Ундина је упознала витеза Хулдбранда, двоје младих су се заљубили и венчали, али она је свом вољеном тек касније открила да она није жена, већ сирена. После венчања, невеста је добила људску душу.

На несрећу, Хулдбранд се касније заљубљује у Берталду која доказује да је она заправо рибарева изгубљена кћерка. Тужна Ундина враћа се да живи у води, али када су се Хулдбранд и Берталда венчали, сирена се појављује као водени дух и својим пољупцем убија витеза.

Осим што су у 19. веку у овој бајци уживала деца, сирена Ундина надахнула је композитора Ернеста Теодора Амадеуса Хофмана који је написао истоимену оперу.

Норвешка сирена позната

Илустрација непознатог аутора из 1917. године

као Хавфина имала је непредвидиву нарав. Час је била љубазна и добродушна, час невероватно окрутна, тако да су Норвежани веровали да видети једну од сирена значи несрећу.

Сигурно је да тридесетседмогодишња Лине Ексне-

валд из Осла никоме не доноси несрећу. Њу, на име, већ треће лето упошљава једна туристичка агенција да на улазу у фјорд Лисе глуми морску сирену („Забавник“ је о овој Норвежанки већ писао).

Финци верују да су

КАКВЕ СУ БИЛЕ ОСТАЛЕ СИРЕНЕ?

У најранијим цивилизацијама сирене су сматране божанствима и натприродним воденим женским бићима.

Вавилонци су, на пример, поштовали бога мора који се звао Еа и који је био симбол науке и уметности. Данас се у Лувру може видети слика из 8. века пре наше ере на којој је Еа приказан као мушкарац с рибљим репом. Сиријски народ веровао је у богињу Месеца – сирену коју су звали Атаргатис, док су је Палестинци звали Дерке-

то. Нимало не изненађује да су ове сирене на сликама приказане како се појављују и нестају с плимом, осеком и месечином, а то данас можемо приметити и у сиријској раној уметности и књижевности. Атаргатис је једна од првих сирена, а легенда каже да је њено дете Семирамис било обичан човек, и да је сирена, осрамоћена због тога, убила свог мужа. Напустивши своје дете, Атаргатис се потпуно претворила у рибу.

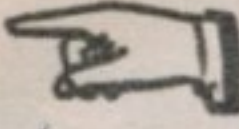
Док су се Индијан-

ци дивили једној групи водених нимфи које су се звале Аспарас и свирале фрулу, Африканци су веровали у приче о женама рибама и речним вештицама.

Јапанска сирена Нингио имала је рибље тело и женску главу, а полинежанско божанство под именом Ватеа било је до пола жена а от пола делфин. У руској митологији сирене су биле кћери морског краља, живеле су у морским дубинама, давиле су пливаче и пратиле морнаре и рибаре.

Sva morska stvorenja čula su za Nesquik!

 сирене ништа друго него душе утопљених девојака (у словенској митологији то су биле русалке). У „Калевали“, финском националном епу, постоји и прича о Аино, младој девојци која се утопила јер није желела да се уда за богатог и злог старца.

Статуа „Мале сирене“, дело Едварда Ериксена, која се налази на обали мора у Копенхагену, једна је од највећих туристичких атракција у Данској. Постављена је 23. августа 1913. године и од тада је национални симбол Данске. Оно што су Ајфелова кула за Париз и Кип слободе за Њујорк, то је „Мала сирена“ за Копенхаген.

Већина људи уочава колико је сирена мала: висока само 1,25 m, са телом девојке и рибљим репом, она се ди на стени и гледа у море, а најлепше изгледа када је заплјускују таласи.

Како је морнар надмудрио сирену...

И на Британским острвима раширено је веровање у сирене. Разликују се само називи за њих. Из неких извора сазнајемо да су сирене живе на сувом тлу поред мора и да су биле веома лепе, а имале су нешто налик на капу што им је омогућавало да пливају без бојазни да ће се утопити. Веровало се, затим, да су сирене имале моћ да прорекну долазак олује, а о томе је писао и Вилијам Батлер Јејтс у својим „Ирским бајкама“. На Шетландским острвима верује се да су сирене могле да

скину своју рибљу кожу која им је омогућавала да пливају и да на тлу ходају попут осталих људи. Ирци су веровали да, ако морнар или рибар виде сирену, могу да очекују неку несрећу, јаку олују или болест.

Прича се, на пример, да су морнари са једног ирског брода који је пловио ка Америци приметили да их прати сирена. Није прошло дуго, а време је почело да се мења: море се узбуркало, а ветар је постајао све јачи. Мудри капетан брода досетио се да сирена сигурно иде само за једним од њих. Када би сазнали ко је то, могли би да га жртвују и тако спасу остатак посаде. Одлучили су да „вуку сламке“. На морнара на кога је пао избор капетан се сажалио, па су сутрадан учинили исто, а сламку је извукао исти морнар. Капетан му је поново прогледао кроз прсте. Али, и трећи пут се догодило исто.

Пре него што су намеравали да морнара баце у море, он их је замолио да га неколико минута оставе самог, а затим је отишао на крму и запевао ирску народну песму. Сирена је заћутала и убрзо утонула у сан, а морнар је наставио да пева све док брод није стигао до Америке.

Шта кажу Немци?

Ова прича веома подсећа на „Легенду о Аргонаутима“ у којој је Орфеј, син музе Калиопе – заштитнице епског песништва – на једном путовању спасао Аргонауте од смртоносних сирена тако што је свирао на својој бо-

Веома необичан улов. На слици су јеменски рибари који су 1920. године у близини Адена упецали „сирену“. Ради се о морском сисару званом „дугонго“.

жанској лири и надјачао њихове гласове.

Немачких митова о сиренама и другим воденим божанствима има заиста много. За сирену Никсе веровало се да је погубна за људе. Она је, наиме, прво мамила мушкарце да би их на крају удавила. Постојала је и друга сирена по имену Никс која је имала врло непредвидиву нарав. Понекад добродушна и предусретљива, некад је умела да буде невероватно окрутна. Обожава-ла је музику и умела да очара људе свирајући на својој харфи. На Исланду и у Шведској Никс је била допла жена, а отпола коњ и привлачила људе да је узјашу, а затим је скакала у море и давила их. Помиње се и још једна Никс, а легенда каже да је она била убедљиво највећа злоћа. Могла је да се препозна по томе што је један крај њене кецеље био мокар.

Немци су знали и за Мелузину – сирену са два рибља репа. Постоји легенда о из-

ШТА ЈЕ ЈОШ СИРЕНА?

- Физички, сирена је справа за испитивање настанка тонова и мерење њихове висине. Сирена је и цев из које згуснути ваздух или пара пушта јаке или дуге тонове (објављује у фабрикама почетак и престанак рада, служи у морепловству као сигнал у магли, означава појаву непријатељских авиона или даје знак за узбуну).

- У зоологији, сирена је животиња која припада породици изумрлих морских крава. Ове животиње уочио је морепловац Стерлер 1741. године код Беринговог мора. Живеле су на обалама Камчатке. Последња сирена виђена је 1854. године.

Херберт Дрејпер: „Одисеј и сирене“ (1909)

КО СУ БИЛЕ НИМФЕ?

У хеленској митологији нимфе су лепе полубогиње чије се деловање очитује у различитим природним појавама. Према местима на којима наводно бораве деле се на:

Најаде (нимфе слатких вода: река, потока и извора), **Дријаде** (нимфе дрвећа и шума које су живе, али и умирале са својим дрветом), **Орејаде** (нимфе планина и пећина), **Напеје** (нимфе долина), **Лимнаде** (језерске нимфе) и **Нереиде** (посебна врста морских нимфа).

Касније се појам Нереида проширио и постао заједнички назив за све нимфе. Нереиде су, иначе, биле кћери Нереја – бога морских дубина – и Океаниде Дориде (кћерка Океана, бога „спољашњег мора“). Било их је педесет и све су биле лепотице, витке, обучене у бело и окићене цвећем. Међутим, и Нереидама је, као и вилама у нашој митологији, облик ногу „кварио“ изглед. Биле су козје, магареће или су се завршавале риблим репом (то нису сирене).

Према подацима који могу да се нађу у грчким народним приповеткама, Нереиде су често виђане у друштву богова, али су време радо проводиле и са људима, нарочито мла-

дићима. Међутим, натерати Нереиду на брак није било лако. Своју слободу нису давале ни за шта на свету.

Ако је неки мушкарац, било да је бог или смртник, желео да се ожени Нереидом, могао је то да учини ако јој отме неки предмет у коме се крила сва њена моћ. Обично је то била марама коју је Нереида носила на глави или у руци и без које је губила натприродну силу, веселост и вољу за животом и постајала обична жена. Било је Нереида које су са неким смртником добиле децу, али чим би се докопале своје мараме, враћале би се песми, игри и слободи.

Није увек марама била тај чаробни предмет. Према грчким легендама, некада је то био прстен, крила (Нереиде су умеле да лете) или хаљина.

Било како било, богови су очигледно били лукавији од Нереида јер су се многи женили овим нимфама и с њима добијали децу.

Нереиде су веома волеле децу. Та њихова љубав ишла је чак дотле да су, кад год би им се указала прилика, од људи крале бебе. Иако су децу понекад враћале још лепше обучену и обдарену, мајке су, у страху, настојале да своје бебе не остављају саме. Ове лепе

Џон
Колијер
„Дете
копна“
(1909)

полубогиње храниле су се медом и млеком, време су проводиле у заносној песми и игри, а имале су и способност прорицања судбине. У неким крајевима Грчке тврди се да су Нереиде имале старешину чијим су наредбама морале да се покорављају, а сумња се да је то била и сама Артемида – богиња животиња и лова.

Не зна се поуздано колики је био животни век једне Нереиде, али је чињеница да оне нису биле бесмртне попут богова. Ипак, живе су веома дуго, чак и до 1500 година, ако је веровати причама критских сељака. Занимљиво је да у Грчкој и данас живе породице које, наводно, воде порекло од Нереида. Тако, на пример, у

Мариансу на Закинто-су живе потомци Нереиде која би била принуђена да се уда за смртника, на шта су они веома поносни. Верује се, такође, да се потомци Нереида одликују изузетном лепотом и висином.

Потомци Нереида живе још и у подножју Кифриса, као и у једном малом селу у близини Атине.

весном Браухарду, родом из немачког града Лаутерберга, који је прешао седам мора да би нашао сирену којом ће се оженити. Сирена је била до пола жена, а уместо ногу имала је рибли реп. Међутим, Браухардови пријатељи мрзели су сирену и на крају су је отровали. Браухард се није поново оженио, а сав новац који би зарадио давао је сиромашнима у име своје невесте. „Браухардов фонд“ данас је друштво за помоћ сиромашнима околних села у тој области.

Место у хришћанству...

Мит о сиренама значајно се променио с појавом хриш-

ћанства и развојем цркве. Ево зашто је веровање у сирене опстало за разлику од многих других паганских божанстава која нису.

Постоји теорија по којој, приликом искорењивања многобоштва и паганских божанстава, сирене и остала мања натприродна бића нису схваћени као претња успону и популарности хришћанске вере. Неки писци иду чак дотле да тврде да је црква, у ствари, веровала у сирене и то из два разлога: први је што су сирене биле симбол греха (сирене су, као што знамо, биле жене заводнице), а други је заиста опширна и уверљива „документација“ о сиренама која постоји у античкој, средњовековној и модерној

књижевности и која је само појачала хришћанско веровање у сирене.

У књижевности је мотив сирене почео да се употребљава као метафора. Ове лепе, али опасне заводнице надахнуле су многе познате писце. Шекспир, на пример, помиње сирене у својим делима „Сан летње ноћи“ и „Веселе жене виндзорске“...

Блиски сусрети са сиренама

Забележено је да је 1403. године, после олује на западу холандске области Фризја, у блату нађена сирена. Њу је, наиме, неко затворио у дворац у коме је остала читавих петнаест година не-

престано покушавајући да побегне. Јела је обичну храну, научила да клекне и да се врти, али никада није проговорила.

Али, занимљивија су искуства и забележена сведочења рибара о блиским сусретима са сиренама.

Хадсон је у свом бродском дневнику 15. јуна 1608. године написао да су се два члана његове посаде, Томас Хил и Роберт Рејнор, заклела да су видели сирену. Имала је тело девојке, светлу пут и дугу црну косу, а реп јој је био као у делфина и прекривен пегамом.

Вилијам Мунро, директор једне школе у месту Тарзо у Шкотској, написао је 8. септембра 1809. го-

дине, дугачко писмо „Тајмсу“ у коме каже да је дванаест година раније видео сирену. Шетајући дуж обале спазио је нешто налик на нагу жену која је седела на стени и чешљала своју светлосмеђу косу. Имала је пуначко лице, румене образе и плаве очи. Стена на којој је седела била је изузетно неприступачна и опасна за пливаче, па је Мунро посумњао да се ради о људском бићу. Након неколико минута сирена је скочила у воду и отпливала.

Мунро је, између осталог, у свом писму навео да се нешто слично догађало и раније, и да ће он, уколико то буде потребно да би се доказало постојање сирена, учинити све што је у његовој моћи.

На острву Бенбекјула које припада групи шкотских острва познатих под именом

1833. године да се у њихов најлон за пецање запетљала сирена. Провела је три сата на палуби, није пружала отпор нити је покушавала да нападне некога од њих, само је бескрајно тужно јецала. Била је висока мање од метра, а на глави је имала неколико чекиња које су се пружале ка раменима и које је сирена могла да усправи или спусти. Није имала шкрге ни крљушти. Један од рибара, веома сујеверан, гурнуо је сирену са палубе. Она је одмах заронила и више се није појављивала на површини.

Ову причу капетан је испричао извесном господину Едмондсону, а овај је то исто поновио професору историје са универзитета у Единбургу.

Сукоб с науком

С напретком науке веровање у постојање сирена стављено је на пробу. Бити уверен да ова фантастична бића заиста постоје, у 19. веку било је, у најмању руку, детињасто. Научници су здушно настојали да оповргну постојање сирена тврдећи да су оне само плод људске маште. Изгледало је сасвим логично да, услед дугог боравка на пучини, неки морнар или рибар за делфина или орла помисле да је сирена.

Мит о сиренама у књижевности је опстао захваљујући појави романтизма. Оне, више него икада, надахњују уметнике који у лику сирене покушавају да прикажу разлику између људске и животињске природе: рибљег репа и њеног људског дела који чезне да добије душу.

У 20. веку легенда о сиренама лебдела је између оних који су веровали, или су то желели, и оних који су се приклонили научним доказима да створења попут сирена једноставно не могу да постоје. Ова разилажења су тема филма „Водена прашина“ (у оригиналу: „Splash“) са Дерил Ханом и Томом Хенксом у главним улогама. Сирене се посматрају као симбол забаве и маште, а не као прихваћени део културне баштине. А пре неколико година у Америци се појавио часопис под називом „Sea Tails“ који се углавном бави објављивањем података о наводном појављивању сирена.

Марија Алексић

НАСТАВНИК
ЗАБАВНИК

9.11. 2001.

ШТА ЈЕ НИМФЕЈ?

У античко доба нимфеј је било светилиште нимфа. Најпре је то била само пећина са извором, а касније добија сложеније архитектонске облике: фасаде са стубовима, фонтане и нише. Најпознатији су: нимфеј у Милету, септизонијум у Риму са почетка трећег века, нимфеј у Вараждинским Топлицама у Хрватској, као и нимфеј саграђен унутар раскошне Хадријанове палате у Тиволију.

Спољни Хебриди 1830. године једна жена изјавила је да је, док је сакупљала морску траву, на обали приметила створење људског лика како се весело игра. Неколико дана касније сиренино мртво тело нађено је недалеко од места на коме је први пут виђена. Касније је жена изјавила да је сирена имала тело девојке, дугу сјајну црну косу, светлу и нежну пут и доњи део тела као лососов реп без крљушти.

А на острву Јел, које такође припада Шетландским острвима, шесточлана посада једног рибарског брода једногласно је изјавила

Густав Климт:
„Морска змија“ (1904)

СУСРЕТ С ПРАВИМ МАГБЕТОМ

Британски медијум Кевин Карлајон тражи три вештице које би му помогле да ступи у везу са шкотским краљем Магбетом и тако покуша да скине проклетство које, наводно, прати извођење познате Шекспирове трагедије.

– Волео бих да вештице не буду из Британије јер ћу само тако бити сигуран да нису оптерећене предрасудама – изјавио је Карлајон, иначе врховни свештеник удружења британских белих вештица које има 1600 чланова.

Краљ Магбет владао је Шкотском у 11. веку и, по Шекспиру, био познат по параноји и злочинима. Неки историчари тврде да је славни писац укаљао углед овог шкотског краља који није био нима-ло гори од других средњовековних вла-дара. Али, ове тврдње нису одагнале страх глумаца нити развејале њихово сујеверје: многи и даље верују да ће се представа „Магбет“ у којој играју завр-шити неком несрећом.

Призивач духова Кевин Карлајон с вештицама би најпре отишао у Каудор у срце Шкотске, из ког је владао Магбет, и покушао да умири његов зловољни дух, а обред би се обавио у ноћи пуног Месеца. Касније би посетили Страт-форд, родно место Шекспира, понови-ли исти ритуал и од Шекспировог духа сазнали зашто је у ову трагедију увео баш три вештице■

ТО ЈЕ АУТОБУС!

Кристијан Емар, власник и возач ауто-буса који саобраћа између француских места Авињона и Екс-ан-Прованса, има у свом возилу библиотеку од педесетак књига како би његови путници читајући прекинули време. Захваљујући љуба-зности запослених у градској библиоте-ци у Авињону, господин Емар сваког ме-сеца обнавља своју књижницу. Међу путницима је мало таквих који позајмље-ну књигу понесу са собом■

У СОБИ КАРТИЦА, РАЧУНАР И ЈА

Новинар шпанске ревије „Ко“ Јаки де ла Торе затворио се на месец дана у пот-пуно празан стан у Мадриду у ком ће по-кушати да преживи захваљујући једној кредитној картици и рачунару прикључе-ном на Интернет. Циљ овог необичног опита названог „Робинзон Ко“ и јесте да се провери да ли је то, и до које мере, мо-гуће. За тих месец дана добровољни за-твореник неће смети да прима посете, а снабдевање се само оним што је у понуди на Интернету и то до вредности од 12.000 DEM, колико има на картици.

Палма Гранадос, директор ове ревије, каже: – Наш новинар за почетак је обу-чен само у доњи веш, у стану има само струју и воду, а све што му је потребно одећу, намештај и наравно храну, наба-вљаће кредитном картицом преко Интер-нета. Мораће да се придржава и догово-ра да неке сајтове на Мрежи не може да користи више од три пута■

БИЗОНЕ НЕЋЕ НИКО ДА КУПИ

Маскота овогодишњег Светског првен-ства у атлетици одржаног у Едмонтону био је пластични кип бизона у природној величини. Од фибергласа је направљено онолико маскота колико је било земаља учесница, а били су постављени у чита-вом граду. Организатори првенства има-ли су намеру да их по завршетку такми-чења продају на лицитацији.

Али, тешко да ће се наћи купци за два-десетак животиња на чије су кипове на-срнули непознати вандалаи и веома их оштетили. Инспектор едмонтонске поли-ције Дин Партенис не може да се начуди несхватљивом накажењу пластичних бизона. Он сматра да је ово пре случај за психијатре, него за полицију. – Маскоте су ушкопљене, а то могу да ураде само болесни умови – каже он■

Илустровао Зоран Петканић Петко

Не плачи увек исто. Промени мало. Плачи нешто другог.

Ова мисао Душка Радовића звучи помало и као препорука, али истовремено говори о томе да је човек врло склон плакању. Пре или касније, на свакога дође ред да пусти сузу, односно, као што је у књизи размишљања о плакању Душка Радовића забележено:

„Плачу и они због којих су многи плакали, кад на њих дође ред...”

...

Сузе и плач овековечени су и у романима, песмама, и на платнима, фотографијама – на филму... Објављене су такође и бројне научне студије, а Американац Том Луц, професор Универзитета у Ајови, тврди како су наша убеђења о плакању плод велике заблуде. Стога је после дугогодишњег проучавања, пре свега психологије и физио-

логије, као и уметности, одлучио да објави књигу под називом „Плакање – природна и културолошка историја суза”. Професор Луц сматра да су наша размишљања о плакању оптерећена бројним предрасудама. Ево неких најважнијих.

...

Сматра се да је плакање својеврсно прочишћење. Већина ће и потврдити да је тако, односно да су се боље осећали када су се исплакали, али, физиолошка испитивања показују нешто друго: сузе почињу да теку тек када човек осети психичко олакшање. Сузе само преусмеравају наша осећања и привлаче пажњу, напомиње професор Луц.

...

Погрешно је такође уверење да мушкарци не плачу никад, или готово никад. Статистике показују

ЖЕНСКЕ СУЗЕ, МУШКЕ СУЗЕ...

**НЕ ПЛАЧУ САМО ЖЕНЕ, ВЕЋ И МУШКАРЦИ
– У ПРОСЕКУ ДВА ПУТА МЕСЕЧНО!**

да плачу 1,88 пута месечно. Додуше, то је знатно мање од жена које 3,55 пута месечно нађу разлог због ког би пустиле сузу.

...

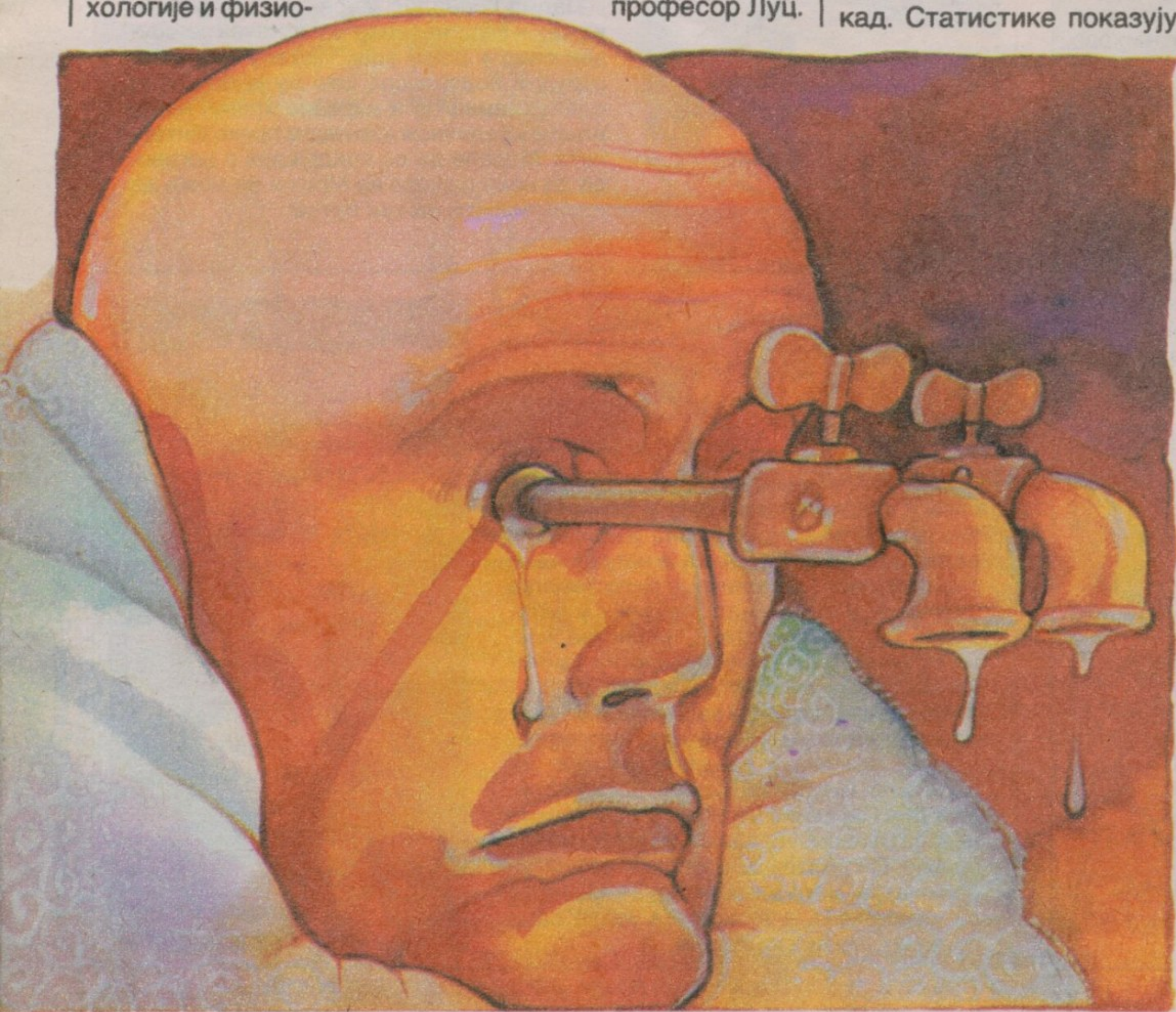
И животиње плачу. Плачу нежне пудлице, плачу слонове, чак и дelfини и китови, каже Том Луц. Он, додуше, не пружа доказе за то тако да нам не преостаје ништа друго него да добро пазимо своје кућне љубимце како ипак не би плакали.

...

Да ли сузе ослобађају наш организам од токсина, штетних материја? Примећено је да мозак оних који пате од депресије садржи веће количине магнезијума, а у сузама је концентрација магнезијума такође висока, па би такве особе плакањем могле да се ослободе магнезијума. Али... Већина људи шмркће док плаче, па тако поново усисава и сузе и магнезијум кроз нос, упозорава амерички професор. Његова порука стога гласи: плачите водећи рачуна да истовремено дувате нос!

М. О.

Илустровао Добросав Боб Живковић

чешћи гости били Ернест Хемингвеј, Скот Фицджералд, модна креаторка Коко Шанел, енглески краљ Едвард VII.

Сезар Риц хотелијерско искуство стекао је у најугледнијим лондонским хотелима „Савој” и „Карлтон”.

Опустелу палату на тргу Вандом у Паризу одмах је видео као будући хотел великих могућности. Лепоти палате, под условом да се изведу велики грађевински радови, допринио је стуб на тргу Вандом, који је Наполеон излио од топова заробљених у бици код Аустерлица. Понудио је краљу и оснивачу модерне кухиње Огисту Ескофијеу да се удруже и остваре сан, „место које нуди све што може да по-

ХЕМИНГВЕЈЕВ БАР И ПРУСТОВ САЛОН

Оно што је хотел „Савој” у Лондону или „Валдорф Асторија” у Њујорку, то је, само мало боље, „Риц” у Паризу. Постао је легенда по услузи, лепоти и гостима... и још којечему

Никада вас на улазу у хотел „Риц” у Паризу неће зауставити само зато што сте обичан грађанин плићег џепа. Једноставно, господин у ливрејисаној одећи упитаће вас љубазно: „Да нисте залутали?”

Кратко питање довољно је да и најрадозналијег туристу заустави у намери да уђе у хотел „Риц” на тргу Вандом, готово у центру града јер сваки гост који овде одседа познат је у свету. У ствари, такви гости су и створили славу хотела „Риц”. Закупити у њему собу или апартман скупо је задовољство.

Половином 18. века маркиз Де Вилет, секретар

краља Луја XV, добио је од господара на поклон палату на тргу Вандом (Place Vendôme). Са прозора је могао да ужива у погледу на трг који је пројектовао Жил Хардун-Манзар (по њему се поткровља зову мансарде).

Морски јежеви за вечеру

Крајем 19. века палата је дошла у нимало аристократске али веште руке

Швајцарца Сезара Рица који је, знајући да је добио „суво злато усред Париза”, 1. јуна 1898. године отворио хотел. Дао му је своје презиме не знајући да ће оно временом постати исковано у злату! Људи данас с поносом изговарају „Дијамант велик као Риц”, „У Рицу сам”, „Риц је мој дом”... Све су то речи богатог света или славних имена, од којих су најпознатији и нај-

жели и најзахтевнији принц!”

Од самог почетка желео је да његов хотел буде изузетан. У историји ће остати забележено да је Риц први хотел на свету који је добио струју, у ком је свака соба имала купатило и телефон. Сви зидови обојени су прелепим нијансама, у свакој соби огромна купатила, дифузна електрична расвета што продире кроз дискретне сенке, намештај у стилу Луја XIV и Луја XV, много цвећа у сваком углу соба, све то даје „Рицу” печат врхунског хотела. Војска послужитеља и собарица у сваком тренутку спремна је да испуни жеље гостију. Нека азијска принцеза поже-

АКО ВАС ЗАНИМА АДРЕСА:

Hotel Ritz
15 Place Vendôme 75001
Тел: (33) 42603830
(Цена ноћења са доручком од 500 до 715 америчких долара)

лела је за вечеру морске јежеве. Добила их је. Донесени су из Марсеја...

...Или, постоји прича како је један стални гост позвао рецепцију и замолио да се једно тек испеглано одело испоручи те вечери његовој канцеларији – у Женеви. Главни консијерж хотела, не трепнувши, обавио је посао.

Златне славине за Коко Шанел

У „Рицу“ су одседали ирански шах, неколико америчких председника, енглески краљ Едвард VII, војвоткиња од Виндзора, Грета Гарбо, Чарли Чаплин, сликарка Тамара де Лемпицка, Стравински, Хемингвеј, Пруст, Коко Шанел, Черчил...

Сезар Риц

у истој дворани у „Рицу“ која због тога и данас носи његово име – Прустова сала!

„Газда“ кухиње у „Рицу“ чувени Ескофије назвао је једну посластицу од брескве (пешмелба) по оперској звезди Нел Мелби.

Иако држи до угледа, занимљиво је да у „Рицу“ новац није светиња. Једна од најбогатијих жена на свету Барбара Хатон љубазно је враћена са улазних врата само зато што је хтела да уђе у шорцу.

Хотел је смештен у близини знаменитих париских драгуљарница и бутика чувених креатора, али и француског министарства правде, па се и због тога иде на трг Вандом. Неки бутици и златаре су у самом хотелу.

своју идеју – вечеравања у ресторану, што до тада није био обичај.

Последња вечера леди Дајане

За манекенке, које одседају у хотелу, увек се ставља 8 јастука да би задржале виткост, јер оне треба да леже малтене седећи! Истовремено, собни бар увек мора да буде пун минералне воде јер косу перу искључиво њоме.

Једна канадска породица већ двадесетак година проводи у пролеће два до три месеца у „Рицу“. Једини услов који постављају управи хотела јесте да све у соби буде постављено као кад су ту боравили први пут. Захтев им је испуњен јер је фотограф после њиховог првог доласка снимио сваки кутак, чак и место за четкицу за зубе!

Хемингвеј са припадницима Покрета отпора после ослобађања „Рица“

ОДЛИКОВАЊЕ УМЕСТО КАЗНЕ

Истинита прича о Хемингвеју и његовом присуству у „Рицу“ приликом ослобађања Париза у Другом светском рату сасвим је другачија од оне која се усмено препричава. Наиме, у Париз су надирале савезничке, али и трупе француског генерала Леклерка. Као ратни дописник, Хемингвеј је са групом макија (припадника француског Покрета отпора) одмакао испред Леклерка готово 90 километара и том приликом први упао у „Риц“. Да ли се задржао код бара док су макији наставили да ослобађају хотел, тешко је рећи, али Леклерк је оптужио Хемингвеја да је током ослобађања Париза носио оружје, што је Женевском конвенцијом строго забрањено ратним дописницима. Књижевнику је на брзину одржано суђење, али је велики број сведока изјавио да Леклеркова оптужба није тачна и Хемингвеј је, уместо казне, на крају добио – одликовање! ■

„Риц“ је други дом и оперском певачу Пласиду Домингу, обожава га Мадона, редовни гости су и глумци Роџер Мур и Џоан Колинс, рок-звезда Мик Џегер...

У „Риц“ се одлази и на кафу. Разлог је да се буде виђен. Коко Шанел чије парфеме и данас купујемо живела је у „Рицу“ од 1934. до смрти 1971. године. Током Другог светског рата осиромашила је, па је апартман у „Рицу“ од 155 квадратних метара морала да замени

шеснаест

за мали и скромни стан у Улици Камбон. У њеном стану у „Рицу“ славине у купатилу биле су златне. Наравно, на њен захтев.

Црно доба „Рица“ је Други светски рат. Ваздушне нападе на Велику Британију водио је извесно време из свог царског стана у „Рицу“ заповедник немачког ратног ваздухопловства Херман Геринг.

Књижевник Марсел Пруст примао је госте и ручавао с њима или сам увек

Паризом и данас кружи прича о томе како је први ослободилац „Рица“ у рату био књижевник Ернест Хемингвеј.

Кухиња у „Рицу“ ради 24 сата. Од три ујутро пекари припремају кроасане и чоколадно пециво. Пеку се пилићи за госте који су најавили одлазак на пикник. Огист Ескофије водио је кухињу у „Рицу“ и у хотелском ресторану званом „Сабљарка“ где су њих двојица покушали да спроведу

Најцрњи догађај у историји „Рица“ је последња вечера коју је принцеза Дајана управо ту појела. Било је то 30. августа 1997. године. Убрзо је у пребрзој возњи погинула у тунелу Алма.

Данашњи власник хотела, и то од 1979. године, египатски је милионер Мохамед ел Фајад, баш човек с чијим је сином вечерала и погинула принцеза Дајана.

Ескофијеов посао око кухиње данас води чувени Гиј

Рекли су о „Рицу”

Тајна чувених хотела није у томе да им се гости осећају као код куће, већ боље него код куће.

Сезар Риц
власник

Кад сањам живот у рају, све се увек догађа под кровом париског „Рица”.

Ернест Хемингвеј,
амерички књижевник

Где год „Риц” ишао, ја идем за њим.
Британски краљ Едвард VII

Хемингвејев бар у „Рицу”

Леге чија кулинарска умећа гости најбоље доживљавају једући, рецимо, шампе преливане сосом од миришљавих трава а све сервирано уз тесто пуњено посебним сиром, или месо јастога са шпарглама и лимуном, а све преливано сосом од вина, или јагњетина припремљена на начин како се једе у Оверњи, брдовитој покрајини у средишту Француске или... доста је.

Посебно благо овог хотела чува се у винском подруму којим управља Жорж Цепре а зове се шато д Икем. Свеједно је да ли је ово вино бербе из 1927. или 1929. године. Уз то, у истом подруму постоји задивљујући избор коњака из 1812. године (!?). И, на крају, у овом хотелу упуслен је и Жан-Пол Фрије, један од најбољих познавалаца дувана и уживања у њему. Они који до тога држе код

Огист Ескофије, шеф
кухиње у „Рицу”

господина Фријеа могу у свако доба да купе цигаре „монте кристо”, али кубанског порекла које се више не праве, затим чувене Че Геварине „коибе” или „давидове” из Доминиканске Републике■

Миленко Тодоровић

Детаљ
унутрашњег
изгледа хотела

ЖИВОТ ПИШЕ ДРАМЕ

БОБОВА НОВА СРЦЕ

Срце Роберта Тулса
могло је да откаже
сваког тренутка.
Чинило се да су
све могућности
за лечење исцрпљене,
а онда се у
његовом животу
појавио „абиокор”...

Педесет деветогодишњи Роберт Тулс боловао је више од десет година од хроничног и тешког обољења срца. Почетком 2001. године није више долазило у обзир ни пресађивање органа коме се годинама надао чекајући одговарајућег даваоца. Био је сувише болестан. Његово срце пумпало је, уместо седам, два литра крви у минути, а крвни притисак је пао на 72/58 уместо уобичајених 120/80. Боб је био толико исцрпљен да није могао да говори нити да подигне главу. Крајем маја Тулсов кардиолог доктор Џозеф Фреди био је принуђен да свом пацијенту и његовој породици саопшти лоше вести: медицина није могла више ништа да уради за Боба Тулса. Он је зато одлучио да напусти болницу и последње недеље проведе са супругом и сином.

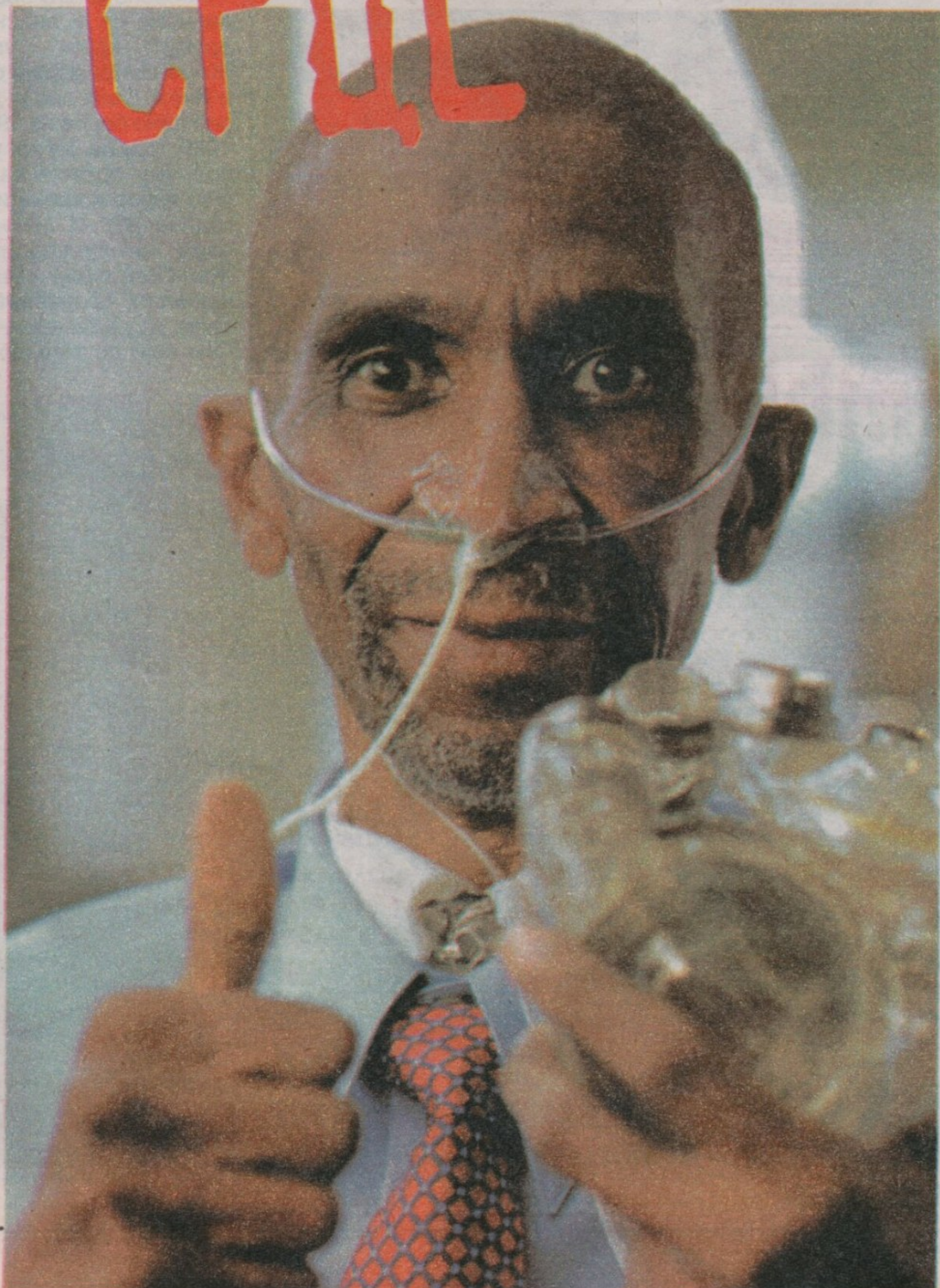
Средином јула доктор Фреди је дошао у уобичајену посету свом пацијенту. Боб није имао снаге ни да подигне руку како би се поздравио. – Не бих волео да гајите лажне наде, али можда постоји нешто што би макар мало

Роберт Тулс са моделом
„абиокора” у руци

Џарвик – 7

Прво вештачко срце названо „џарвик – 7” уграђено је 1982. године пацијенту који је после пресађивања живео још 112 дана. То срце је било непрекидно повезано са спољашњим извором напајања и бучним компресором ваздуха и пацијент је због тога био прикован за постељу.

Други пацијент, Томас Гајдош, служио се „џарвиком – 7” само неколико дана док није нађено одговарајуће људско срце за трансплантацију. С новим срцем поживео је још 11 година и био кум на венчању изумитеља вештачког срца др Роберта Џарвика.

продужило Бобов живот – рекао је доктор Бобу и његовој супрузи Керол пружајући им примерак часописа „Њу-свик“ и једно писмо. У часопису је био опширан текст о „абиокору“, првом вештачком срцу које не захтева прикључење на спољашње уређаје. Писмо је било од хирурга из универзитетске болнице у Луисвилу. Доктори Ламен Греј и Роберт Даулинг били су спремни да уграде прво вештачко срце. Чекали су правог пацијента.

Безизлазно стање у коме се налазио Боб Тулс овога пута је радило у његову корист. „Абиокор“ је био намењен искључиво пацијентима који су искористили све друге могућности лечења и за које су лекари са више од 80 одсто сигурности предвиђали да неће живети дуже од месец дана. Нису долазили у обзир ни пацијенти којима би могло да помогне пресађивање срца. Роберт Тулс је био управо такав човек. – Дужан сам да вас упозорим да не смете да очекујете много. Сматраће се правим чудом ако Боб издржи два месеца са новим срцем – рекао је доктор Тулсовима мада је унапред знао њихов одговор. Човек пред њим није више имао шта да изгуби.

Крајем јуна Боб је примљен у болницу. – Он је био најболеснији човек кога сам икада видео – сећа се доктор Греј. – По цео дан је само спавао, а споразумевао се неким неодређеним мрмљањем које смо с муком разумевали. Није било времена за губљење. Операција је заказана за 2. јул. Ново срце направљено од титанијума и пластике и тешко око један килограм чекало је Роберта Тулса.

У четири сата ујутру 2. јула почеле су припреме за прво пресађивање „независног“ вештачког срца на свету. Лекари који су се припремали да изведу операцију вежбали су месецима – сваки покрет био је унапред планиран. – Психичке припреме биле су такође значајне. Никада нисам радио са таквом екипом. Сви су толико веровали у успех да је то било различно. Једва сам чекао да почнемо – прича доктор Греј.

У 8.30 часова Боба Тулса су одвезли у операциону салу.

– Бићу ту кад се пробудите – рекао му је доктор Греј.

Следећих неколико сати било је потребно да хирурзи раздвоје Бобова ребра, прикључе га на машине за одржавање живота и коначно уклоне његово умируће срце. Тачно у пола један на место Бобовог срца стављен је „абиокор“.

– Када је срце почело да ради, мислим да у сали нико није дисао. За неколико минута вештачко срце је пумпало три пута више крви него Бобово пре тога. Прелазио сам погледом са екрана на екран и видео да су Бобов притисак и све животне функције нормални. Морам да признам да је то био један од најузбудљивијих тренутака у мом животу.

– Када сам се ујутру после операције пробудио, доктор Греј је био поред мене. Ви сте један веома срећан чо-

Роберт Тулс и доктор Ламен Греј крајем јула

век, Бобе, рекао ми је. Нисам могао да говорим. Био сам прикључен на вештачка плућа, али се сећам да сам помислио како је добро што ћу бити ту још извесно време. Боже, хвала ти на томе, рекао сам у себи – сећа се Роберт Тулс тог чудесног тренутка.

Седам дана после операције Боб је почео да дише својим плућима.

– Првих неколико речи упутио је Керол и сину, а онда је почео да захваљује свима редом. Упозорио сам га да треба да се одмара, али он није престајао да говори, као да хоће да надокнади оних шест месеци током којих, због исцрпљености, није могао да изустити ни реч – објашњава доктор Даулинг опоравак свог пацијента.

– Иако је Бобово ново титанијумско срце радило беспрекорно, тешкоће су се јавиле са унутрашњим крварењем. Био сам прилично забринут али смо, срећом, са тим брзо изашли на крај.

Крајем јула Боб је одлучио да изненади свог сина тиме што ће му дошетасти у сусрет.

– Вежбао је уз помоћ сестара данима. Он је иначе веома духовит човек и, док вежба, непрестано збија неке шале. Када су Керол и дечак ушли у болницу 27. јула, једна сестра их је зауставила на улазу и рекла да сачекају. Изгледали су мало уплашено, свесни тешког стања у коме се Боб и даље налазио. Он се, међутим, појавио са дна ходника, ослоњен на две сестре и, необично одлучно за човека његовог здравља, прешао тих двадесетак метара. Онда је мирно рекао „Добар дан“ и сео у колица која смо догурали близу њих. Погледала сам око себе, лекаре, сестре – свима су очи биле пуне суза. Браво, Бобе, браво, викали су, а његова жена је почела да плаче наглас. У том тренутку сви смо схватили да је овај човек успео – прича Синди Рив, медицинска сестра која се од операције брине о Тулсу.

У августу је Боб прележао запаљење плућа. Било је још неколико здравствених тешкоћа, али су оне превазиђене уз помоћ брижне неге лекара и Бобове снажне воље.

– Он је најсимпатичнији пацијент ко-

га смо икад имали. Непрестано се шали и врло је причљив. Никад није у својој соби и понекад се питам откуд том човеку толика снага. Шета се по болници, разговара са лекарима, храни пацијенте... Право је благо – каже Синди.

Два месеца после пресађивања срца одржана је конференција за новинаре. Уз докторе Даулинга и Греја појавио се и Боб Тулс, у плавој кошуљи и с краватом коју су заједно одабрали његов и Грејев син.

Абиокор

„Абиокор“ (AbioCor) је потпуна замена за срце. Израђен је од титанијума и пластике и тежак је 1 килограм. Револуционарна хидраулична пумпа омогућава рад без икаквих спољних извора напајања и жица које би пацијента везивале за постељу. У срце су уграђене литијумске батерије које могу да буду допуњене без пробијања коже или операције.

Ово вештачко срце резултат је двадесетогодишњег истраживања стручњака компаније „Абиомед“. Намењено је пацијентима којима ниједан до сада познати начин не може да спасе живот.

Више података на: www.abio-med.com

– Да сте ме пре два месеца питали да ли ћемо данас бити овде, нисам сигуран да бих вам потврдно одговорио. Ово је велики успех. Искрено, ми нисмо очекивали да ће први пацијент са „абиокором“ овако добро напредовати. Боб нас је све изненадио и сада смо много сигурнији да ћемо моћи да помогнемо многим људима са болесним срцем за које до сада није било наде – рекао је доктор Греј.

Боб Тулс и даље се успешно опоравља. Почео је да излази и у кратке шетње изван болнице, а доктори Даулинг и Греј обећавају да ће Божић моћи да проведе код куће.

„Абиокор“ је половином септембра успешно пресађен још једном пацијенту ■

Љ. Б.

МОДЕСТИ БЛЕЈЗ

ЗЕЛЕНА КОБРА

НАПИСАО
ПИТЕР О'ДОНЕЛ

НАЦРТАО ЏОН БЕРНС

УСВЕДАН ЈЕ
ЕКСПЛОЗИЈА
ОЧАЈ...
САВРШЕНО
ИЗВЕДЕНИ
ПОКРЕТИ...
И ЧЕТВОРИ-
ЦА СА
ЦРНИМ
ПОДАСЕВИ-
МА ЗАВРШИ-
ЛИ СУ НА
ПОДУ...

ИМЕНА И МЕСТА...
ЖЕЛЕО СИ ДА МИ
КАЖЕШ ЊИКО-
ВА ИМЕНА И
ГДЕ СЕ
НАЛАЗЕ!

МОДЕСТИ
БЛЕЈЗ...

ТИ ЗНАШ ДА
САМ ТИ ПРИ-
ЈАТЕ/О... НЕГЕШ
ДОБИТИ
ОДМОР
ДОК НЕ
ОБЈАСНИШ
ЗАДУЖЕ-
ЊЕ
ТВО-
ЈИХ
АГЕНА-
ТА!

МОДЕСТИ
БЛЕЈЗ...

ВИДЕЛИ СТЕ!
ЊЕГОВ ОТПОР
ПОЧИВА НА МО-
ДЕСТИ БЛЕЈЗ!
КОРИСТИ ЈЕ КАО
КЛУМ КОЈИМ
ЗАКЉУЧАВА
СВОЈ МОЗАК!

БЛЕЈЗ!
ТАД ТИ-
ТАР ОД
ПАПИРА!

МО-
ДЕСТИ
БЛЕЈЗ!
НИКАД
КАО САДА
НИСАМ ПО-
ЖЕЛЕЛА ДА
ЈЕ ВИДИМ,
КАКО МРЗИМ
ЧАК И ЗВУК
ЊЕГОВ
ИМЕНА!

ЧИМЕ ЈЕ
ЗАСЛУЖИЛА
ТАКВО СТРАХО-
ПОШТОВАЊЕ?

ЗАБО-
ГА, ПАНАО-
РА! ВРАТИ-
МО СЕ ОНО-
МЕ КОГА
ИМАМО!

НАРАВНО,
ДОКТОРЕ...
МОЖДА
БИ СЕКС
ПОМОГАО?
ШТА МИ-
СЛИТЕ?

НЕ, ОД-
БИО БИ ВАС...
ЊЕГОВ ТАМ-
СНАН ЈЕ МО-
ДЕСТИ БЛЕЈЗ!

АКО ОН КОРИСТИ
МОДЕСТИ БЛЕЈЗ
КАО КЛУМ КОЈИМ
БРАНИ ПРИСТУП,
ОНДА МУ ГА МО-
РАМО ОДУЗЕТИ
И ПОЛОМИТИ,
ДОКТОРЕ
ВИГО!

АЛИ, ВИ СТЕ
МИ ЗАБРАНИ-
ЛИ УПОТРЕ-
БУ СИ-
ЛЕ!

НАД ЊИМ,
ДА! ОДБОР МО-
ЈИХ ДИРЕКТО-
РА НЕ ЖЕЛИ ДА
МУ УНИШТИМО
РАЗУМ! ТРЕ-
БАРЕ НАМ!

АЛИ, КАД БИ
МОДЕСТИ
БЛЕЈЗ
БИЛА
МРТА,
И ОН ТО
САЗНАО,
ЊЕГОВ
ОТПОР
БИ ПОПУ-
СТИО!?

А ТАКО!
БРАВО!

ПРЕДЛОЖИМ
ОДБОРУ ДА НАШЕ
ЈУЖНО КРИЛО ОБА-
ВИ ЈЕДАН ЗАДА-
ТАК ДА ДА
УБИЈЕ МОДЕСТИ
БЛЕЈЗ! И ТО ОД-
МАХ!

ТО ЈЕ ЗА МЕНЕ ТЕ-
ШКА ОДЛУКА... НАДА-
ЛА САМ СЕ ДА БУ ЈЕ-
ДНОГ ДАНА ТО САМ
ДА УРАДИМ!

А ЈА ДА
ПОСМА-
ТРАМ... АЛИ,
ПРИЛИКЕ
НАМ САДА
ТО НЕ ДОЗВО-
ЉАВАЈУ, ПАНА-
ДОРА!

ВИДИ, ВИДИ... НЕ-
РЕМО ВАЈДА ДА
ПЛАЧЕМО ЗБОГ
ТОГА... ТЕЖАК ЈЕ
ПУТ СВАКОГ КО
ЖРТВУЈЕ ЗАДО-
ВОЉСТВО
ЗБОГ ДУЖ-
НОСТИ!

ВИЛИ ГАРВИН
НИЈЕ
ШТЕДЕО
СВОЈ
МОТОР...

НАЈ-
БОЉЕ
ДА МУ
ПРЕСЕЧЕМ
ПУТ...

АЛИ, ЛАЖНИ СВЕШТЕНИК ЈЕ ЗА-
УСТАВИО МОДЕСТИНА КОЛА СЕ-
ВЕРНО ОД БЕНИЛДОНА, НА ВРХУ
БРДА...

ОДЛИЧНО...
ЈОШ ДА
ЈЕ ПРЕВА-
ЏИМ ЗА
ВОЛАН...

МОДЕСТИ ЈЕ ПОЛАКО
ОДЛАЗИЛА СВЕСТИ...

ШТА...

БУДИШ
СЕЗ ЛУТКО,
НИШТА ЛИЧНО
НЕМАМ ПРОТИВ
ТЕБЕ... САМО РА-
ДИМ СВОЈ ПО-
САО!

АКО ТИ СЕ ВРТИ
У ГЛАВИ, НЕ
БРИНИ... НЕБЕ
ЈОШ ДУГО!

РУКЕ ВЕЗАНЕ ЗА
ВОЛАН... УПАДЕН МО-
ТОР... АУТОМАТСКИ
МЕНЈАЧ УЏАЧЕН...
ДИПЛУТА РУЧНА
КОЧНИЦА...

ПОКУ-
ШАВАШ ДА
СХВАТИШ, ЛУТКО!
НЕ МУЧИ СЕ, ОБ-
ЈАСНИЈУ ТИ ПРЕ
НЕГО ШТО КРЕ-
НЕШ!

НА КИЛО-
МЕТАР
ОД ПУ-
ТА...

ИЗДРЖИ,
ПРИНЦЕЗО!
СТИЖЕМ!

ВИЛИ ЈЕ ИЗАШАО
НА ПУТ, АЛИ
ОД КОЛА НИ
ТРАГА...

НИСУ
МОГЛИ БЕГ
ДА ПРОБУ!
МОРА ДА СЕ
НЕГДЕ ЗА-
УСТАВИО!

МОЖДА
СА ВРХА
БРДА МО-
ГУ ДА ИХ
ВИДИМ...

И ДОК СЕ
ВИЛИ
ПЕЊАО
НА ВРХУ
БРДА...

КО ЈЕ
НАРУШИО
МОЈЕ УБИ-
СТВО?

ЛУТКО,
ТО ЈЕ
НЕУМЕСНО
ПИТАЊЕ!
НЕМОЈ
ДА МЕ
ВРЕЂАШ!

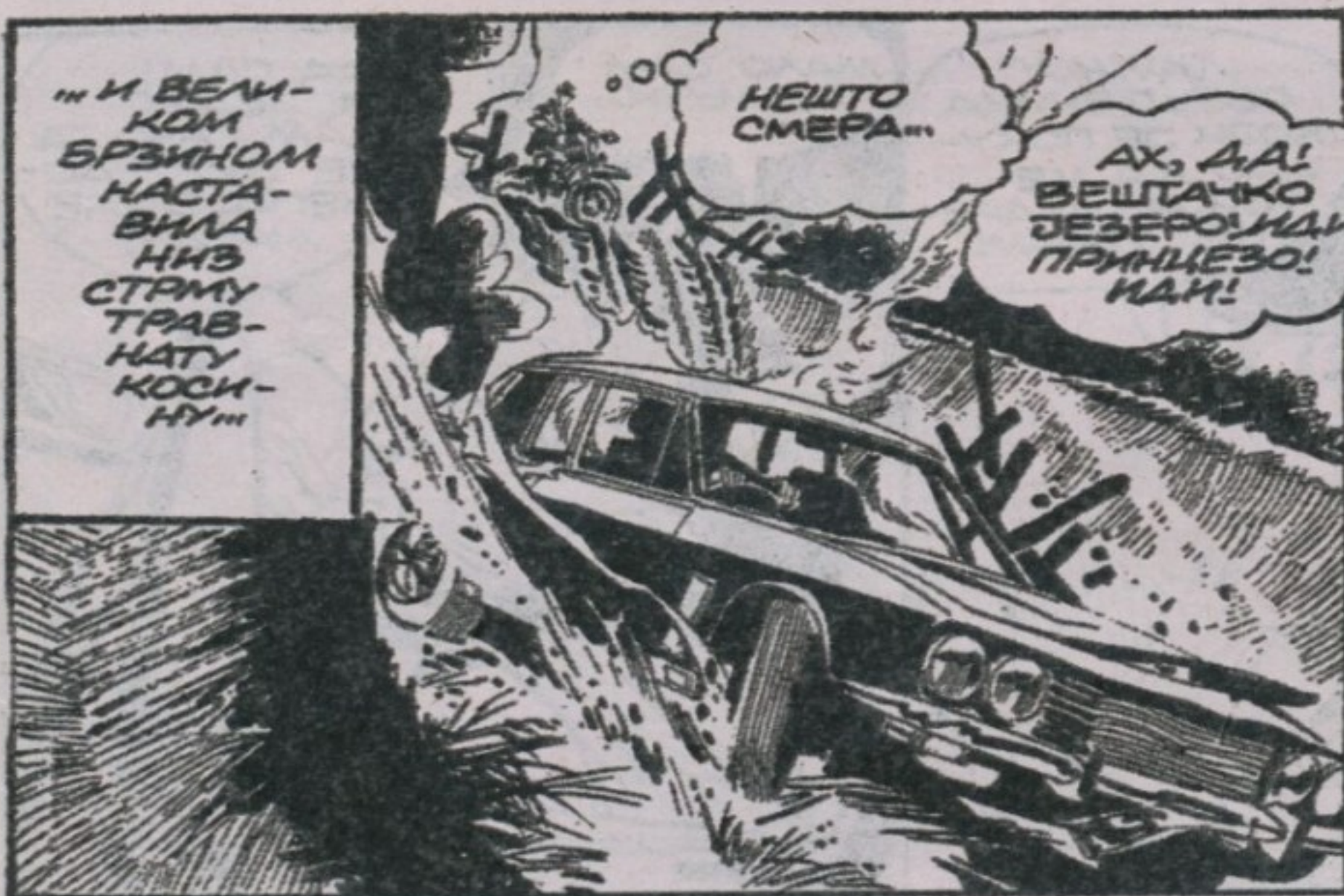
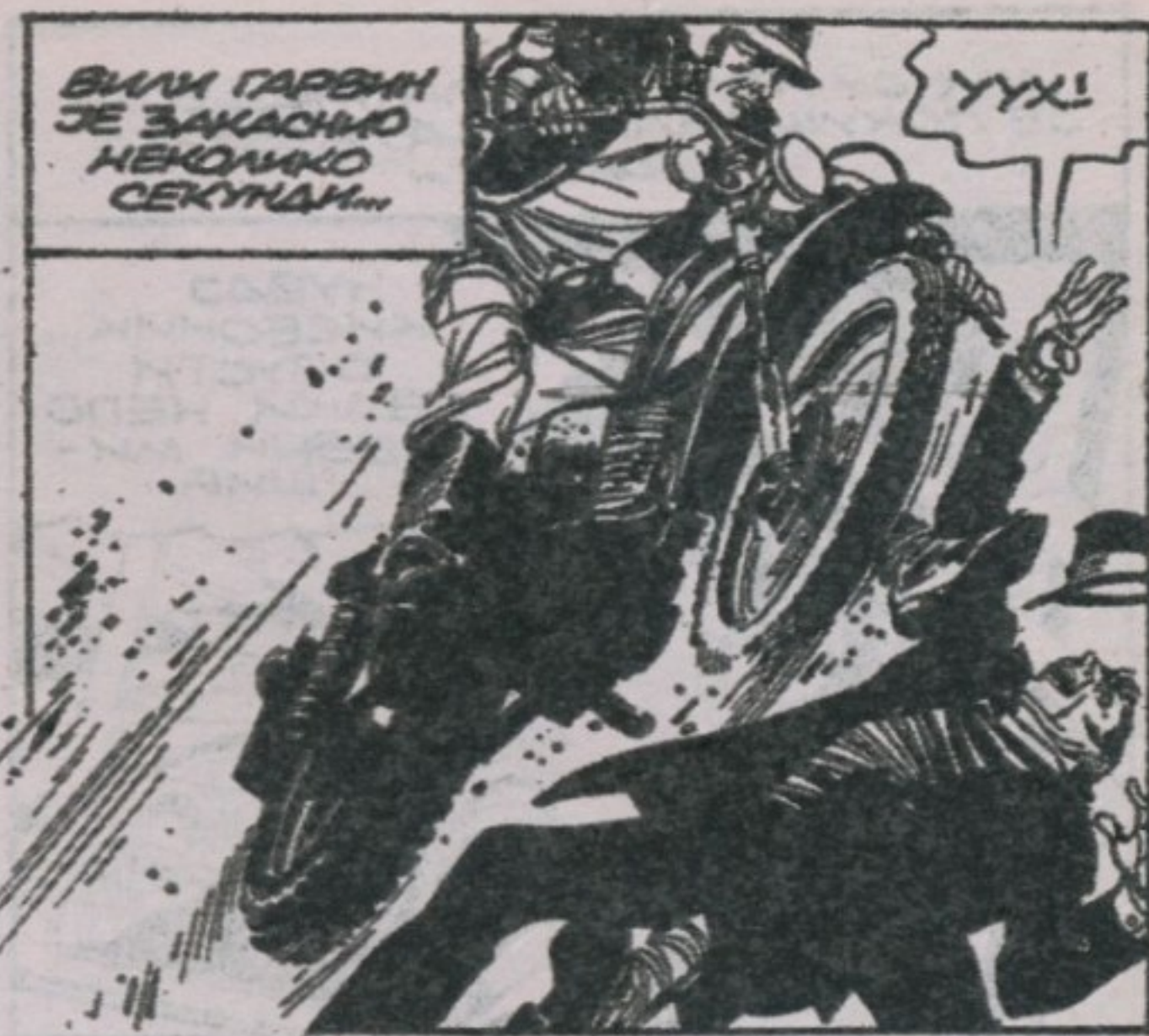

У ТВОЈ
СИМАЗУ, ПОЖЕ-
ЛЕЛИ СУ МАЛО
ДРАМЕ! ЗАТО ГУ
ПРЕСЕКИ КОЧНИЦЕ
И ПОСЛАТИ ТЕ
НИЗ БРДО!

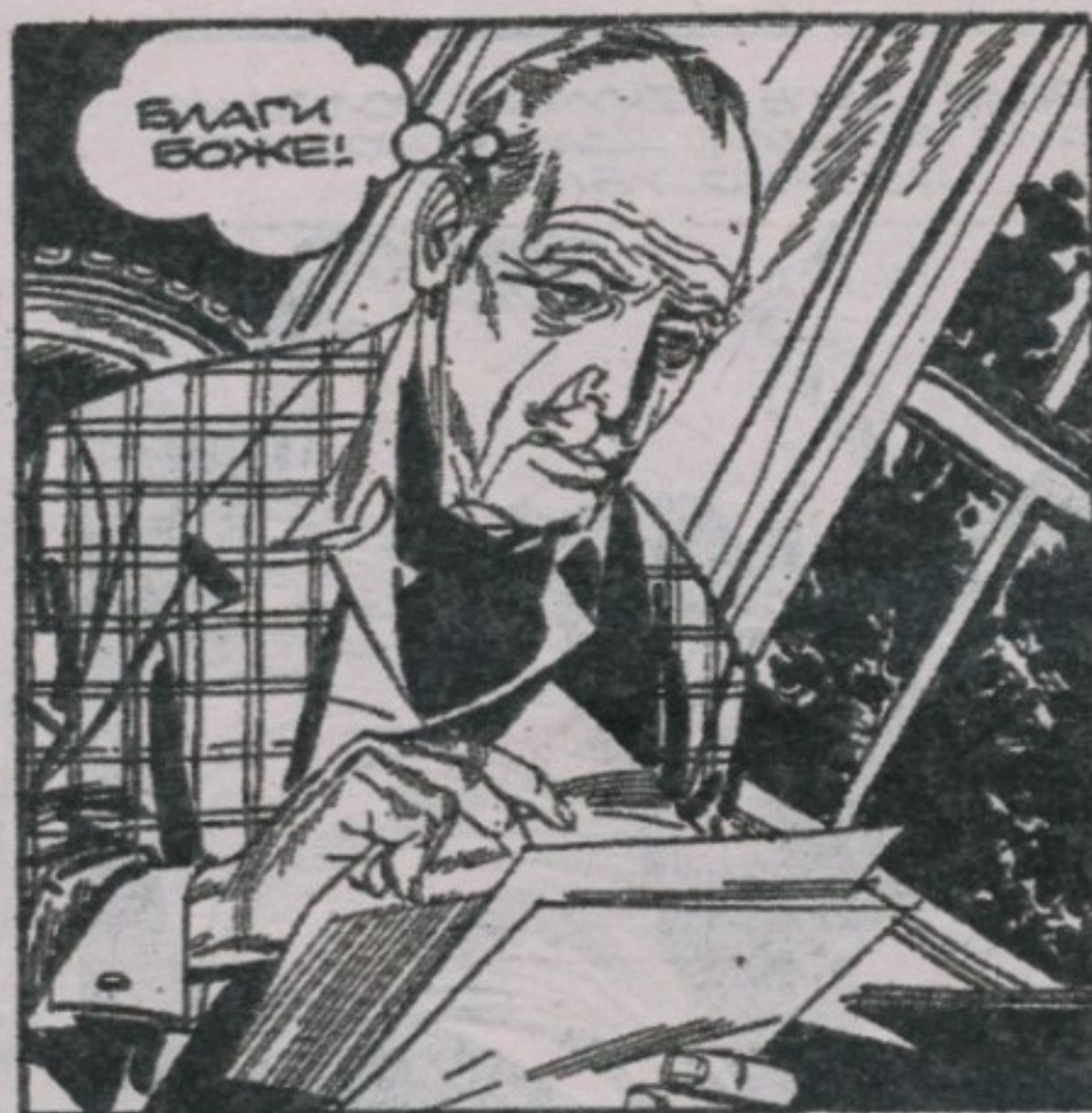
ИСПРСКАО
САМ ЗАДИЈЕ СЕ-
ДИШТЕ БЕНЗИ-
НОМ! ДЕТОНАТОР
БУ ДА НАМЕСТИМ
НА ДЕСЕТ
СЕКУНДИ...

УОЧИТЕ ТЕ
ЈЕР БЕШ У ПЛАМЕ-
НУ ЈУРИТИ НИЗ
БРДО ПРЕМА ПОЉУ
ГДЕ СЕ ОДРЖАВА
ПРОСЛАВА! ОНДА
БУМ!

А ЧОВЕК КОЈИ ЈЕ
УНАЈМЉЕН ДА ТЕ
УБИЈЕ, МОДЕСТИ, НЕ
ЗНА КО МУ ЈЕ ЗА ТО
ПЛАТИО ЈЕР СУ
КОРИСТИЛИ
ИСПРЕКИДАН
СИСТЕМ БЕ-
ЗЕ!

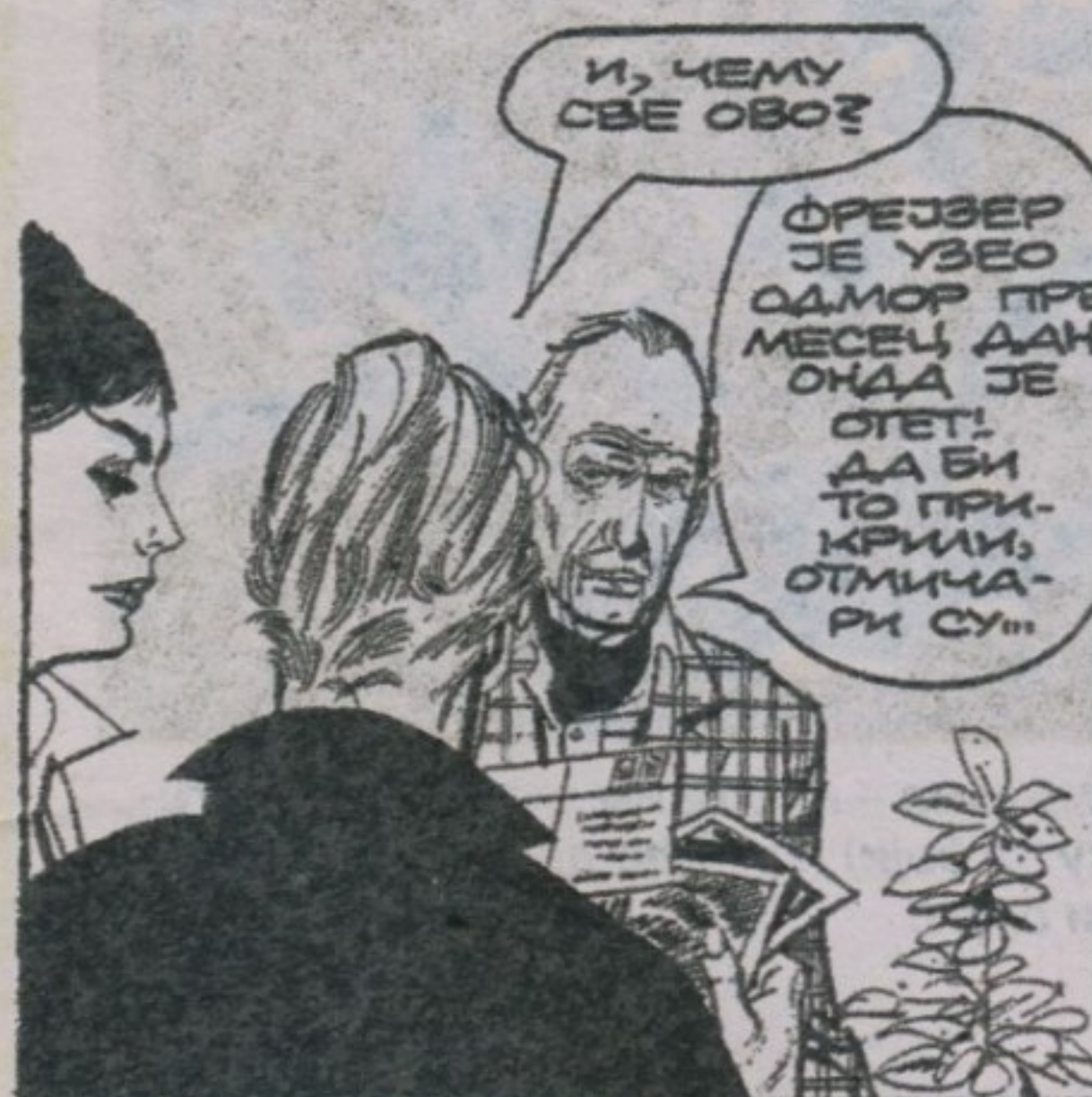

АЛИ, У ЊЕГО-
ВОМ СТАНУ У
ЛОНДОНУ
МОЖИ
ЉУДИ
СУ НАШЛИ
ОВО!!!

РАЗГЛЕДНИЦЕ ИЗ
ГРЧКЕ, БЕЗ ПОШТАНСКОГ
ЖИГА, СА НЕКОЛИКО
УБИЧАЈЕНИХ ПОЗ-
ДРАВНИХ РЕЧЕНИ-
ЦА! ФРЕЈЗЕРОВ
РУКОПИС!!!

ДА!!!
ДОБАР
ФАКТИ-
ОИКАТ!

И, ЧЕМУ
СВЕ ОВО?

ФРЕЈЗЕР
ЈЕ УЗЕО
ОДМОР ПРЕ
МЕСЕЦ ДАНА...
Онда је
отет!
Да би
то при-
крили,
отмича-
ри су...

„ПРИПРЕМИЛИ РАЗ-
ГЛЕДНИЦЕ КОЈЕ СУ
САДЛИ ЊЕ-
ГОВИМ ПРИДА-
ТЕЉИМА“
МЕНИ,
ВАМА...

ДА...

ОДНЕЛИ
СУ ИХ
НЕГДЕ У
ГРЧКУ И
ПРЕДАЛИ
НА ПОШТУ...
ДА НИКО НЕ
БИ ПО-
СУМЊАО!

ИЗГЛЕДА ДА ЈЕ НЕ-
КО НЕГДЕ ВРАО ЗА-
УЗЕТ ПОКУШАВАЈУКИ
ДА ОД ФРЕЈЗЕРА
ИЗВУЧЕ СВЕ ШТО
ЗНА!

А ЗНА
МНОГО,
ПОШТО ЈЕ
МОЈ ЗА-
МЕНИК!

МИСЛИШ ЛИ
И ТИ ШТО
И ЈА, ПРИН-
ЦЕЗО?

ДА,
ВИИИ...

И ТЕБИ
ОВО ЛИЧИ
НА СТИЛ
САЛА-
МАНДЕРА
ЧЕТИРИ?

ХММ...
ЊЕНИМ ВАШ
ЗАКЉУЧАК,
АЛИ...

„ПРЕД
САЛАМАНДЕРА
ЧЕТИРИ ПОСТОЈЕ
И ДРУГЕ ТАЈНЕ
ОРГАНИЗАЦИЈЕ КО-
ЈЕ СЕ БАВЕ ОБАВЕ-
ШТАЈНИМ РАДОМ
И ИНДУСТРИЈ-
СКОМ ШПИЈУ-
НАЖОМ!“

ДА...

„АЛИ НИЈЕДНА НИ-
ЈЕ ТАКО ВЕШТО ПРИ-
КРИВЕНА, ОКРУГНА И
УСПЕШНА! ПА, ХАЈДЕ
ДА ПРЕТПОСТАВИМО
ДА ЈЕ ФРЕЈЗЕР КОД
ЊИХ И ЗАПИТАЈ-
МО СЕ ЗАШТО СУ
СВОГ КРВНИКА ПО-
СЛАЛИ ВАШ НА
МЕНЕ?“

АХ!

МОЖДА
МИСЛЕ ДА
ФРЕЈЗЕР НА
НЕКИ НАЧИН
ЗАВИСИ
ОД ТЕБЕ!

НАСТАВАК У СЛЕДЕЋЕМ БРОЈУ

ГЕНЕТИКА ОТКРИВА УЗРОЧНИКА РАКА?

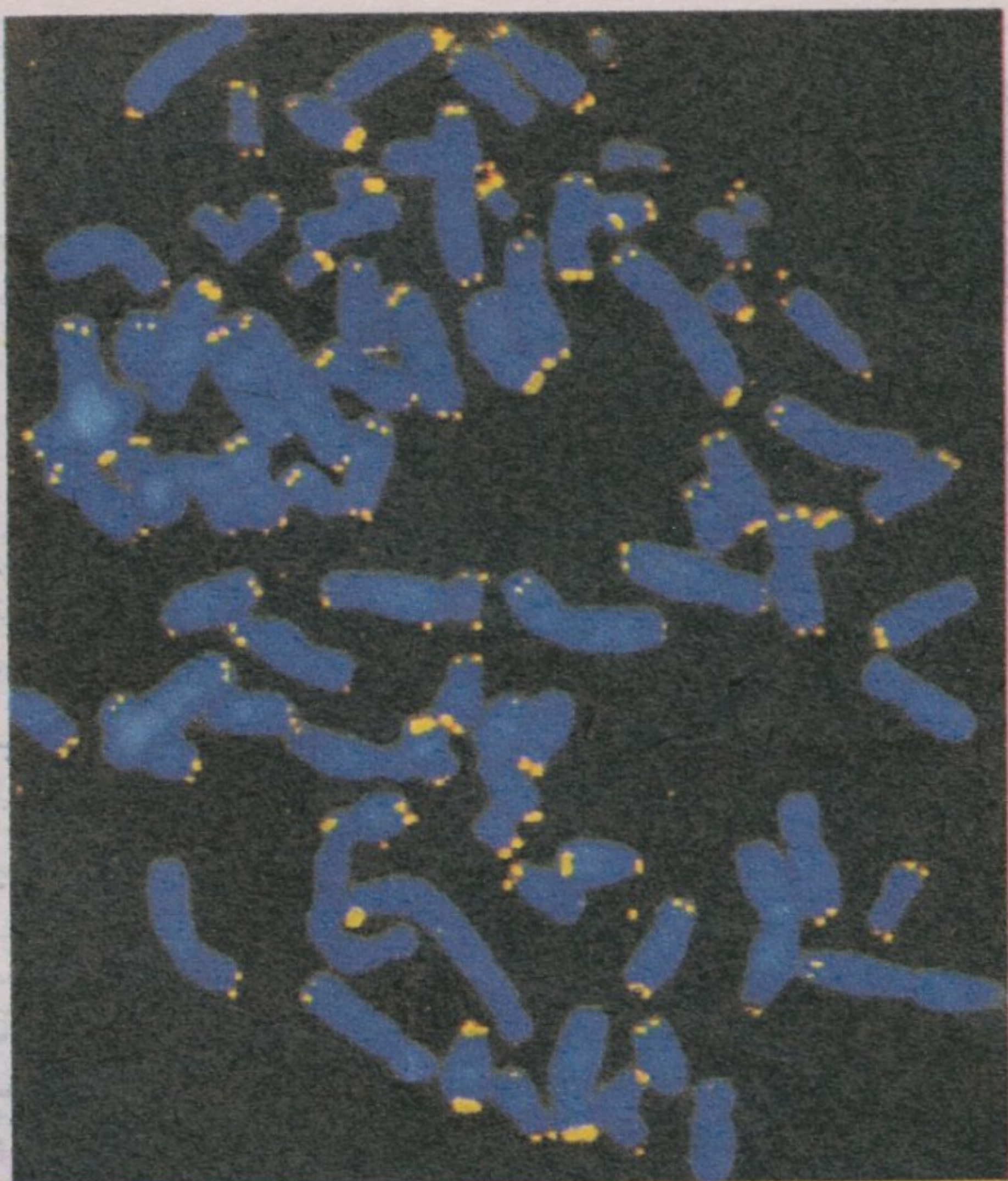
Научници су открили да је један ензим (беланчевина) одговоран за старење и умирање ћелија човека. Добио је име **теломераза** јер је неоп-

ходан за одржавање завршетка хромозома – такозваних **теломера** код полних ћелија које због тога не старе. У градивним ћелијама га нема, па пошто долази до постепеног скраћивања завршетка хромозома (и ДНК у њима), ћелија губи своје особине, стари и после четрдесетак подела умире.

Овакав ток сматра се нормалним јер се градивне ћелије обнављају. Међутим, изгледа да постоје особе које имају генетску склоност ка добијању рака (није изражена, много већи утицај имају спољни чиниоци – хемикалије, исхрана...) пошто се већ двадесетак година сматра да постоје „онко” гени. Код ових особа у току старења градивних ћелија долази до мутације гена која некако покреће стварање теломеразе на њиховим већ јако оштећеним хромозомима. Због тога се дегенерисане (ненормалне) ћелије – уместо да умиру – одржавају у животу и размножавају. Долази до појаве тумора или рака.

Ово откриће многи научници сматрају кључним у изналажењу лека против ове опаке болести ■

Г. В.

На slabим тачкама хромозома – њиховим завршецима (теломерима, на слици у жутој боји) изгледа да се одиграва не само рак, него и живот и смрт!

ПАПРАТ ГУТА АРСЕН

Папрат воли арсен – тврди Лена Ма. Ова врста папрати „посисала” је двоструко више отрова но што га садржи земља у којој расте

Дивљи рен
воли цинк

тридесет

Уместо да се загађена подземна вода по испумпавању на површину пречишћава а загађено тло напусти, довољно је на тим местима засадити одређене биљке.

Лена Ма, америчка хемичарка кинеског порекла, доказала је да многе биљке просто прождиру тешке метале, пестициде и радиоактивне материје нагомилавајући их у неким својим деловима и претварајући их на тај начин у својеврсна складишта отрова.

У лишћу и стабљикама једне врсте папрати нађена је две стотине пута већа количина арсена но што је садржи земља на којој биљке расту. Зашто се ова папрат не отрује нагомиланим арсеном, за ботаничаре је још тајна.

Способност неких биљака да „прождиру” отрове вишеструко је доказана. У близини Чернобилја, на једном језеру чија је вода загађена радиоактивним елементима стручњаци већ неколико година постављају сплавове са засадима сунцокрета, да би се корење спустило у воду и на тај начин смањила количина урана у њој.

На америчким војним стрелиштима биљка звана водена детеља извучи из подземних вода чак и веома отровни ТНТ (тринитротолуол). Познато је да водени грашак пречишћава индустријски загађене воде, да дивљи рен из земље исисава цинк, да тополе излучују неке хемијске пречишћиваче, а да биљка горчица уништава олово.

Научници из читавог света проучавају суштину дејства 440 врста биљака које „гутају” отрове, да би против сваке отровне материје нашли биолошко оружје ■

К. В.

ПОДСТИКНИ
ЗАБАВНИК

9. 11. 2001.

УПОЗНАЈ СВЕТ У ПОНОЋ И ПЕТ

Најбољи светски документарни програм

на телевизији ПОЛИТИКА

РЕПРИЗЕ наредног дана 10³⁰ - * СУБОТОМ у 17⁰⁵

ПОНЕДЕЉАК

УТОРАК

СРЕДА

ЧЕТВРТАК

ПЕТАК

ГЕОПОЛИТИКА

СТИЛ
ЖИВОТА

КУЛТУРА,
ЦИВИЛИЗАЦИЈА

У ДИВЉИНИ

ИСТРАЖИВАЧ

У КЕНИЈИ СЕ РАЂАЈУ ШАМПИОНИ

За просечног Кенијца трчање значи живот. Постати шампион на атлетској стази негде у свету сан је сваког дечака. Они одрастају трчећи у групама у неколико кампова на Елдорету. На надморским висинама овог планинског венца живот тече другачије него у осталом делу земље.

У последње три деценије Кенија је постала атлетска велесила света. Из године у годину Кенијци изазивају остатак света да трчи паметније, брже и оштрије. Питање зашто се у Кенији рађа толико добрих тркача и данас је загонетка за све спортске заљубљенике, а научници буквално из године у годину налазе нове доказе који потврђују физичку надмоћ ове нације над осталим.

Према најновијем открићу, после 30 година рада екипе научника Универзитета у Копенхагену, генетски материјал Африканаца рођених на великим надморским висинама источног дела континента другачији је чак и од њихових континенталних суседа, рецимо житеља Нигерије. Поред тога, степен искоришћења кисеоника у ћелијама мишићних влакана за 80 одсто је виши код Кенијаца горштака него код, рецимо, атлетичара са Старог континента или неких других Африканаца. Поред тога, у организму Кенијаца, при највећој брзини ствара се отприлике иста количина млечне киселине као и код осталих, али само неопходан (готово минималан) проценат амонијака. А млечна киселина и амонијак су разлог замора који осећамо у мишићима током вежбања.

У документарном програму Телевизије „Политика“ под називом „Истраживач“ у емисији „Кенија – колевка шампиона“ гле-

даоци ће моћи да виде пут успеха једног тркача у посебним условима који су, што такође потврђује наука, важни за крајњи циљ – успех на атлетском боришту негде у свету. Феномен трчања у групи и јак

економски мотив у сиромашној Кенији створили су генерације одличних атлетичара на стазама од 1500 метара до маратона (42.195 m) ■

Припремила: А. М. Симоновић

КИП КЕИНО КАО УЗОР

Први Кенијац који је исписао златну страницу у атлетској историји био је Кипчоге Кеино на Олимпијским играма у Мексико Ситију 1968. године. На највише победничко постоље у Мексику тада су се попели и Нафтали Темпију и Амос Бивот, а успехе на међународним такмичењима касније је наставио чувени Хенри Роно, па Пол Еренг, све до аса данашњице – Пола Тергата.

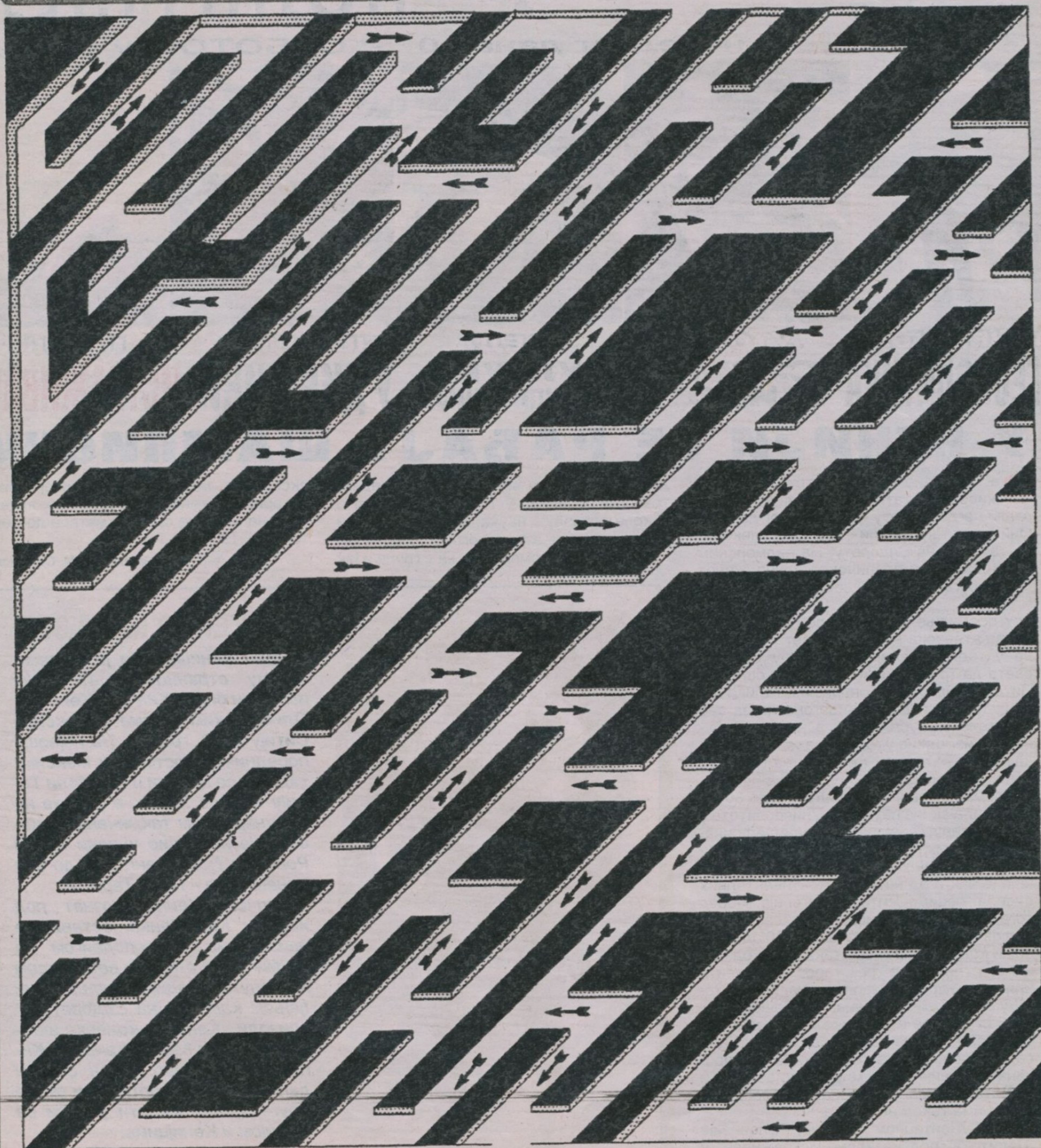
Кипчоге Кеино, познат под именом Кип Кеино, оставио је неизбрисив траг подвигом на такмичењу, али још већи радом на популаризацији трчања и вођењем кампова на Елдорету. У епизоди „Кенија – колевка шампиона“ моћи ћемо да видимо Кипа Кеина уживо, један обичан дан у животу спортисте и многе друге занимљивости у вези са Кенијом и Кенијцима.

ЛАВИРИНТ

КЛИЗАВИЦА

Изаберите један од два улаза на горњој страни лавиринта и стрмим стазама клизните до излаза на доњој страни пратећи смерове стрелица

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

●	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1						■					
2						■					
3			■						■		
4					■						
5								■			
6	■	■								■	■
7				■							
8							■				
9			■						■		
10						■					
11						■					

ВОДОРРАВНО: 1. Филм Алфреда Хичкока – Биљка траторак, акантус, 2. Зељаста биљка из породице троскота, рабарбара – Тачка насупрот зениту, 3. Осигуравајући завод (скр.) – Мекетање – Домаће говедо, 4. Презиме научнице са слике – Старогрчки лекар, 5. Град у Италији – Боја за косу, 6. Француски ситан новац (мн.), 7. Часовник – Онај који додаје нешто, 8. Велики замор – Предмет трговине, 9. Два самогласника – Сањати – Земљишна мера, 10. Које долази после 99 – Ране настале оједањем, 11. Као тај – Хемијски елемент који је, заједно са својим мужем Пјером, открила научница са слике

УСПРАВНО: 1. Проналазач из Дизнијевог стрипа – Скијашка дисциплина, 2. Сазивање – Име певачице Френклин, 3. Име певача и глумца Монтана – Македонско мушко име, Риста – Општински комитет (скр.), 4. Наука за коју је 1911. године Нобелову награду добила научница са слике – Река у Русији (анаграм: СТАМ), 5. Похвалне песме – Зограф Димитрије који је осликао око 80 цркава по Македонији, Бугарској и Херцеговини, 6. Средњовековни црквени певачи, 7. Барометар без живе – Обор за стоку, 8. Вежба у каратеу (мн.) – Име научнице са слике, 9. Иницијали глумца Делона – Скуп ћелија истоврсне грађе – Едвард одмила, 10. Британски глумац, Дејвид – Чувени диригент, Клаудио, 11. Антички град у Малој Азији, опеван у „Илијади” – Река у Казахстану (анаграм: ЧИНАР)

СПОЈИТЕ ПАР

1. Архимед	а. јаје
2. Буридан	б. константа
3. Питагора	в. комплекс
4. Потемкин	г. љубав
5. Колумбо	д. закон
6. Хипократ	ђ. број
7. Едип	е. магарац
8. Лудолф	ж. села
9. Платон	з. теорема
10. Планк	и. заклетва

решења
на
страни
49

Р Ј Д Н О П О Л И Т И К К Л
105,2 и 91,5 MHz

БРОЈ 19 (3-10.11.2001.)

ЛИСТА ИНОСТРАНИХ СИНГЛОВА

- (1)* → PULP - Trees (4)**
- (7) ↑ PJ HARVEY - This Is Love (3)
- (4) ↑ ALICIA KEYS - Fallin' (4)
- (3) ↓ THE CRANBERRIES - Analyse (5)
- (7) ↑ WEEZER - Island In The Sun (4)
- (2) ↓ KYLIE MINOGUE
- Can't Get You Out Of My Head (6)
- (6) → IAN BROWN - F. E. A. R. (5)
- (9) ↑ HIM - In Joy And Sorrow (2)
- (5) ↓ GARBAGE - Androgyny (7)
- (11) ↑ RAMMSTEIN - Ich Will (6)
- (4) ↓ STAINED - It's Been Awhile (6)
- (13) ↑ STEREOPHONICS
- Step On My Old Size Nines (3)
- (16) ↑ SUM 41 - In Too Deep (2)
- (11) ↓ RIGHT SAID FRED
- You're My Mate (4)
- (-) н*** GORILLAZ - Rock The House (1)
- (14) ↑ MANU CHAO - Merry Blues (3)
- (10) ↓ SMASH MOUTH - I'm A Believer (8)
- (-) н OZZY OSBOURNE
- Gets Me Through (1)
- (19) ↑ GREEN DAY - Waiting (2)
- (15) ↓ MICHAEL JACKSON
- You Rock My World (5)
- (08) ↓ CRAZY TOWN - Revolving Door (7)
- (-) н BLINK 182 - First Date (1)
- (12) ↓ DIDO - Hunter (6)
- (20) → MARILYN MANSON
- The Nobodies (8)

Испали:

MACY GRAY feat. ERYKAN BADU
- Sweet Baby (6)
UNCLE KRACKER - Follow Me (8)
R.E.M. - Reno (7)

ЛИСТА СИНГЛОВА ДОМАЋИХ

- (3) ↑ INTRUDER - It's Too Late (4)
- (5) ↑ A. K. - You And Me (3)
- (4) ↑ ПРШУТЕ - Машта (4)
- (1) ↓ JAZZVA - New Day (9)
- (2) ↓ DISCIPLIN A KITSCHME
- Your Soul (5)
- (7) ↑ БАЈАГА И ИНСТРУКТОРИ
- Змај од Ноћаја (2)
- (-) н ЂОРЂЕ ДАВИД & FUZZBOX
- Само свој (1)

Испали:

БУРА И МОРНАРИ - Вера Тереза (7)

Субота, 16-18 h

Листе уређује и води Ах-Неша
Музички уредник
Давид Вартабедијан

Мини топ-листе
сваког дана од 18.30 до 19.00
(live, независна, рок, реп,
алтерготик, pere, club)

Р Ј Д Н О П О Л И Т И К К Л

- (x)* место прошле недеље
(x)** број недеља на листи
н*** новитет

РЕКЛИ

СУ @ НОВЦУ

Урођена мана
капитализма
јесте
неједнако
распоређено
богатство.

Урођена
врлина
социјализма
јесте једнако
распоређено
сиромаштво■

Винстон Черчил
британски државник
(1874–1965)

Рецесија,
то је када
твој комшија
изгуби
посао,
а економска
криза – то
је када сам
изгубиш
посао■

Хари Труман
амерички
председник
(1884–1972)

Немој да се
излежаваш... осим
ако не успеваш
и у кревету
да правиш
НОВАЦ■

Џорџ Барнс
амерички комичар
(1896–1996)

Купујте
земљиште:
више се не
производи!■

Марк Твен
амерички писац
(1835–1910)

Ако можеш да пре-
бројиш сав свој новац,
значи да још немаш
милијарду долара■

Џон Пол Гети
амерички милијардер
(1892–1976)

Економиста је
човек који очигледне
ствари објашњава на
неразумљив начин■

Алфред А. Ноф
амерички издавач
(1892–1984)

Економија је
за економисте врло
корисна врста
посла■

Џон Кенет Галбрајт
амерички економиста
(рођен 1910)

Када се
поведе реч о
НОВЦУ,
одједном
су сви
исте вере■

Франсоа Мари Аруе
Волтер
француски филозоф
(1694–1778)

И ТО ЈЕ...
И ТО ЈЕ...
СЛОН

ЦИН

НА

ВРХОВИМА ПРСТИЈУ

ИАКО ПОРЕКЛО СЛОНА ЈОШ НИЈЕ
РАЗЈАШЊЕНО, ЊЕГОВО МЕСТО У
ЖИВОТИЊСКОМ СВЕТУ ОДАВНО
ЈЕ УТВРЂЕНО. ОН ЈЕ ЦИН НЕ
САМО ПО ИЗГЛЕДУ, ВЕЋ И ПО
ОСТАЛИМ ОСОБИНАМА

● Највећа је копнена животиња из породице Elephantidea и једини живи сурлаш. Припада посебној врсти копитара Ungulata.

● О пореклу слона воде се расправе али се не зна поуздано ко му је био предак. Неки зоолози сматрају да је истог порекла као и морска крава и дугоноги сисари који живе у слаткој и сланој води.

● Сигурно је да је некада постојало више врста слона. Доказ за то је изумрли мамут. Данас су преостале само две врсте: афрички и индијски слон и неколико подврста. Њихов животни век је стотинак година.

● Младунче слона долази на свет после 22 месеца, што се сматра једном од најдужих бременитости у животињском свету, а следећа почиње тек после 36 месеци.

● Беба тешка 90 килограма, дугачка метар и висока метар и по, која се одмах ослања на ноге, јасно говори у каквог ће гороста израсти.

● Слонче лепо напредује јер сиса две године, а често у мајчином окриљу остаје и до своје пете године када га потисну новорођени брат или сестра.

● Висина и тежина одраслог слона зависи од врсте: индијски слон достигне висину од 3 метра и тежину од 5 тона, док афрички израсте до 4 метра, а тежак је и до 7 тона.

● Слон је биљојед и цео живот проведе у потрази за храном. Једе све – од лишћа с високих грана, младих стабљика, разних бобица до суве степске траве. Да би утолио глад, потребно му је 250 килограма овог зелениша и 90 литара воде.

● Две кљове дугачке 2,5 метара које има мужјак у ствари су горњи секутићи. Природа их је подарила животињи да би јој олакшала сакупљање хране и од-

брану од непријатеља. Уместо тога, кљове тешке око 75 килограма постале су слонова коб. Познатије под називом слоновача, оне су од прошлог века скупocen материјал за израду накита и украсних предмета. Тада је и почело истребљивање слона.

● И остали зуби слона су необични, али – срећом – људима незанимљиви. И горњи и доњи низови мењају се шест пута. Истрошене зубе замене нови који никну иза, а не испод старих.

● Само слон има сурлу, дугачку мишићаву израслину на лицу која је, у ствари, неправилно срасла горња усна и нос. На њој се налазе носни отвори и прстолики израштаји који служе за хватање ситних предмета. Слон помоћу сурле дише, њуши, узима храну и воду и њоме се брани од непријатеља.

● Огромне уши, промера 3,5 метара, прави су радари, али и одлични расхлађивачи. Када упече сунце, а у близини нема високог дрвећа под које би се склонио, слон се размаше ушима правећи угодан ветар.

● Иако је огроман и тежак, слона је тешко чути како корача. Он хода на врховима прстију испод којих се налазе јастучићи од везивног ткива. Они му омогућавају готово бешумно кретање.

● Слон има дуго памћење, па око тога постоје разна веровања. Прича се да не заборавља зло које му је човек учинио, па се зато свети, као и то да по сећању одлази на гробље слона на вечни починак. Ниједно од веровања није доказано.

● Десетине милиона крда ових животиња некада

Bilo je to davno
kada smo slon i ja vodili
čuvenu bitku za Nesquik...

је господарило афричким континентом и саванама од Мале Азије до Јаве, а данас их има тек неколико стотина хиљада. Мирљубиви цинови планете Земље лагано изумиру ■

С. Д.

ШТА У ПИСМУ ПИШЕ?

Иако укупан број обичних поштанских пошиљки, нарочито у већим земљама, онемогућава контрашпијунажи да их све „прочешља“, њени агенти ипак могу да претраже писма која примају или одашиљу сумњиве групе и појединци, односно пошту која је адресирана на примаоце под призором. У многим државама овакав поступак није могућ без одговарајућег судског налога.

Временом су усавершене посебне технике тајног отварања писама. Три најуобичајеније су: отварање паром, суво отварање (разградња лепка) и влажно отварање уз помоћ воде.

Мали комплет за отварање писама

Овај амерички комплет од шест алатки може да се користи за тајно отварање готово свих коверата. Алатке се употребљавају било појединачно, било у садејству са паром, водом или другим растварачем.

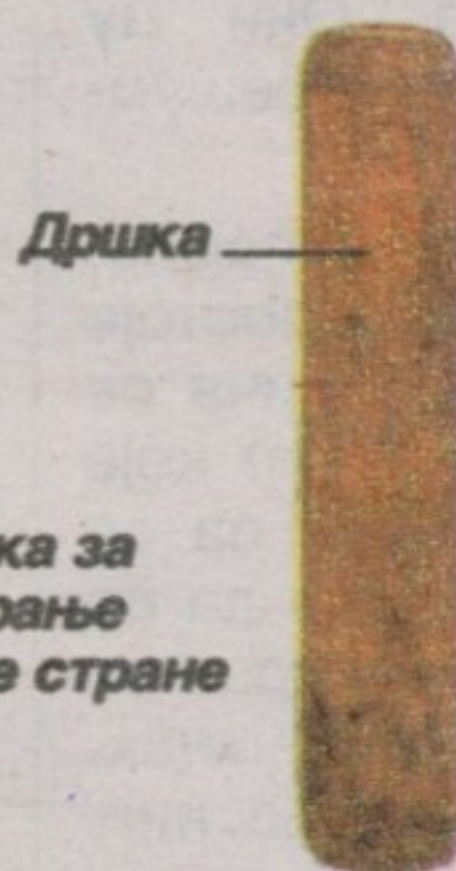

Справе за вађење писама

Током Другог светског рата за вађење писама из коверата без оштећења коришћене су нарочите направице. Једна од њих увлачена је кроз непотпуно залепљен отвор на врху преклопа коверта. Писмо је затим намотавано око справе. Овај поступак био је у оно доба могућ и веома успешан захваљујући танком папиру за писма. Справу сасвим десно употребљавао је амерички Уред стратешких служби (OSS), а другу једна станица за пресретање писама у Британији.

Вилис Џорџ Стручњак OSS за недозвољене уласке Вилис Џорџ на овој слици користи справу коју је сам изумео како би вадио писма без отварања коверата.

Алатка за отварање десне стране

БРИТАНСКА СПРАВА ЗА ОТВАРАЊЕ ПИСАМА

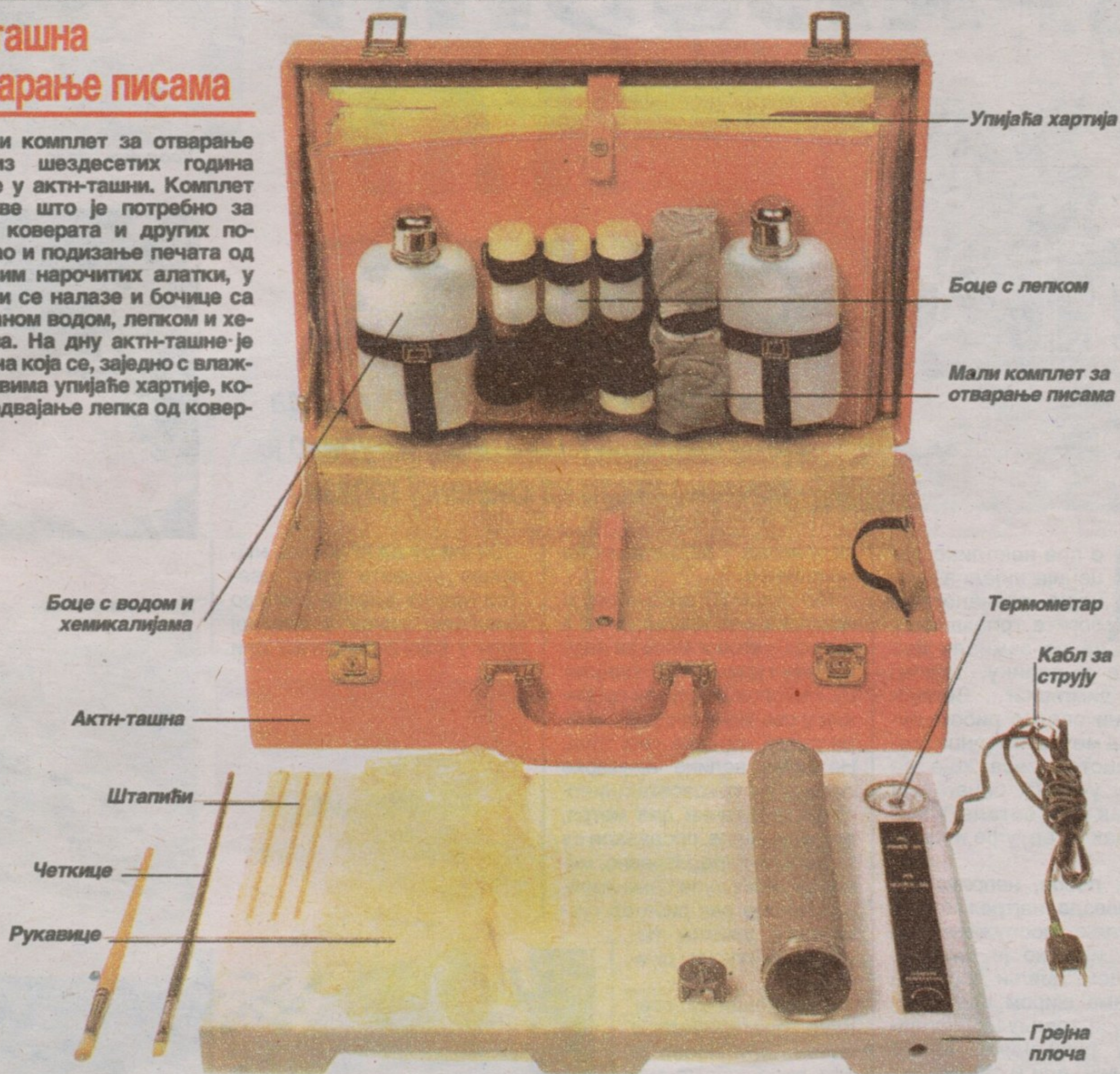

АМЕРИЧКА СПРАВА ЗА ОТВАРАЊЕ ПИСАМА

КАДА ШПИЈУНИ, НЕМАЈУЋИ ДРУГОГ НАЧИНА, ПИСМО ШАЉУ РЕДОВНОМ ПОШТОМ, ИЗЛАЖУ СЕ ОПАСНОСТИ ДА ПОШИЉКУ ПРЕСРЕТНЕ ПРОТИВНИЧКА КОНТРАШПИЈУНАЖА

Актн-ташна за отварање писама

Амерички комплет за отварање писама из шездесетих година скриван је у актн-ташни. Комплет садржи све што је потребно за отварање коверата и других пошиљки, као и подизање печата од воска. Осим нарочитих алатки, у актн-ташни се налазе и бочице са дестилованом водом, лепком и хемикалијама. На дну актн-ташне је грејна плоча која се, заједно с влажним листовима упијаће хартије, користи за одвајање лепка од коверта.

МАРКЕ ФРАНЦУСКОГ ПОКРЕТА ОТПОРА

Групе француског Покрета отпора изводиле су током Другог светског рата тајне акције против немачких окупатора. Заказујући састанке, често су користиле пошту да би општиле једна с другом.

Употребљавајући фалсификована писма, Немци су намамљивали француске родољубе на лажне састанке Покрета отпора. Уколико би симпатизер Покрета примио такво писмо и поверовао да је право, па отишао на састанак, Немци би га сместа ухапсили. Међутим, ако би га

предао властима како би избегао оптужбу за саучесништво, онда је излагао опасности Покрет отпора уколико би се испоставило да је писмо ипак право.

Да би ово спречила, британска обавештајна служба фалсификовала је француске поштанске марке које су се од правих разликовале само по сићушном детаљу који је био познат једино Покрету отпора. Свако писмо које није носило нарочиту поштанску марку сматрано је лажним, односно замком. Немци никад нису открили тајну ових поштанских марака.

ОРИГИНАЛНА
МАРКА

ФАЛСИФИКОВАНА
МАРКА (СТРЕЛИЦА
ПОКАЗУЈЕ
РАЗЛИКУ)

Д. П.

КРАЉЕВИ ИЛИ ПРОСЈАК?

Месо дивљег лососа, које су некада јели краљеви и богаташи, изгубило је почасно место на свечаној трпези

До пре неколико деценија ниједна значајна свечаност и богата трпеза нису могле да се замисле без лососа у аспику, тартар сосу, димљеног... Велики сребрни овал с рибом дужом од метра, наранџасто-ружичастог меса које се топи у устима, бацао је у засенак све остале ђаконије, чак и тартуфе и кавијар.

Али, лосос, неприкосновена звезда, најтраженије и најскупље послужење на свету, изгубио је битку с природом. Дивљи лосос на трпезама широм света замењен је товљеним, узгајаним у рибњацима. Много јефтинији, али и знатно лошијег квалитета, овај лосос није заступљен ни у једном отменом јеловнику, кажу мајстори кулинарства. Да ли је баш тако?

Кобно свадбено путовање

Наравно, нико не зна ко је први осетио чаробни укус лососовог меса, тек – једном опијена чула тражила су још задовољства. Тако је почео лов на готово неухватљиву рибу из породице пастрмки која цео живот проведе пливајући из слатке воде, где се излегла, до мо-

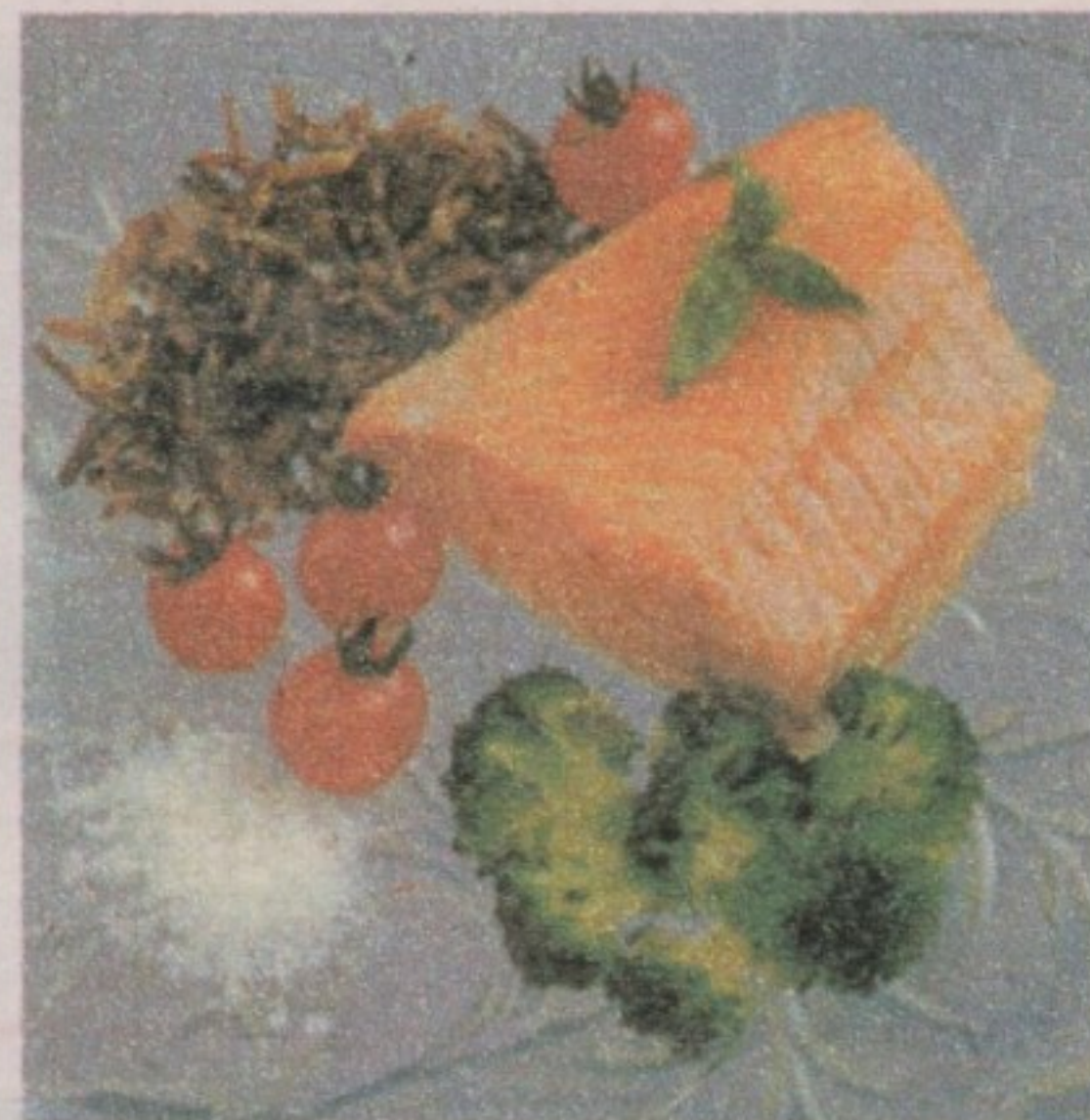
ра и назад у родну реку на мрешћење.

Почетком 20. века лосос је проглашен за краља риба, а јела од његовог меса за најукуснију гурманску послатицу. Риболовци, који су проникли у све тајне ове рибе, знали су да наплате свој труд. Не само велике примерке лососа од тридесетак килограма и дугачке два метра, већ и оне мале, продавали су за дебеле паре. Наравно, могли су да их купе само имућни. Тако је ова риба од гурманског ужитка постала статусни симбол.

Риболовци су, свакако, претеривали с ценом, али лосос је био риба која је могла да се лови само једном годишње, у доба мрешћења, и они су то немилосрдно користили. Нажалост, нису водили рачуна о томе да је свакој јединки потребно десетак година да стаса за мрешћење, већ су их ловили мрежама.

Ученици школе Ривердејл у Америци својим цртежима упућују позив човечанству да заштити лососе од истребљења.

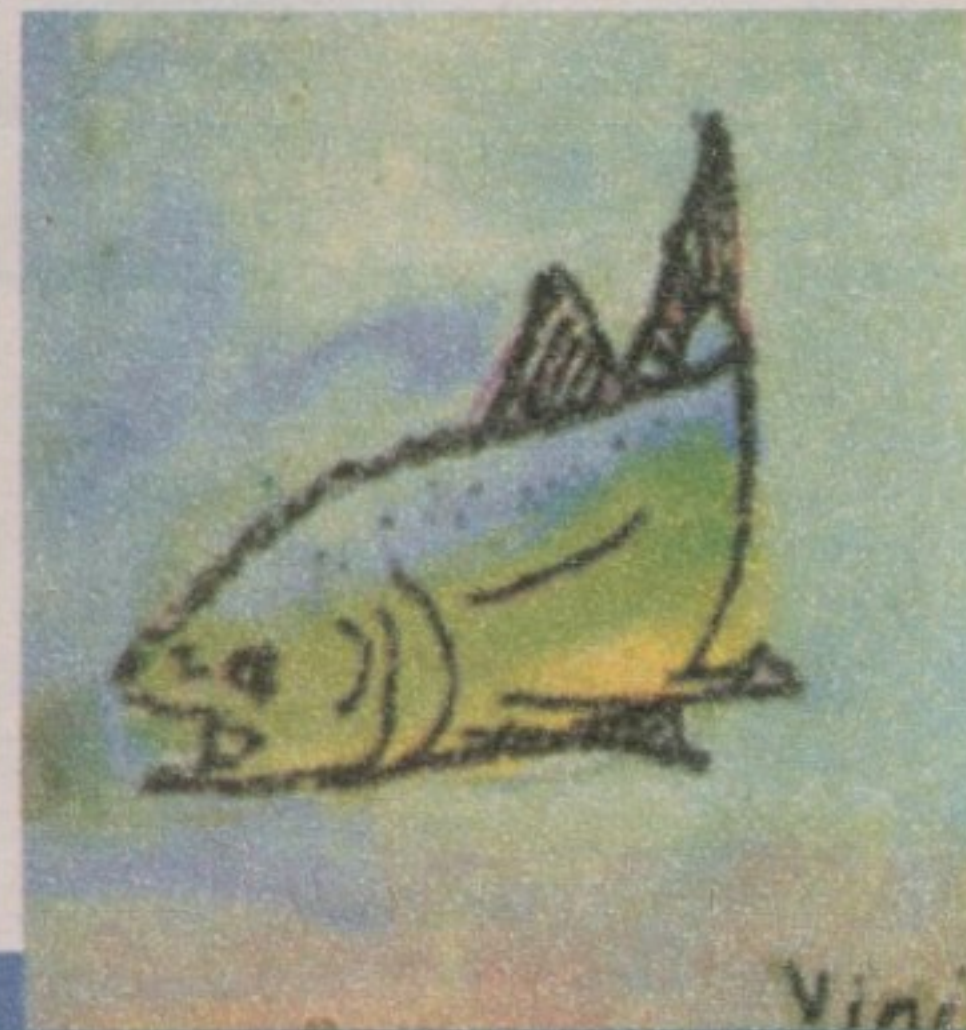
тридесет осам

Усољени лосос

Димљени лосос

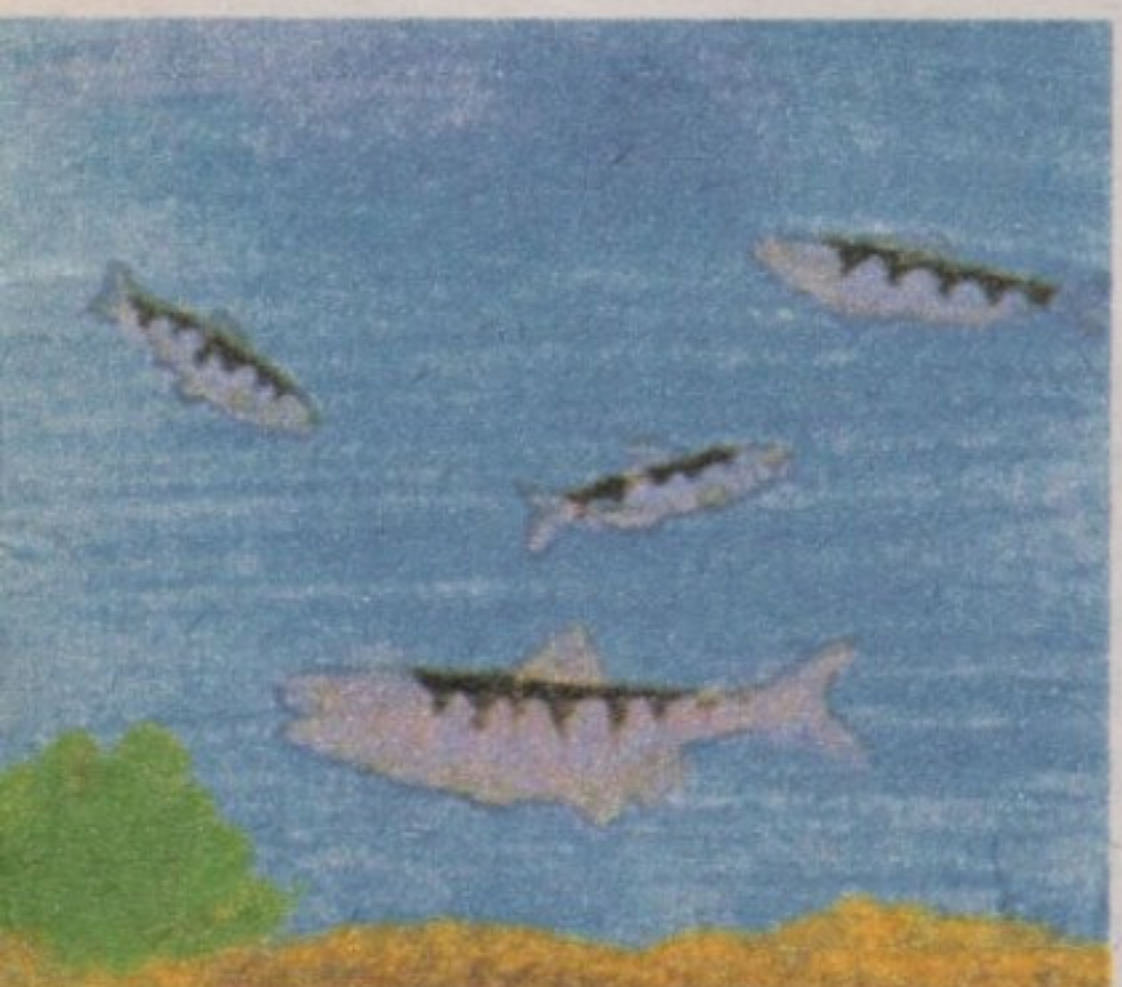
нису посезали за њим. За квалитет мяса ове рибе пресудно је било време и непрекидно кретање кроз морске и речне струје. А лосос је током живота преваљивао хиљаде и хиљаде километара обликујући своје гипко тело у вретенасте снопове мишића. За сваког лососа то је била припрема за „свадбено путовање“ и свету обавезу мрешћења. За риболовце је то била при-

Лосос с мирођијом

лика да улове најбоље примере.

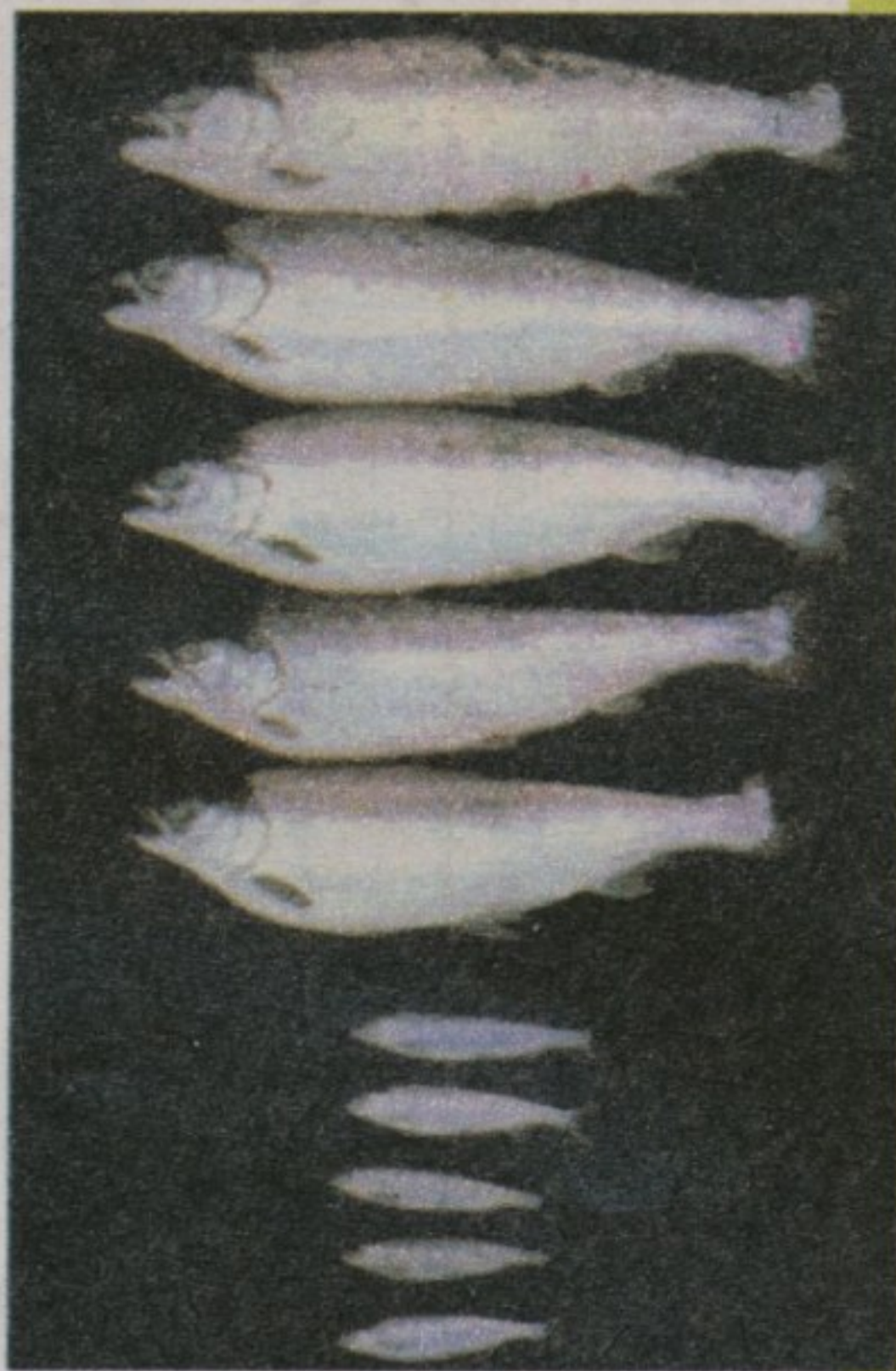
И док су јата лососа, вођена нагоном и чулом мириса, плувала кроз морске таласе и речне брзаке ка одредишту, риболовци су изнад стрмих речних токова постављали мреже у које су упадали најснажнији лососи јер су скакали увис и

повестики
ЗАБАВНИК

9. 11. 2001.

После четрнаест месеци трансгенетски лосос спреман је за пијацу, док је обични шест пута мањи и лакши.

до три метра не би ли што брже савладали успон.

Људска халапљивост није јењавала и лов на омиљену рибу се наставио. Лососи су већ били десетковани када је педесетих година почело незапамћено загађење вода најпре индустријским, а потом и нуклеарним отпадом. Краљевска риба почела је да нестаје из свих токова река које су се уливале у Ледено море и из оних северноатлантског слива. Чланови удружења за заштиту животиња, али и сладокусци, дигли су глас.

Седамдесетих година прошлог века отворена су рибља газдинства за очување лососа. Женке су затваране с плодним мужјацима у акваријуме и чим су јаја била оплођена, родитељи су пуштани на слободу, а млађ смештана у инкубаторе са пречишћеном водом. Од излежених јаја добијало се око 60 одсто младих риба које су после одрастања у заливу пуштане у море.

Узгајалишта

Иако се програм за очување врсте показао као успешан, мали број лососа преживео је у природним условима. Требало је смислити како да се спречи њихово изумирање. Као решење је понуђена могућност вештачког узгоја лососа, риба које никада нису

„ТРАНСГЕНЕТСКИ“ ЛОСОС!

Ако америчко-канадско предузеће Aqua Bounty Farm добије дозволу од америчке Агенције за храну и лекове (FDA), већ следеће године Американци ће на својим трпезама имати прву „трансгенетску“ животињу намењену исхрани људи. Биће то лосос, генетски измењен тако да расте шест пута брже од дивље врсте.

Прича о трансгенетском лососу занимљива је и научна. Почине 1986. године када су два канадска биолога са универзитета у Новој Земљи одлучила да лососу уграде ген против смрзавања који поседује америчка риба лист. Овај „антигел“ ген требало је да омогући проширивање простора узгајања лососа и на врло хладне морске воде северне Канаде. Опит није успео јер су добили лосо-

са без поменутих способности. Али, добили су нешто друго, у ствари право чудо! „Антигел“ молекул покренуо је стварање хормона раста код лососа... и уместо да се он испољава само у хипофизи у пролеће, постао је активан и у јетри – свим органима, током целе године!■

Произведена је и трансгенетска пастрмка (од канадске пастрмке која припада врсти лососа)...

виделе ни море ни потоке, нити су прошле кроз речне брзаке. Да би се колико-толико постигли природни услови живота, у акваријуме је убризгаван ваздух који је изазивао таласе неопходне за обликовање тела лососа.

Чим је изведена прва генерација ових риба, широм северне Канаде и Скандинавије почела су да ничу узгајалишта. Под изговором да спасавају лососе, узгајивачи су се усредсредили на производњу њихових сурогата. Краљевић је постао просјак – дивљег лососа заменила је обична риба из продавница.

Да ли је прави или...

Поплава товљеног лососа на тржишту није потпуно потиснула оне ретке, праве, уловљене у скоку на не-

ком од брзака. Али, временом их је било све теже препознати јер су сурогати бивали све савршенији.

У продавници или рибарници сви лососи изгледају исто. Ознаке на њима углавном не стоје, место порекла не значи да је то онај прави, цена такође. За исте паре, стотинак немачких марака, може да се купи ситнији прави дивљи лосос, али и добар товљени примерак.

Постоји ли икаква могућност да се уочи разлика између краљевића и просјака? Можда, и то тек када се припрема. Вешти кулinari кажу да је месо товљеног лососа меко, раздваја се и приликом кувања испушта беличасту течност. Али, то може да се догоди и са месом дивљег лососа ако га спрема невешта домаћица ■

С. Д.

НЕВЕЕСТА НА ТИГРУ

Ниједан странац неће без преке потребе залутати у овај бесплодни крај на северу Индије, уз саму пакистанску границу. Ником од њих неће пасти на памет да се запути у забито село Дешнок које дрема притиснуто јаром

Село Дешнок ипак је познато, чак славно. Читаве године у Дешнок долазе домаћи ходочасници, а сваке јесени, у време фестивала Дурга, у село се сливају реке верника из свих крајева Индије да би посетили храм који је понос места и истовремено једино светилиште на свету у коме се као светиње поштују и обожавају – пацови.

Индијци без страха и гађења ступају у храм. Они на пацове гледају сасвим другим очима. Угледати пацове знак је да их оче-

кује срећа, а прилика да виде једног од три потпуно бела пацова – албина – наговештај је сигурног напретка у животу и пословима. С даровима – слаткишима, млеком, воћем – читаве породице стоје пред пукотинама у вратима не би ли макар за часак спазили белог пацова јер и сам поглед на њега, како верују, доноси благослов. Тада ће сва лица заблистати од радости.

Када верници нахране прве животињице и уз мало среће угледају белог пацова, крећу даље кроз велико унутрашње дво-

риште и доспевају у мање где кроз узано предсобље ступају у светињу над светињама. Спољашње двориште доступно је свима, а унутрашње само вишим кастама (у које су из необјашњивих разлога уврштени и странци). Из њега се стиже у светилиште у коме борави само свештеник вишег положаја који је тог месеца на служби.

Другачији од обичних

У предсобљу пред светилиштем верници ударају у звона која висе с таванице и ту у једну вели-

ку округлу тепсију, око које се непрестано гурају пацови, истресају дарове. Затим се кипу богиње Карни Мата клањају тако дубоко док лицем не додирну под не гадећи се пацова који им гамижу по раменима, темену и лицу. Верници им чак тепају називајући их „кабахс” – деца – јер верују да су то деца богиње Карни Мате. За њих су пацови свете животиње и не сматрају их ружним. Индуси праве разлику између пацова из храма и оних изван светилишта.

Пун поштовања, један ходочашник нижице лежи пред пацовима

– Обичне пацове и ми мрзимо – објаснио је мештанин Бабу Депават једном фоторепортеру кога је радозналост довела у Дешнок. – Кад у кући приметимо пацове, ми их хватамо помоћу разних замки и односимо далеко у пустињу. Ником ни на памет не пада да их трује или убија јер није искључено да ће се неко од нас или наше деце у будућем животу родити као пацов.

Пацови из храма изгледају другачије од обичних: мањи су, тамнији и длака им је чупава. Кад неко од страних научника или радозналих новинара проведе у храму извесно време, неће се навићи на пацове, али ће нешто схватити: пацови уопште нису важни, важна је богиња Карни Мата којој је храм посвећен. Важне су митске приче о њој и животна мудрост која из њих извире и која људима може да буде од знатне користи.

За разлику од већине богова индијске митологије, богиња Карни Мата заиста је живела, и то баш на месту на коме је сада храм. Била је једноставна жена и може да се узме као пример индијске вере у блискост, па и поистовећивање људи и богова. Дете које плаче у суседном стану могло би бити инкарнација неког од најважнијих божанстава.

Немилосрдна Карни Мата

За такво биће сматрана је и Карни Мата. У њеној је личности, верује се, богиња Дурга, која се у другим крајевима Индије назива и Кали, „нашла свој пут повратка на земљу”. С гледишта хришћана, Дурга није кротка и блага богиња: она са собом увек носи мач и лук са стрелама, а у борби немилосрдно тамани непријатеље. Њен задатак је да се свим силама бори да би се на земљи искоренило зло.

Већ сам долазак Карни Мате на свет био је обељен натприродним појавама: мајка ју је уместо девет месеци носила 21 и кад се 3. октобра 1388. године породила, девојчица је одмах умела да говори. Кад је умрла, имала је 151 годину, 6 месеци и 2 дана.

Да Карни Мата није само од овога света, њеном мужу морало је бити јасно већ првог дана брака. Када је у његов дом стигла на воловским колима а он размакао завесе које су је скривале, његов поглед сусрео са са очима саме богиње Дурге. Богато накићена, седела је на леђима дивљег тигра док су њене руке биле препуне оружја. Невеста му је објаснила да није права жена и да са њом неће водити уобичајени живот.

Он мора да се одлучи: да с њом живи као светац, а да децу има – с њеном сестром.

Карни Мати приписују се многа чуда: излечила је свог оца од смртоносног угриза кобре, учинила је да се у пустињи појаве извори воде, васкрсавала је пале ратнике, преобратила се једном у лава и усмртила сеоске крадљивце стоке, спасла је краља Биканера подигавши га орлу на крила и водила своје трупе у победоносне борбе.

Мада је била обична чобаница, Карни Мата успела је да доспе у највише кругове оног времена. Постала је саветница краља Биканера, утицала је на одлуке војске,

*Као тврђава пркоса
са свечаним
дверима:
храм у Дешноку.
Застава на крову
подсећа на победу
извојевану
заслугом богиње
Карни Мате*

успела је да измири мање раце и да уједини један део државе Раџархстана.

У инат богу смрти

Само једном није успела, и поред све своје моћи. Када се један од њена четири сина утопио, Карни Мата се обратила Јами, богу смрти, захтевајући да јој га врати. Јама се устезао да јој испуни молбу и тада је она, ван себе од жалости и беса, одлучила да све своје тадашње и будуће потомке ослободи Јамине власти: када које од њене деце, унука и њихових потомака умре, вратиће се на земљу, у њен дом – као пацов.

Да је све то тако и било, и никако другачије, уверене су све 153 породице које живе у Дешноку и но-

се презиме Депават. Сви становници Дешнока непосредни су потомци праоца Депа и кад одлазе у храм одају почаст Карни Мати. Кад у храму угледају пацове, убеђени су да су се срели са својим прецима или чак са својом преминулом децом! Сваки преминули припадник рода Депават, верују они, родиће се поново као пацов у храму, а сваки уинули пацов убрзо ће се појавити као новорођенче у некој од сеоских породица.

Индијац Диди Харан, наставник енглеског језика, куне се да је међу пацовима храма препознао свог оца који је за живота на тезги испред храма продавао алкохолна пића. Убрзо по његовој смрти један пацов истрчао

је из храма, што се иначе пацовима никад не догађа, прилетео једном продавцу алкохола, сркнуо две капи проливног жестоког пића и трком се вратио у храм.

Сваки од пет хиљада припадника рода не само што зна од ког сина Карни Мате потиче, већ и колики је његов наследни удео у храму богиње-прамајке.

Богиња Карни Мата. Одрубљена људска глава сведочи о њој као о отелотворењу богиње Дурге. Крај ногу су јој њена деца – пацови

Од тога зависи његово учешће у приходима храма и прилозима које доносе верници.

Потомци синова Карни Мате, односно њеног мужа и њене сестре, по реду заузимају положај и служе као свештеници у храму. Увек само по један. Смена се обавља сваког месеца и сви чланови његове уже породичне гране живе тог месеца искључиво у храму. Мушкарци за то време остављају све своје послове, ноћу спавају на простиркама по поду, ту и је-ду, а ујутро и увече моле се богињи.

Поменути наставник енглеског језика тврди да пацови живе више од 200 година и да, поред других светих особина, лече од куге. Када је пре пет година у великом граду Сурату избила епидемија ове болести, многи уплашени грађани нагрнули су у Дешнок да би се ослободили „даху смрти“. У храму су им дали да пију воду из судова из којих су и пацови гасили жеђ. Нико од њих није добио кугу! ■

К. В.

четрдесет два

ДУГИ ПОЉУПЦИ, ОПАСНИ ПОЉУПЦИ

30 часова и 45 минута...

Љубили су се Кармит Цубера и Дрор Орпаз у Тел Авиву, 5. априла 1999. године, и то без и трена паузе. То је, за сада, најдужи пољубац заљубљених званично забележен ■

29 часова...

трајао је пољубац брачног пара Марка и Роберте Гризволд из Мичигена, САД, који су до 1999. године држали светски рекорд у љубљењу ■

11 отровних кобри...

пољубио је извесни Гордон Кејтс из Лос Анђелеса, 25. септембра 1999. године. Једна од њих, краљевска кобра, била је дугачка чак 4,57 метара! ■

1588 парова...

истовремено се пољубило 11. фебруара 2000. године у Канади. „Велики пољубац“, како је назван овај догађај, уприличила је једна канадска радио-станица како би оборила претходни рекорд када су се у исто време љубила 1543 заљубљена пара ■

3 минута и 5 секунди...

трајао је најдужи пољубац у историји играног филма. Реч је о филму „You are in the army now“, из 1941. године. Главни глумци су били Џејн Вајман и Рејс Томи ■

47 одсто...

мушкараца више воле да буду пољубљени, него ли да љубе, кажу статистике ■

42 одсто...

жена више воли да љуби, него да их партнер пољуби ■

30 врста пољубаца...

наводи древни индијски спис о љубавним вештинама „Камасутра“. Они су подељени у четири групе: умерени, ограничени, меки и „притиснути“ пољупци, а сваки је намењен одређеном делу тела вољене особе ■

уређује др Зоран Живковић

РАТОВИ ЗВЕЗДА: СМОТРА ДРОИДА, ОРУЖЈА И ВОЗИЛА

Милан Крунић

Усамљена прилика шеткала се по огромном платоу за слетање бродова. Држала је руке у џеповима и само би се с времена на време почешала по бради. Нагло скренувши из угла, продужила је ходником до великог хангара и отворила врата. Ту су седели „регрути“, сви они који су желели да побегну од Имperiје. Човек се попео на говорницу и накашљао се. Завладала је тишина, све очи биле су упрте у бину.

– Добро јутро. Ја сам генерал Соло и данас ћу вам одржати „уводну реч“ о нашем наоружању, возилима и дроидима.

Погледавши преко глава регрута Соло је спазио прилику у црном како му се смеши са краја хангара.

– Почећу са дроидима. Постоји десет врста дроида: Астромех, Борбени, Испитивачки, Радни, Медицински, Енергетски, Сонда, Протоколни, Механичар и Тактички. Неки су ту као испомоћ нама, док су други са друге стране новчића.

Астромех дроид служи за одржавање електронских система и као помоћ приликом пилотирања.

Најпознатија серија су модели R2. Изгледају као конзерва за парадајз и лако су препознатљиви.

Дроид Испитивач је нешто најгоре с чим можете да се суочите. А то ће се десити само ако будете ухваћени. Крећу се по-

ћу антигравитационих мотора и начичкани су свакојаким иглама пуним хемијских састојака за изазивање бола.

Медицински дроид... Па, само му име каже. Изгледа као бетонски блок и потпуно је непокретан, али радимо и на покретној верзији за бојно поље.

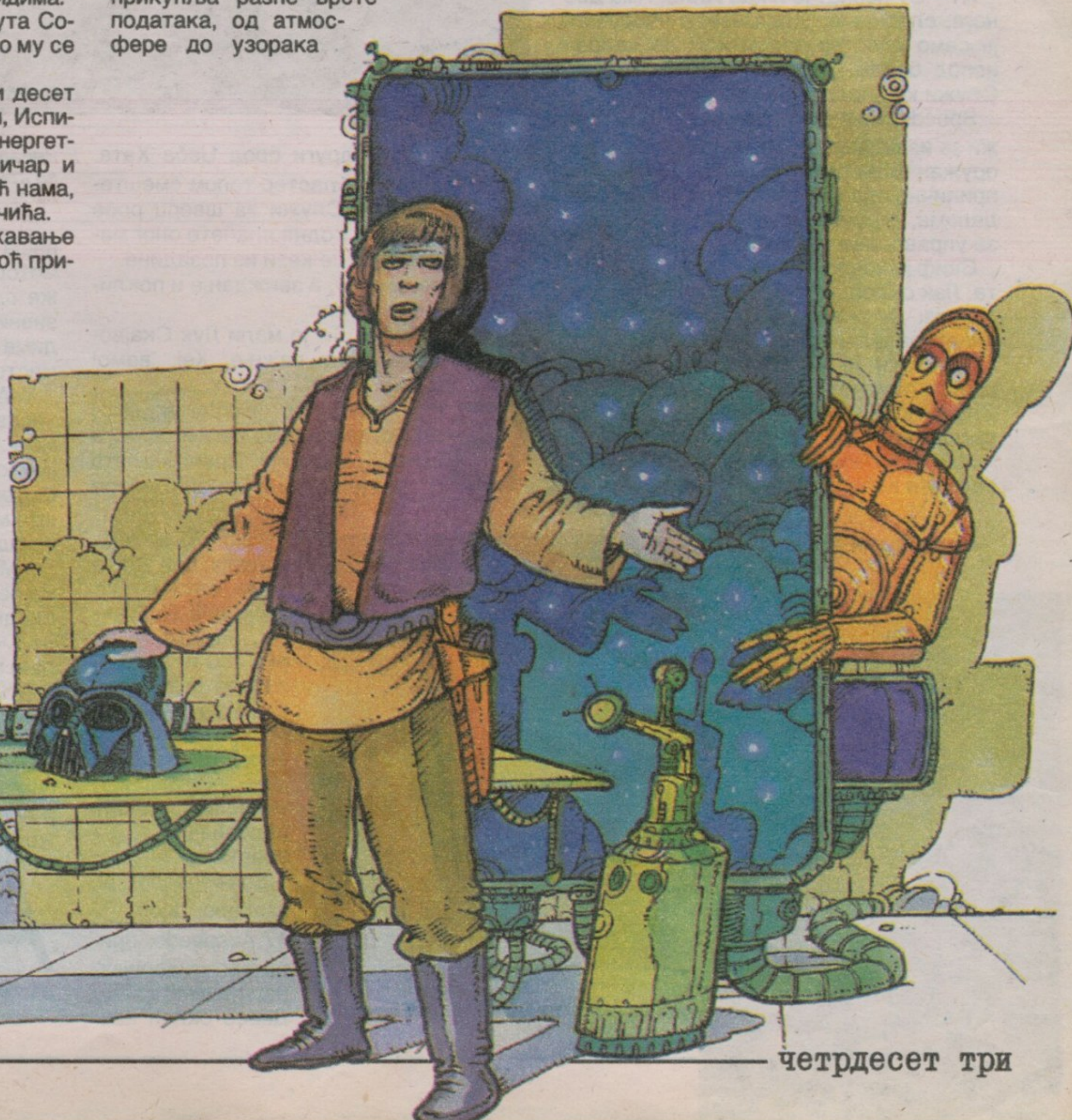
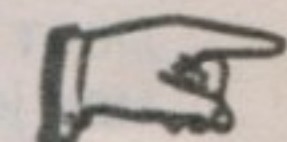
Енергетски дроид служи за напајање своје сабраће, бродова... Другим речима, покретни акумулатор.

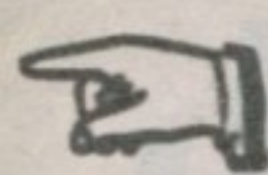
Сонда дроид је нека врста скаута. Он прикупља разне врсте података, од атмосфере до узорака

тла и воде. Иде као извиђач на планете које Имperiја жели да присвоји.

Протоколни дроид служи да вам загорча живот. Не, служи као дипломата. Програмиран је да зна готово све језике, културе и историје. Позната је С-3РО серија. А сада мој нови саговорник...

Велико чулаво створење крочило је у хангар. Гомила се мало промешкољила, а неколицина се

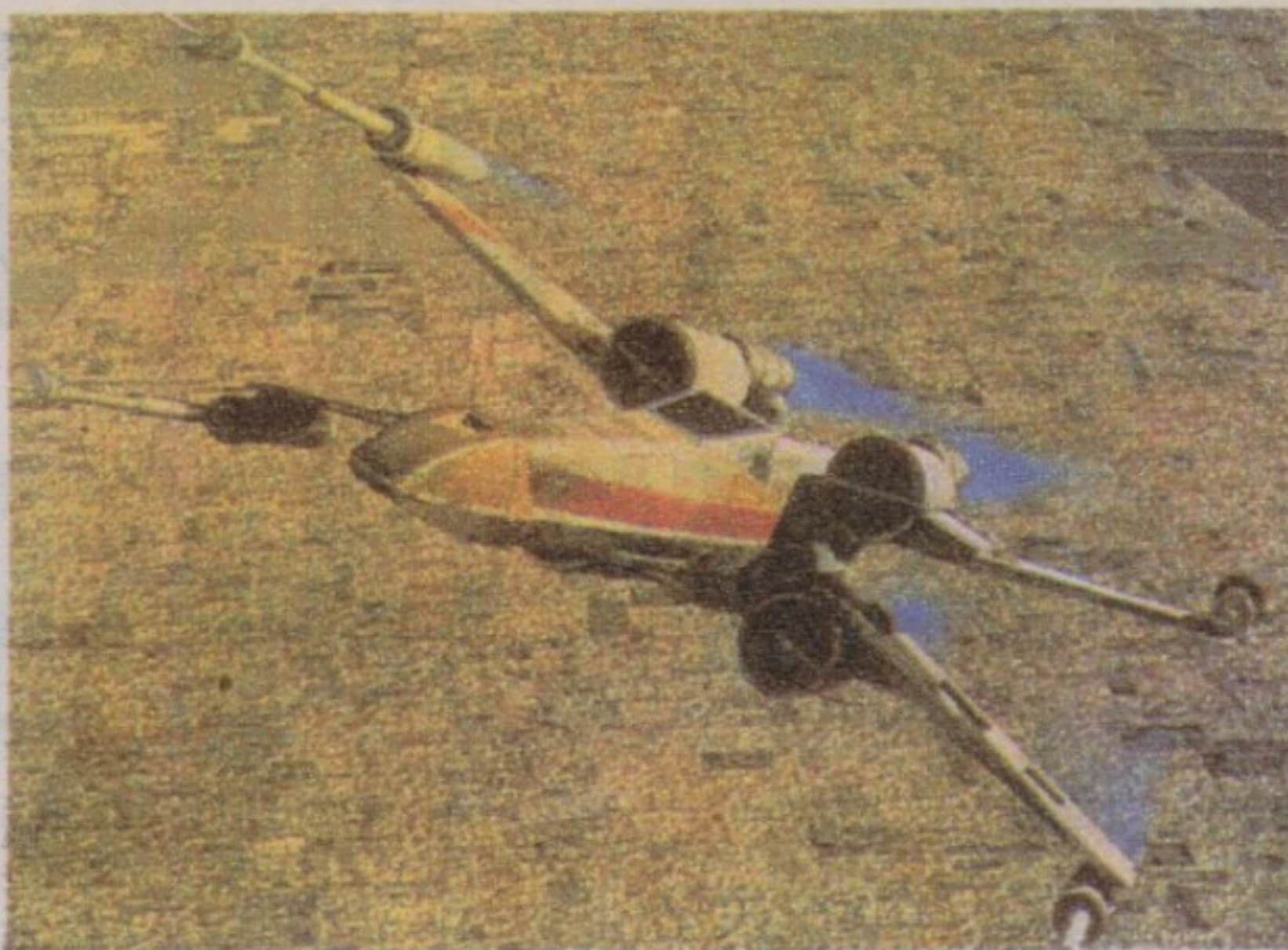
припила уз метални зид.

– Ово је Чубака, мој верни сапутник. Он ће вам објаснити неколико важних појединости око возила. Колико вас зна његов језик?

Десетак руку заигра у ваздуху.

– Мало. Добро, онда ћу вам ја преводити. Слушајте пажљиво, нећу двапут понављати! – Просторију

Крило екс, небески ловац

је испунио урлик. Соло се осмехнуо: – То је Чуијев начин да каже 'здраво'.

Неколико регрута махнуло је у знак отпоздрава.

– ОК, ево како ћемо: поделићу градиво на возила која се крећу по земљи и на летелице, то јест бродове.

Дакле:

АТ – АТ познатији и као Ходач. Изгледа као мамут. Висок је око 15 метара и тежак неколико тона. Наоружан је тешким бластер топовима смештеним са обе стране главе и има готово непробојан оклоп. Служи као транспортер за опрему и војску. У глави су командни мост и пилотска кабина. Има слаб стомак јер се ту налазе улазна врата.

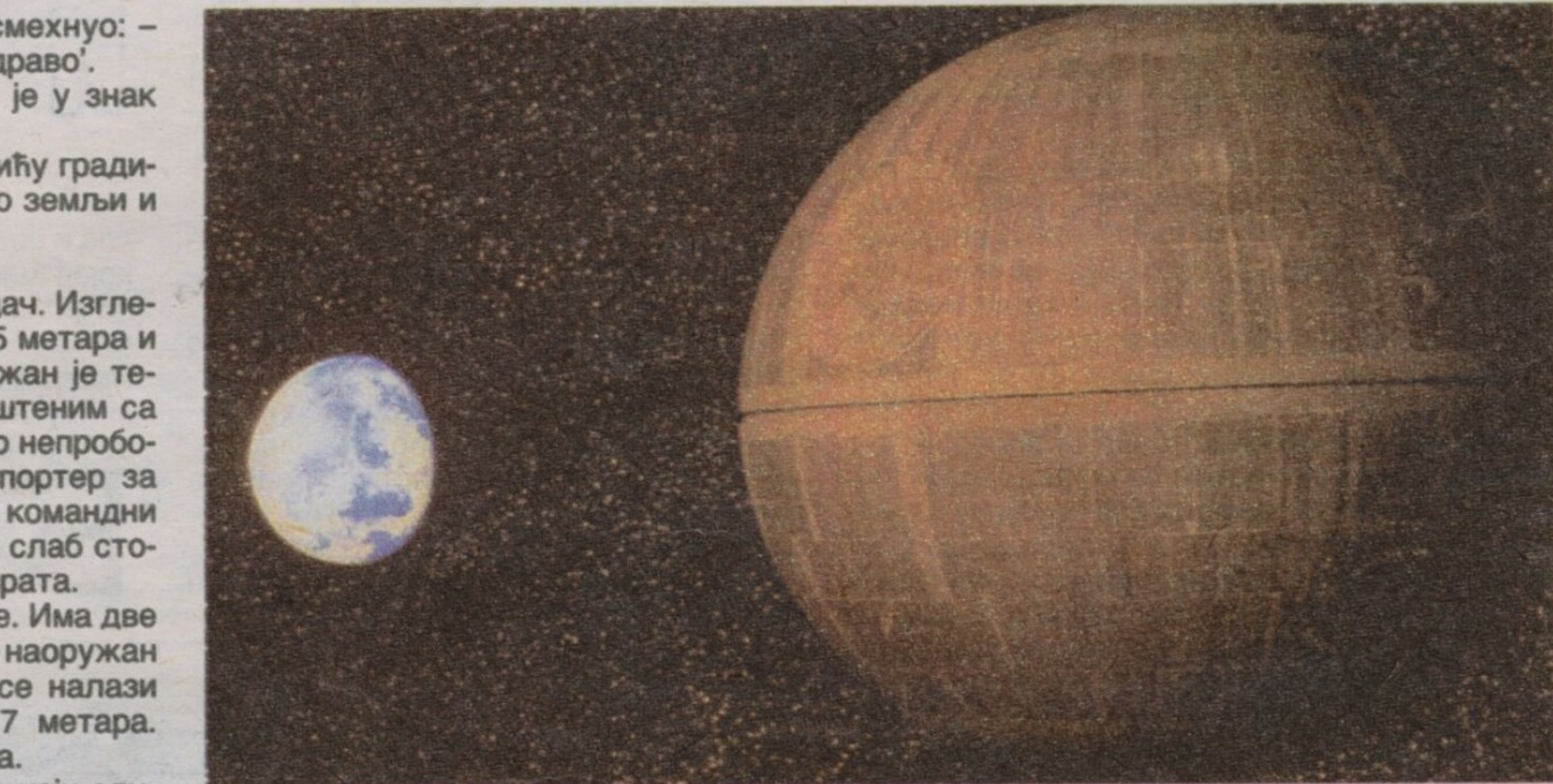
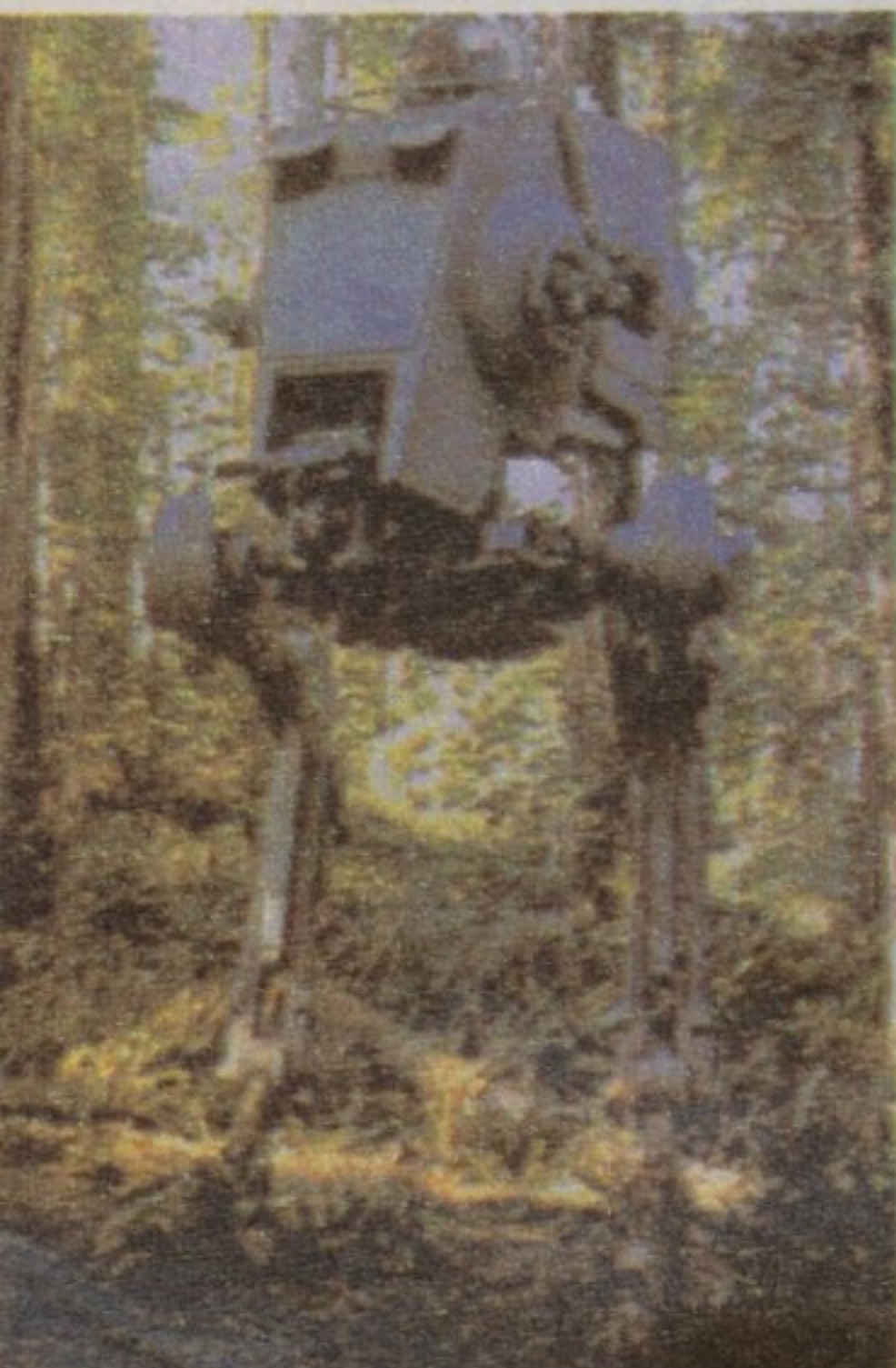
АТ – ST познат је и као Пиле. Има две ноге, слабије је оклопљен, а наоружан је само бластер топом који се налази испод браде. Висок је око 7 метара. Служи као подршка Ходачима.

Speeder Bike је ховер-мотор који служи за извиђање. Лако је оклопљен и наоружан бластер топовима. Може ићи прилично брзо, брзина се подешава педалама, а ручке испред возача служе за управљање и пуцање.

Скиф је ховер-брод у поседу Џаба Хата. Лак оклоп, није наоружан. Служи за превоз. Дугачак је 9,2 метара и њиме пилотира један човек.

Таунтаун је створење које можете срести само на Хотху, леденој планети. Служи као коњ, за јахање. Ђаволски смрде, али вас могу загрејати. Ако се икада нађете на Хотху, никада немојте остајати напољу после смркавања.

Четвороножни Ходач, АТ-АТ

Sail Barge је други брод Џаба Хата. Дебео оклоп са бластер топом смештеним на палуби. Служи за шверц робе широм Татуина. Родне планете оног малог у црном што се кези из позадине.

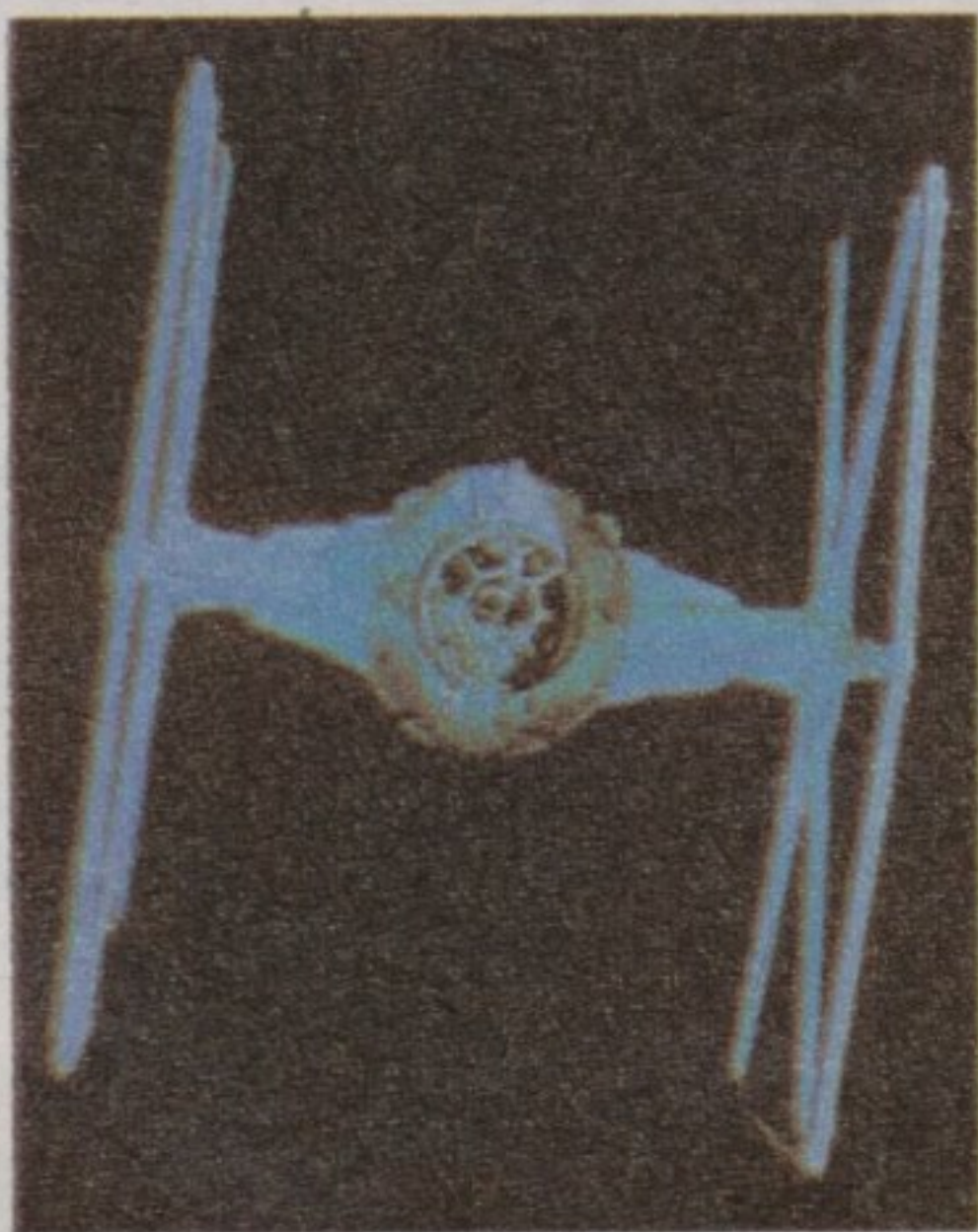
Маса се окрену, а звиждање и поклици испунише хангар.

– Јесте, јесте. То је мали Лук Скајвокер. А сада мало пажње. Хеј, 'вамо! Хва... Хвала. Где сам ст... Ах, да.

Брод контејнер (Container ship) служи за превоз свега и свачега широм галаксије. Препознаћете га по величини и немаштовитом дизајну.

Капсула за евакуацију, сви знате чему служи. Постоје две варијанте: Велика – за око 100 путника – и Мала за 2 путника. Има и неких раскошних са оклопом, оружјем, унутрашњим украсима које подсећају на апартман.

Snowspeeder је, заправо, Icom T-47 Airspeeder прилагођен непријатној клими Хотха. Дебео оклоп нао-

Ловац TIE (Twin Ion Engine)

ружан је харпуном и паром тешких ласерских топова. Посаду чине два члана.

Соло се протегнуо показујући Луку да приђе бини. Он се попео и поклатио регрутима. Кроз њихово звиждање чуло се како је Чубака урликнуо.

– А сада ће мој колега Лук Скајвокер да вам прикаже оно што сте сви ви чекали: борбене бродове и оружје!

Кроз хангар се поново проломило звиждање.

– Дакле, А-Wing један од најстаријих бораца у универзуму. Има лаки штит и два бластер топа на крилима. Покрећу га два повелика real space мотора што га чини лакшим за управљање. X-Wing,

Звезда смрти – најсавршеније оружје за коначни обрачун

наша најпознатија летелица. Погон 4 мотора који му омогућавају да лети брже од светлости. Опремљен је дефанзивним штитовима, протонским торпедима и 4 ласерска топа. Има засебно место за R2 дроида. Као испомоћ.

Y-Wing је за два члана посаде. Један управља док други напада или брани. Има hyper-drive, два ласерска топа и јонски топ који се налази позади. Има фотонска торпеда, и одблесни штит што му омогућава да попије поприлично погодака пре но што откаже (осмех).

– Миленијумски соко који има овај чика овде (показао је на Хана). То је последњи примерак. Има ојачан оклоп, два четвороцевна ласерска топа, два лансера торпеда и лаки ласерски топ који може да се увуче у шкољку брода. Има и побољшан хиперпогон, неколико лажних исправа (ID) и скривене прегратке за шверц робе чиме се Хан бавио пре но што је приступио Побуњеницима и постао јунак. За сва побољшања можете захвалити Чубаки јер он је наш главни механичар.

А сада мало о Империји и њиховим зезалицама. Звездани разарач (Star Destroyer) највећи је, најјачи и најстрашнији брод икада направљен!!! Постоје три типа: вик-

повратник
ЗАБАВНИК

9. 11. 2001.

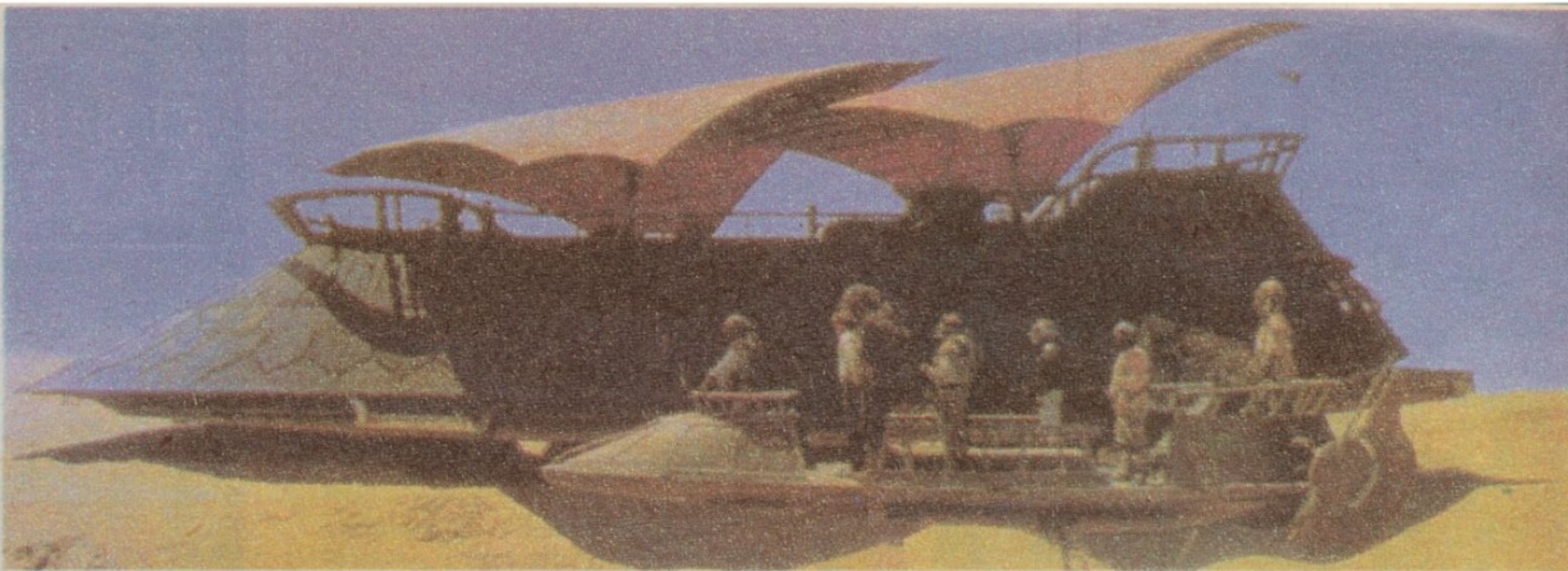
**С-ЗРО
или
Трипио**

тори, империјална и суперкласа. Први се више не користи. Други је дугачак око 1,6 km, наоружан је јонским и супер-тешким ласерским топовима. Поседује вучни (tractor) зрак, дефанзивне генераторе штита и најмодерније сензоре. Суперразарач је дугачак око 8 километара и 5 до 6 пута моћнији од свог претходника. Није осмишљен

као борбени брод, за разлику од претходна два, већ као командни центар. Најпознатији је Егзекутор, главни штаб Дарта Вејдера, односно мог тате.

TIE-Fighter је империјски звездани борац. Лаки су, брзи и има их бесконачно. Три врсте: Fighter (ловац), Bomber (бомбардер) и Interceptor (пресретач). Сви су прављени за једног пилота. Разликују се по облику крила: борац има шестоугаона, бомбардер шестоугаона конвексна, а пресретач зашиљена. На крилима се налазе соларне табле које прикупљају светлост и претварају је у енергију. Наоружани су ласерским топовима, а покрећу их два јонска мотора.

Звезда смрти! – наставио је. – Неописива свемирска станица. Имала је 120 километара у пречнику! Била је наоружана ласерским топом који је могао да разнесе читаву планету! Површина је била прекривена навигационим рововима, доковима и ласерским туретима. Могла је да понесе готово 7000 TIE летелица, око 50.000 стормтрупера и 4000 по-

Вишенаменско возило Sail Barge

ра, фузијска реакција изазива експлозију. Најмоћнија граната до сада.

Светлосна сабља је оружје...

Хангаром се проломио урлик радости. Лук се осмехнуо и погледао генерала. – Пуни одушевљења, зар не? Као и ја када сам дошао... Дакле, Светлосна сабља

моћног особља. Оклоп је био непробојан. Слаба тачка био је тунел мањи од метра у пречнику који је водио до центра станице. Добро је што је уништена. Нажалост, имамо податке да Империја прави нову Звезду смрти! Два пута већу и X пута јачу! Али, изгледа да има неку слабу тачку. Не знамо још. Касније имамо састанак особља, па ћу мало пожурити. Је ли, Хан? Да наставим или можда желиш да преузмеш?

– Нека, хвала. Само ти причај, ја сам се напричао од јутрос.

– Добро. Оружје! Почећу од пиштоља.

Бластер – за нијансу слабији од ласера. Он је оружје које се најчешће носи. Генерал Соло има један, додуше побољшан. Јачи.

Ласерски – лакши су од бластера и нешто дужи што им омогућава већи домет. Могу пробити готово сваки оклоп.

Ласерска пушка – углавном је користе сноутрупери јер, као што знамо, ласер пробија готово сваки материјал.

Бластер пушка – главно оружје стормтрупера. Њихови модели прилично су јачи од цивилних.

Бластер топ је смештен на сваком возилу. Има велики домет и пробија сваки оклоп. И тешки су к'о тучак. Напајају се из генератора возила, што значи да троше много енергије.

Ласерски топ је знатно лакши од бластера и прецизнији, али је мање разоран.

Јонски топ не служи за уништавање, већ за парализовање. Топ испушта јонизовани зрак који изазива кратак спој у електричној опреми. Обично се користи као одбрамбено оружје.

Термални детонатор – то је ручна бомба. Када се активи-

Бластер

**Оружје Џедаја,
светлосна сабља.
На нашој слици је
само дршка**

Двоножни AT-ST, познат као Пиле

је оружје за Џедаје. Складна је и успешна, али је потребно доста вежбе да би се спознале њене праве могућности. Састоји се од дршке са неколико прекидача, а завршава се металним конкавним диском. Унутар ње налазе се кристали који се напајају из енергетске батерије. Када се укључе, производе око метар дугачку светлосну оштрицу сачињену од чисте енергије која може да просече било шта, изузев оштрицу друге Светлосне сабље. Такође је обичај да Џедаји сами направе своју Светлосну сабљу.

– Ето, то би било то. За сада. Знам да сте збуњени, али ви овде седите непрекидно већ неколико сати. Време је да се вратите у своје одаје. Хвала вам и надам се да ћемо неке од вас видети још покоји пут.

Скајвокер је сишао с позорнице и у пратњи двојице верних пријатеља напустио хангар.

Регрути су почели да се пакују и распоређују по јединицама. Хан се на ходнику судари с принцем Лејом.

– Ах, ту си. Свуда сам те тражила. Каснимо.

– Где?

– У салу за састанке. Имамо нову мисију.

– Зар?

– О, да. Лендо те је тражио.

– Ах, мотори преварант. Дакле, људи, идемо!

Четворо пријатеља лагано кренуше до места окупљања...■

ПРИПРЕМА
ЈОВА
РАДОВАНОВИЋ

ИЛУСТРОВАО
ДОБРОСАВ
БОБ
ЖИВКОВИЋ

ЗАМОР ЈЕ ОТРОВ ЗА ТЕЛО

Занима ме како до-
лази до замора.

МИЛАДИН
Смедерево

Замор можемо да сматрамо неком врстом тровања. Док мишићи нашег тела раде, ствара се млечна киселина, а када се она уклони из замореног мишића, он је способан да поново ради.

Постоје и друге материје које тело ствара током рада мишића. Оне се називају отровима замора и крвљу се преносе кроз читаво тело, па зато замор не осећамо само у мишићима, већ у читавом организму, нарочито у мозгу.

Научни огледи о замору дали су много занимљивих резултата. Ако се, на пример, пас замори до потпуне исцрпљености и сна, а онда се његова крв убризга другом псу, овај ће одмах осетити умор и заспаће. И обрнуто: уколико се уморном псу да трансфузија крви која је узета од одморног пса, он ће се одмах пробудити и неће више осећати замор.

Није једноставно „уклонити“ замор јер он није само хемијски, него и биолошки процес. Ћелијама нашег тела неопходан је одмор да би се обновиле и оспособиле за рад.

Неко ко је сатима напорно радио, на пример за рачунаром, неће, када се умори, зажелети да легне, него да прошета. Јер када се замори само део тела – мозак, очи, руке или ноге – најбољи начин да се он освежи јесте покретање осталих делова тела. Кретање појачава дисање, убрзава проток крви, а штетне материје одлазе из заморених делова. Али, када је неко потпуно исцрпљен, најбољи одмор је сан.

ЈЕДАН НАРОД, А ДВА ЈЕЗИКА

Занима ме којим је-
зиком говоре Лулички
Срби.

РАСТКО
Нови Сад

Лулички Срби су словенски народ (данас их има око 100.000), који од давнина живи у крају Лужица и долини тамошње реке Шпреје, у источном делу Немачке. Иако себе одувек сматрају једним народом, Лулички Срби имају два књижевна језика и то: горњолулички, близак чешком, и доњолулички, који подсећа на пољски. Средиште горњолуличког језика и културе Луличких Срба уопште је град Будишин, а доњолуличког језика град Хоћебуз.

Разлика између та два језика је, отприлике, као између словенског и српског, али се Лулички Срби, захваљујући сталним културним везама, узајамно добро разумеју. Горњолулички језик има слична прошла времена као српски (аорист, имперфект, перфект, плусквамперфект, и код нас непознат императивперфект). Доњолулички језик, пак, има само перфект, али се зато одликује назалним (носним) сугласницима које, међу Словенима, имају још само Пољаци.

Оба луличкосрпска језика користе двојину (дуал) у глаголима коју, од Словена, употребљавају још једино Словенци.

ЗНАК ЗА ПОЈАМ

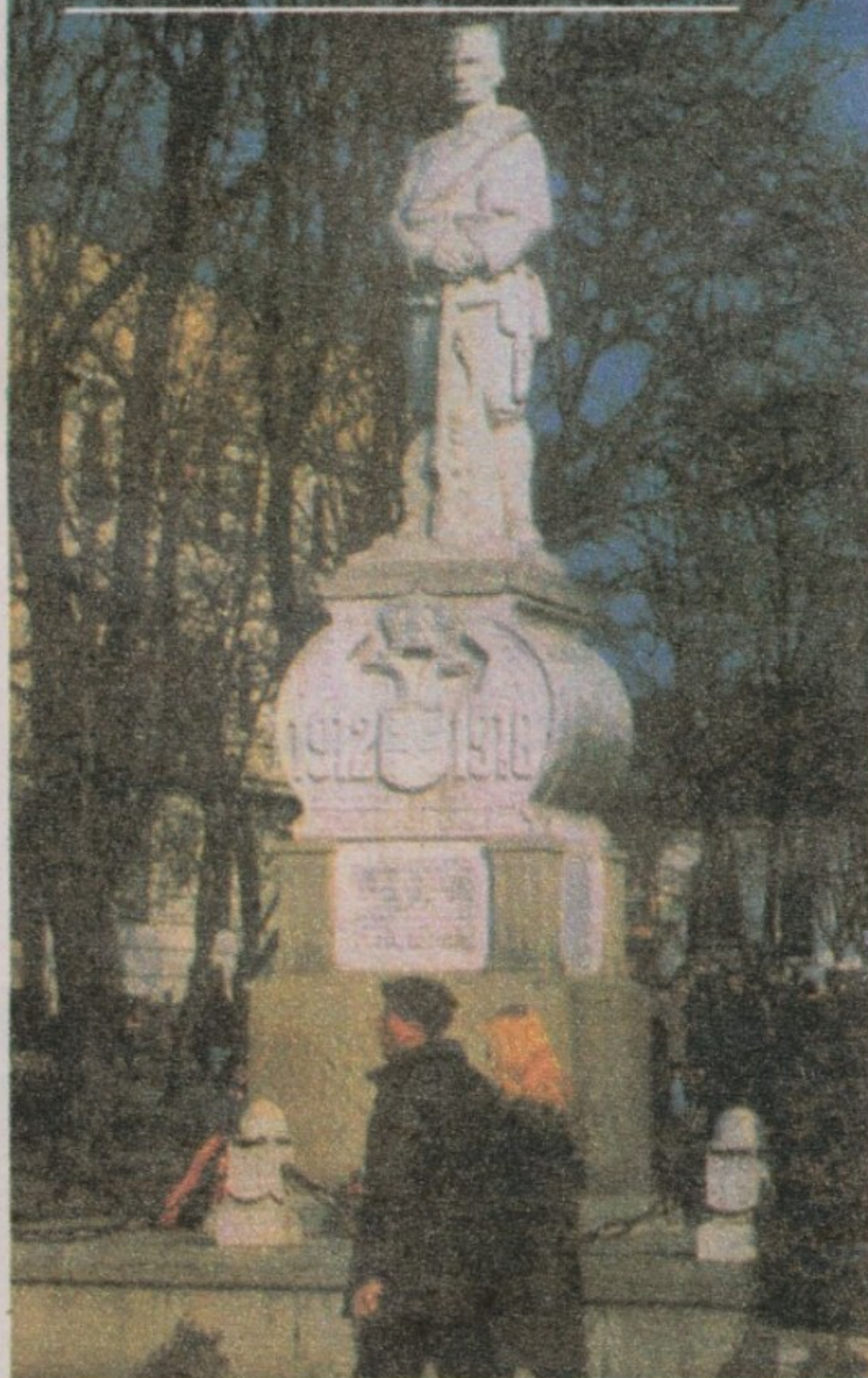
Можете ли ми об-
јаснити шта је идео-
грам?

ТАМАРА
Пожаревац

Идеограм је графички знак којим се означава неки појам. Такви знаци особени су за кинеско писмо где за сваки појам постоји посебна ознака. Ово (идеографско) писмо посебно је и по томе што се његови знаци пишу и читају одозго према доле.

Идеографско писмо развило се из пиктографског (сликовног) писма код кога су се веће мисаоне целине изражавале цртежом или сликом. Слововно и гласовно (фонетско) писмо проистекли су из идеографског писања. Претежно слововно било је такозвано клинасто писмо које су користили Вавилонци и Асирци, а првим фонетским обликом сматра се феничанско писмо. Њега су преузели Грци и то писмо је постало основа за развој ћирилице и латинице које се данас користе у највећем броју европских и осталих земаља.

СЕЋАЊЕ НА МЛАДЕНОВЧАНЕ

Неколико дана провео сам у Младеновцу. Тамо ми се нарочито допао мермерни споменик ратнику за који ми је деда мог друга једино могао да каже како је подигнут исте године (1926) када је он пошао у први разред основне школе. Да ли ви знате нешто више о том споменику?

ДЕЈАН
Земун

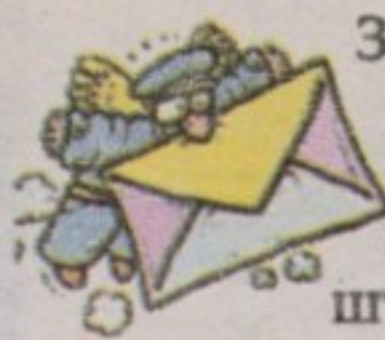
Споменик ратницима палим у борбама од 1912. до 1918. године који је данас симбол града Младеновца, подигнут је углавном од добровољних прилога мештана. Споменик је од белог венчанског мермера, а израдио га је академски сликар и вајар Михаило Миловановић (1879-1941). Као модел за лик ратника уметнику је послужио Петар Кузмановић, звани Пера Буква, пекарски радник из Младеновца, који је у то време био на војничком одсуству.

Свечано откривање споменика обављено је 24. октобра 1926. године. Овој величанственој прослави у центру Младеновца присуствовали су: краљ Александар Карађорђевић са супругом Маријом, српски патријарх Димитрије и швајцарски хуманиста доктор Арчибалд Раје.

На бочним странама постоља споменика урезана су имена 73 младеновачка борца који су пали на ратиштима. На предњој страни постамента Миловановић је уклесао ове своје стихове:

У камену камени витеже
Насред млада Младеновца града
Гордо хрли небу у висине
Гордо хрли те се с небом грли
Као симбол патње и победе
И напајај кроз дуга столећа
Духом вере, братства и јединства
И љубављу снагом и лепотом
Снагом расе а лепотом духа
Кршну децу, кршне Шумадије!

ЗВЕЗДАНО НЕБО НА ЗАСТАВИ

Занима ме шта значе плави круг и натпис преко њега који стоје у средишту заставе Бразила.

ДИЈАНА
Нови Бечеј

Тај плави круг је део неба видљив за ведрих ноћи са јужне Земљине полулопте на којој се, највећим делом, простира Бразил. У овом кругу налази се укупно 27 звезда од којих 26 симболизује исто толико бразилских савезних држава, а једна представља такозвани Федерални дистрикт у коме је смештена престоница те огромне земље Бразилија. Између тих 26 и оне једне звезде на лучно извијеној белој траци стоји натпис: *Ordem e progresso* (Ред и напредак), што употпуњује симболику засновану на настојању државе и тежњи Бразилаца ка највишим донетима.

Круг је смештен у жути ромб који је исте боје као песак на Копакабани, чувеној плажи у Рио де Жанеиру. Најзад, правоугаоник у коме се све то налази зелене је боје баш као и највеће прашуме на нашој планети које расту у сливу Амазона и покривају огромну површину Бразила ■

УПУТСТВО ЗА ПОМОРЦЕ

Молим вас да ми одговорите где се налази и шта, у ствари, значи датумска граница?

НИКОЛА
Барајево

Датумска граница је линија која, према Међународном споразуму из 1883. године, иде дуж Земљиног меридијана (подневка) супротног Гриничком и углавном пролази кроз Тихи океан. У местима на том, 180. меридијану истовремено је 12 сати више или мање него што је у датом тренутку у Гриничу (нулти подневак). Зато је договорено да поморци који ту границу прелазе са истока на запад изостављају по један дан, а они који исто чине са запада на исток двапут броје један исти дан ■

поштом
ЗАБАВНИК
9.11. 2001.

ЖЕНА ЈАГЊЕ

Молим вас да ми одговорите ког је порекла и шта тачно значи моје име.

АГНИЦА
Смедерево

Твоје име је настало од грчке речи агнос, што значи чиста, светла. На латинском је *agnus*, јагње. Ако би се спојила та два значења, Агнија или Агница у слободном преводу била би жена која је чиста као светлост и умиљата као јагње. Исто значење и порекло има и име Агнес/з/а ■

ДАН ЗА НОЋ

Занима ме шта се међу филмским ствараоцима подразумева под изразом „америчка ноћ“.

СИНИША
Обреновац

„Америчка ноћ“ или „дан за ноћ“ (*day for night*) технички је израз за филмско снимање по дану чији резултат изгледа као да је све обављено ноћу. Ово се постиже помоћу посебних филтера који омогућавају да се добију кадрови чија се радња, по сценарију, дешава у вечерњим или ноћним сатима. Један од последњих филмова познатог француског редитеља и критичара Франсоа Трифоа (1932–1984) зове се „Америчка ноћ“ ■

BOJAN KUKIĆ ul. OMLADINSKI TRG 4
26300 VRŠAC

- IDEM U 8. RAZRED, IMAM 14 GODINA I
ZELEO BIA DA SE DOPISUJEM SA VRŠNJACIMA
I PREVAŠNODNO SA VRŠNJAKINJAMA IZ CELE ZEMLJE.

САН ДУГ ПОЛА ГОДИНЕ

Молим вас да ми одговорите како презимљује виноградски пуж.

АНА ГОЛУБОВИЋ
Београд

Виноградски пуж припада оним врстама које се у јесен сакрију испод маховине, закопају у растреситу земљу и затворе своју кућицу чврстим кречним поклопцем. У њој остају најмање шест месеци.

Пуж се завуче дубоко у свој мали дом, а простор између себе и поклопца подели попречним опнама. Тај покло-

пац нема отвора, али је веома шупљикав и кроз њега може да се обавља измена гасова јер пуж мора да дише. Садржај желуца, који је овај мекушац за зиму добро напунио, временом се свари и претвори у мрку кашу.

Априлска и мајска топлота подстичу животне процесе – срце почиње да куца брже, а тиме је и потреба за дисањем јача. Животиња тада помакне стопало уз сам поклопац и, без већег напора, склони га са отвора кућице. Пут у живот је слободан ■

ПРВИ ВИТАМИНИ ИЗ МЛЕКА

Ко је и када открио постојање витамина?

ТИЈАНА
Младеновац

О витаминима скоро свакодневно слушамо, читамо, настојимо да једемо намирнице у којима их има што више, па зато многима звучи невероватно да је тек пре 120 година први пут наслућено да они уопште постоје. То је открио руски лекар Николај Иванович Лунин (1853–1937) и томе посветио и своју докторску дисертацију под насловом „О значају неорганских соли за исхрану животиња” коју је одбранио 1880. године.

Овај научник је саопштио да храна, састављена само од неорганских соли, беланчевина, масти и угљених хидрата није довољна мишевима на којима је изводио опите. Он је закључио да су мишевима, да би били здрави, потребне још неке, дотад непознате, супстанце којих има у млеку. Очигледно је да су то били, доцније откривени, витамини А и Д. Као што је познато, млеко је важан извор ових витамина и у људској исхрани ■

ДРАГИ ЗАБАВНИЧЕ КАКО СЕ ПРАВИ СТРУЈА СТРАХИЊА МАРТИЋ НОВИ САЈ

НИНЦЕ ВОЛЕ ИЗЛАЗЕЋЕ СУНЦЕ

У питању је опклада око тога да ли су јапанске нинџе стварно постојале.

ЛУКА
Лапово

Нинџе су заиста постојале, а настале су као тајно удружење ратника још у феудалном добу развоја Земље излазећег сунца, а ускоро у „Забавнику” следи о њима дужи текст ■

Дописујте се,
људи!

• Станислава Младеновић, Буре Салаја 30/A, 17500 Врање – има 12 година и желела би да се дописује, нарочито са младима из иностранства ■

• Ђао, Забавниче! Зовем се Катарина Белић, редовно те читам, а највише волим рубрике „Ма шта кажеш“ и „Живот пише драме“. Пишем песме, волим море, имам девет година. Они који желе да се дописују са мном нека ми пишу на адресу: Стевана Немање 224, 36300 Нови Пазар ■

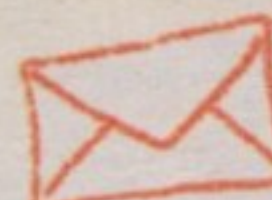
• Дејан Горјанац, Гакочка 66, 25275 Бачки Брег – има 9 година, навија за фудбалски клуб Партизан, сакупља сличице и постере певача Рикија Мартина ■

• Ивана Драгић, Бригадира Ристића 6, 23272 Нови Бечеј – иде у шести разред, у хороскопу је Рак, учи енглески, има малог хрчка и сакупља салвете ■

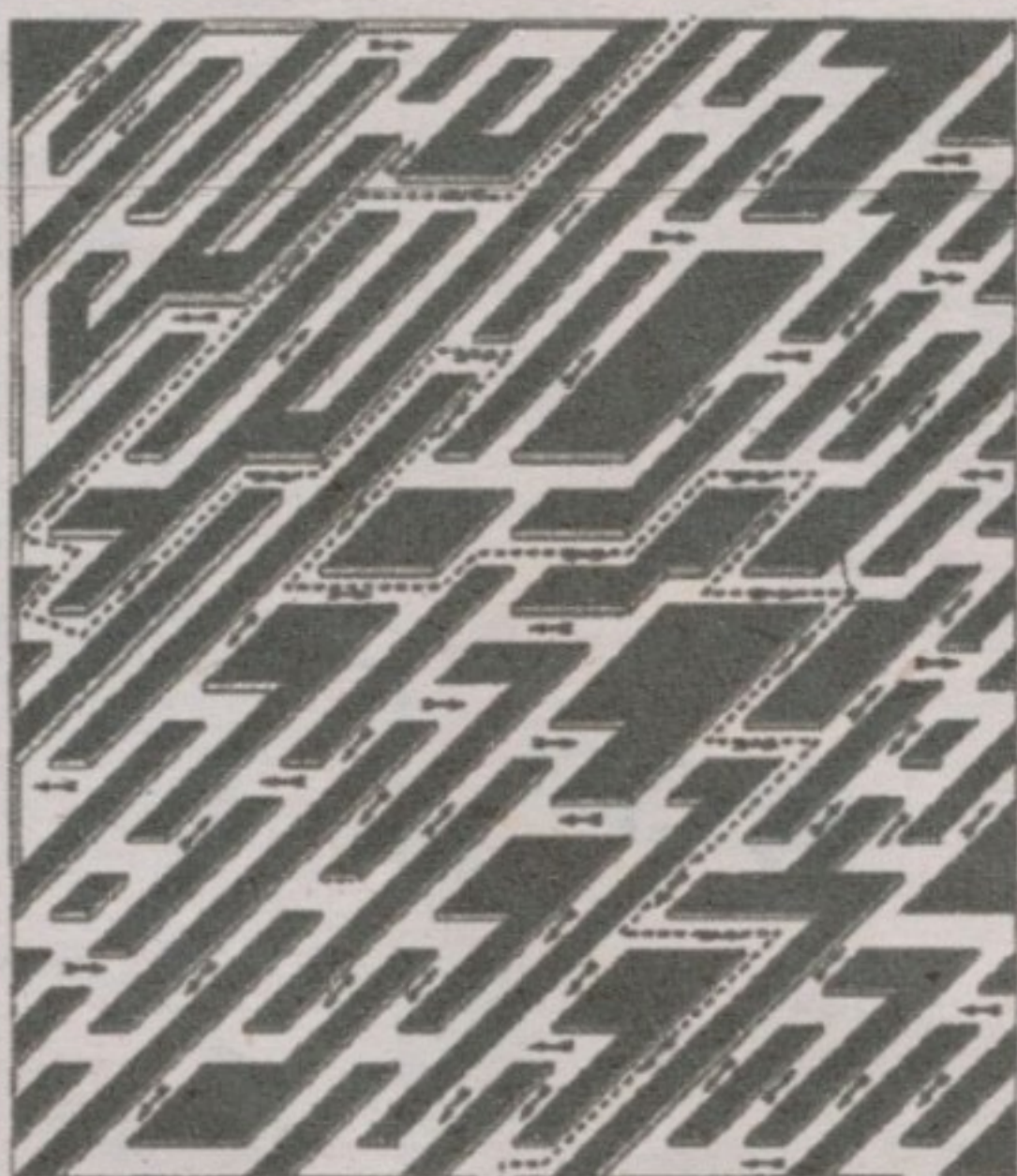
• Имам 13 година, рођена сам у знаку Рибе, зовем се Станчу Кармен, тренирам кошарку, сакупљам салвете и маркице, као и постере певача и спортиста. Девојчице и дечаки који воле да се дописују могу да ми се јаве на адресу: Васка Попе 20, 26300 Вршац ■

• Милица Швабић, Арсенија Чарнојевића 167, 11070 Нови Београд, такође жели да се дописује ■

РЕШЕЊА ЛАВИРИНТ

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

„Психо“, акант, равед, надир, ОЗ, мекет, во, Кири, Аретеј, Авијано, кна, сантими, сат, додавач, премор, роба, уе, снити, ар, стото, оједи, такав, радон ■

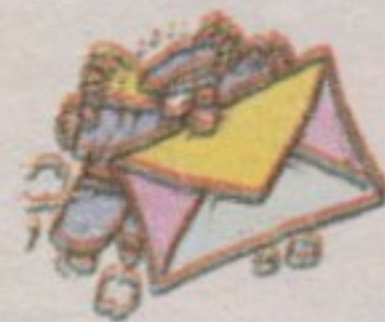
КРИПТОГРАМ

VILI (6 – 51 писано римским бројевима)

СПОЈИТЕ ПАР

1. д, 2. е, 3. з, 4. ж, 5. а, 6. и, 7. в, 8. ђ, 9. г, 10. б.

НИЈЕ РЕКА НЕГО ПЛАНИНА!

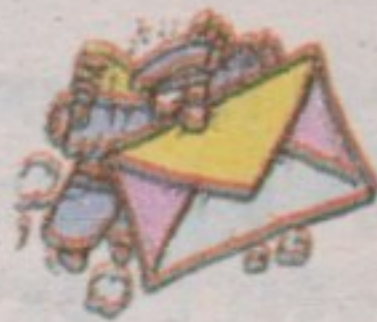

Молим вас да ми одговорите гдје се налази ријека Тупижница.

НИКОЛА
Брчко

Тупижница није име реке, него планине у источној Србији. Тупижница или Ласовачка планина издиже се изнад западне стране Књажевачке котлине, а највиши врх је на 1162 метра надморске висине ■

ПЕРИТЕ РУКЕ!

Да ли је моја мама у праву што нас непрестано опомиње да перемо руке?

МИША
Београд

Твоја мајка је и те како у праву. Вируси прехладе и грипа, на пример, лако се шире јер се задржавају на свему што додирнеш – на квакама, прекидачима, ручкама у аутобусима и трамвајима... Пошто не можеш а да све то не додирнеш, једини лек је да чешће переш руке. Ако то у неком тренутку није могуће, онда не би требало да рукама дираш уши, нос, очи... ■

на ствар по закону обавезно означавање имена издавача и уредника одговорних за садржај

ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК БРОЈ 2596

YU ISSN 0032-339X

Први број „Политикиног Забавника“ изашао је 28. фебруара 1939. године

Главни и одговорни уредник Зефирино Граси

Генерални директор Дарко Рибникар

Оснивач и издавач „ПОЛИТИКА“ А. Д.

Штампа Штампарија Политике А.Д. 11000 Београд, Македонска 29

Заменик Главног и одговорног уредника Недељка Сташић

Ликовно графички уредник Душан Глушац

Графички уредник стилиста Горан Војиновић

Редакција Бојана Дожић, Слободанка Делибашић, Мина Илић, Петар Милатовић, Весна Минић, Вито Недељковић, Мирјана Огњановић, Биљана Орловић, Љубомир Патрновић, Јова Радовановић, Весна Ракић, Весна Софреновић, Миленко Тодоровић

Техничка редакција Слободанка Вујић, Зоран Петканић, Митра Тиљев

Секретаријат Зорица Филиповић

Редакција „ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК“ Македонска 29, 11001 Београд, П. факс 124

Телефони Секретаријат 3224-471, Редакција 3224-483, Техничка редакција 3226-620, централа 3224-191 и 3225-761, претплата 3228-776

Маркетинг агенција Македонска 31/1, тел. 3220-645

Рукописи, фотографије и цртежи се не враћају. На основу мишљења Републичког секретаријата за културу СР Србије, број 413-2973-02 од 22. 1. 1973. године не плаћа се порез на промет.

ПРЕТПЛАТА ЗА НАШУ ЗЕМЉУ:
1 месец 156,00 дин. 3 месеца 468,00 дин. 6 месеци 936,00 дин.
Претплата на жиро рачун број: 40801-603-2-47280, уз обавезну назнаку: „ПОЛИТИКА“ А. Д.

ПРЕТПЛАТА НА ЛИСТ „ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК“:

ПРЕТПЛАТА ЗА ИНОСТРАНСТВО:
Полугодишња/возом: 136 DEM или противвредност осталих валута. Полугодишња/авионом: I група – Европа: 191 DEM. II група – Азија – Африка: 200 DEM. III група – Америка – Аустралија: 215 DEM или противвредност осталих валута.

ПРЕТПЛАТА СЕ ВРШИ ПРЕКО:
DEUTSCHE BANK AG, Frankfurt/M, FR Germany, SWIFT: DEUTDE33, на рачун број: 100935966200, КОМЕРЦИЈАЛНЕ БАНКЕ АД БЕОГРАД, Београд, FR YUGOSLAVIA, SWIFT: KOVBYUBG, BLZ 99900158, А У КОРИСТ „ПОЛИТИКА“ АД, Београд. Као сврха уплате ОБАВЕЗНО навести „претплата на лист“.

Копију уплате обавезно послати на адресу ПОЛИТИКА АД, 11000 Београд, 29. новембра 24/I Yugoslavia

• Уплате за ОГЛАС на горе наведени рачун, а копију уплате на факс: ++381 11 3226 353 или ++381 11 3249 293. Годишњу претплату на лист не примамо.

Интернет адреса: <http://www.politika.co.yu>
Е. пошта: politikin.zabavnik@politika.co.yu

**НАСЛОВНА СТРАНА
ДОБРОСАВ БОБ ЖИВКОВИЋ**

ПОЖУРИ! НЕСКВИК ЗЕКА ТВОЈ ЦРТЕЖ ЧЕКА!

Колеге цртачи и сликари, како напредују радови?
Шта се догађа у вашој земљи чуда?
С нестрпљењем очекујемо ваше радове!
И да вас подсетимо...

Пошаљите своје цртеже најкасније до 20. новембра 2001. године на адресу:
Политикин Забавник, за Несквик конкурс, Македонска 29, 11 000 Београд.
Најбољи цртежи биће објављени, а најмаштовитији сликари добиће једну од ових награда:

- 🍌 Сони плеј стејшн
- 🍌 ролери
- 🍌 50 Несквик капа
- 🍌 30 слатких Несквик пакета

- 🍌 дискмен
- 🍌 50 Несквик мајица
- 🍌 50 Несквик школских прибора

Nestlé
Nesquik

неодољив укус чоколаде

BY JIM DAVIS

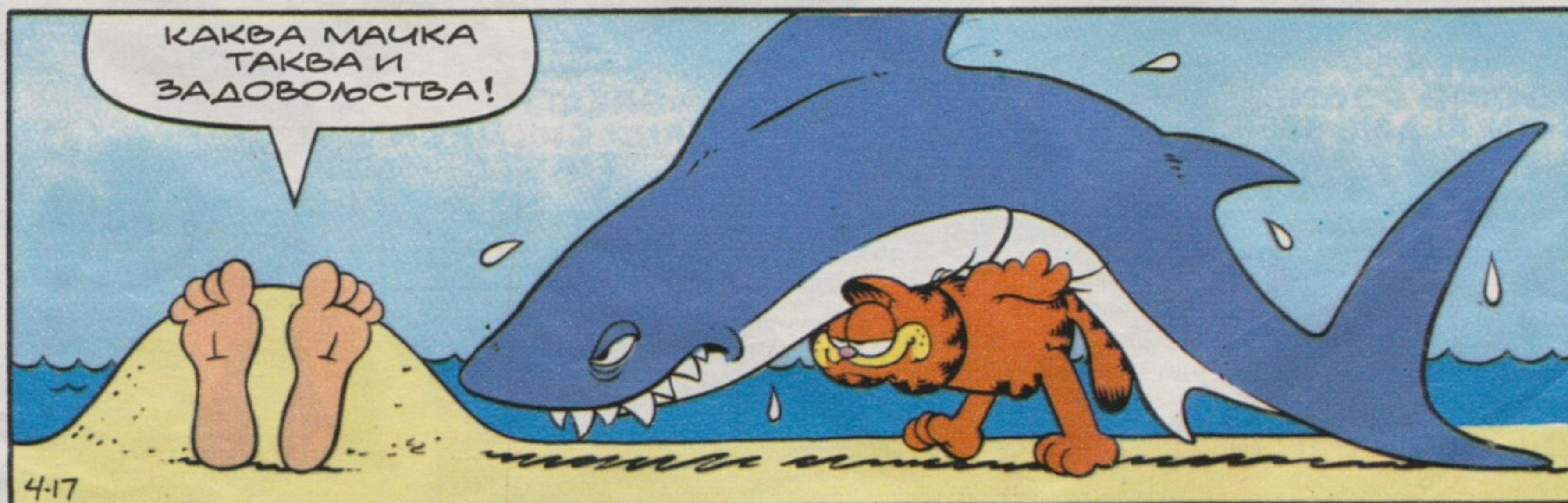
ГАРФИЛД

GARFIELD

GARFIELD

GARFIELD

САДА ТИ ЈЕ
ЈАСНО ЗАШТО МРЗИМ
ВОДУ! УБУДУКЕ БУДИ
ПАЖЉИВИЈИ, ГАЛИ!

ИДУЌИ ПУТ МЕ
МОЖДА НЕЌЕ БИТИ
ДА ТЕ СПАСЕМ!

ХВАЛА ЛЕВА,
МОГУ И САМ,
У ВОДИ САМ
ОБИЧНО КАО
РИБА, АЛИ
ОВА ЈЕ НЕКАКО
ЧУДНА...

ВОДА НЕ МОЖЕ
ДА СЕ ЉУТИ, ОНА НЕ
МОЖЕ НИШТА ДА БУДЕ
ОСИМ МОКРА... ПА, ИПАК,
ОСТАЋУ ЗА СВАКУ
СИГУРНОСТ У
КРОШЊАМА
ДРВЕЌА.

БЕЗ ВОДЕ
НЕ БИ БИЛО НИ
ОВОГ ДРВЕЌА!
КУД СИ КРЕНУО?

ГОРЕ!
КАКО ТИ
СЕ ЧИНЕ
ОСТАЛИ ТОА
РАТНИЦИ?

ВЕОМА
ОТМЕНО И
МОЋНО!
ЈКАО МИ ЈЕ
ШТО НИСМО СВИ
ЗАЈЕДНО!

МЕНИ
НИЈЕ!
НАДАМ СЕ ДА
ЋУ САМ НАЌИ СВИХ
ШЕСТ МОЋНИХ МАСКИ И
ОСЛОБОДИТИ ОСТРВО ОД
ЗЛИХ МАКУТА. НЕ
БИХ
ЖЕЛЕО
ДА МЕ ИКО
УСПОРАВА
У ТОМЕ!

ТВОЈИ СУ СНОВИ
ВЕЛИКИ КАО ОВО
ДРВЕЌЕ, ЛЕВА. НАДАМ СЕ
ДА НЕЌЕ ПОПАДАТИ
ОКО ТЕБЕ!

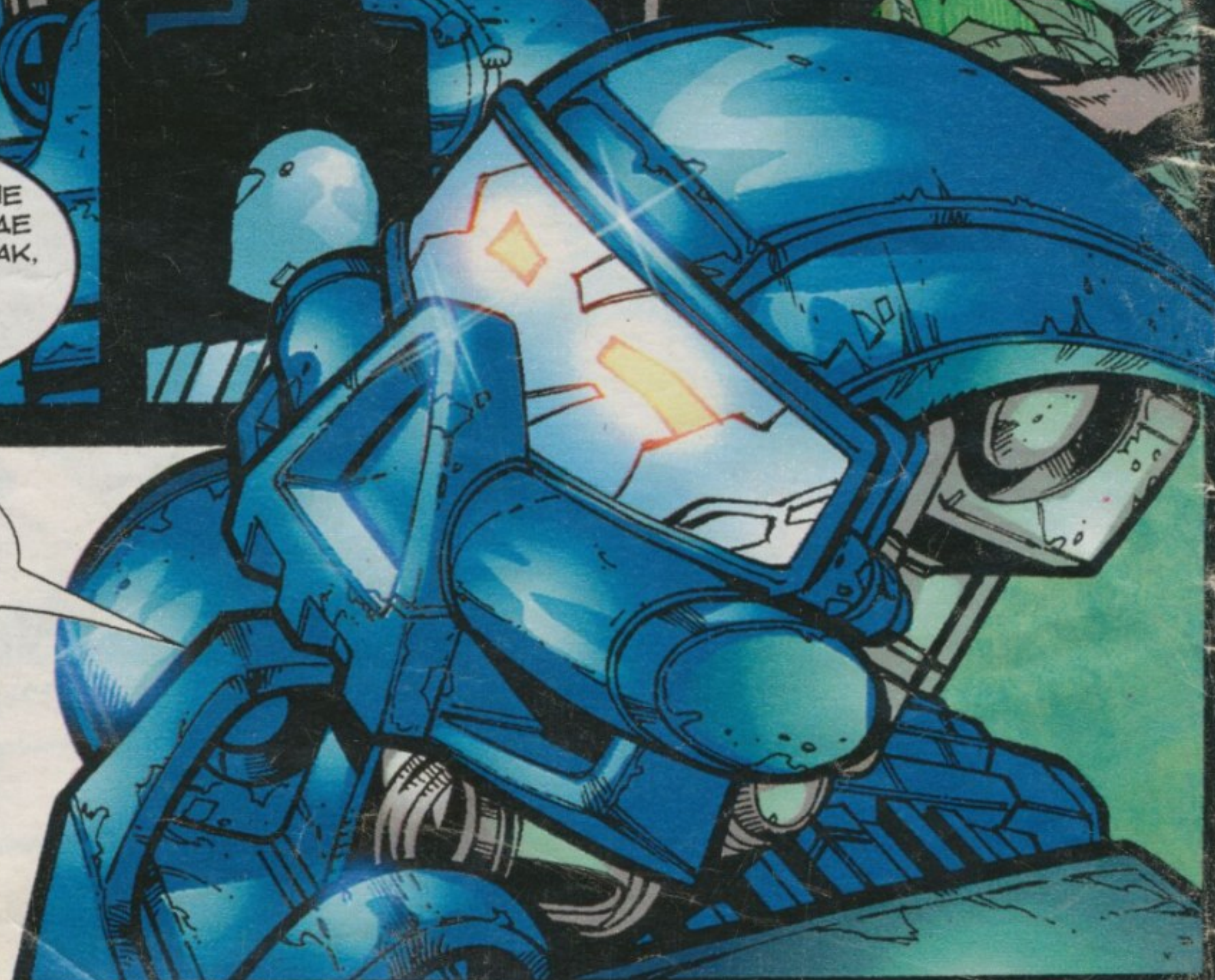

HIPROROTAMUS

ОВЛАШЋЕНИ УВОЗНИК И ДИСТРИБУТЕР

ПРОИЗВОДА
ДРИНЧИЋЕВА 17, БЕОГРАД
ТЕЛ. 334-4424

НАСТАВИКЕ СЕ